

NACIONALINIS SAUGUMAS IR KRAŠTO GYNYBA

VADOVĖLIS
IV GIMNAZIJOS
KLASEI
1 dalis

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama
Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos
Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

Vadovėlis atitinka kalbos taisyklingumo reikalavimus
(Valstybinės lietuvių kalbos komisijos išvada,
2025-06-02, Nr. S2-167 (6.1).

RECENZENTAI:

Tomas Vaitkūnas, Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnazijos
istorijos mokytojas metodininkas,

Linas Janulionis, Vilniaus Fabijoniškių gimnazijos
direktorius, istorijos vyresnysis mokytojas,

dr. Linas Jašinauskas, Vytauto Didžiojo universiteto
Švietimo akademijos Moderniųjų didaktikų
katedros vedėjas

© Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2025

© Vida Česnuitytė, 2025

© Rimantas Raudeliūnas, 2025

© Alvydas Šakočius, 2025

© Svajūnė Ungurytė-Ragauskienė, 2025

ISBN 978-609-8277-72-2

ISBN 978-609-8277-73-9 (PDF)

NACIONALINIS SAUGUMAS IR KRAŠTO GYNĖBA

VADOVĖLIS
IV GIMNAZIJOS
KLASEI
1 dalis

GENEROLO JONO ŽEMAIČIO
LIETUVOS KARO AKADEMIJA
VILNIUS 2025 M.

Turinys

I SKYRIUS

Lietuvos nacionalinio saugumo ir gynybos sistema | 7

1. Lietuvos nacionalinio saugumo principus nustatantys dokumentai | 8
2. Visuotinės gynybos sistema | 21
3. Nacionalinio saugumo teisiniai režimai | 39
4. Lietuvos kariuomenės struktūra ir funkcijos karo ir taikos metu | 56
5. Piliečių įsitraukimas užtikrinant valstybės saugumą | 94

Žodynėlis | 113

I SKYRIUS

LIETUVOS
NACIONALINIO
SAUGUMO
IR GYNYBOS
SISTEMA

Lietuvos nacionalinio saugumo principus nustatantys dokumentai

PROF. DR. ALVYDAS ŠAKOČIUS

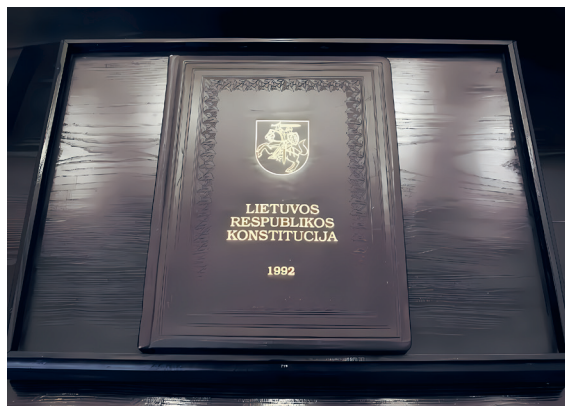
Temos reikšmingumas

- ➔ Mes nedažnai susimąstome, kokios reikšmingos mūsų valstybės ir asmeninei gerovei bei tobulėjimui yra tokios vertybės, kaip apsisprendimo ir saviraiškos laisvė, kūrybiškumas, judumas, tolerancija ir pakantumas, turto ir asmens saugumas. Jomis grindžiama šiuolaikinė demokratinė valstybė. Jų palaikymas ir puoselėjimas telkia visuomenę, stiprina valstybę ir didina nacionalinį saugumą.
- ➔ Lietuvės nacionalinio saugumo sistema formuojama pagal pamatinius principus, tautos valia išreikštus Konstitucijoje ir detalizuotus teisės aktuose bei valstybės strateginio planavimo dokumentuose. Pagal šiuos principus galima greitai ir gana tiksliai įvertinti nacionalinį saugumą stiprinančius ar silpninančius faktus, įvykius ir reiškinius, susidaryti asmeninį požiūrį į nacionalinio saugumo grėsmes ir rizikas, argumentuotai ir įtaigiai išreikšti savo pilietines nuostatas. Galiausiai tai rodo kiekvieno mūsų pilietinę brandą, pasitikėjimą savimi ir tikėjimą teisine valstybe.
- ➔ Lietuvės nacionalinį saugumą užtikrina institucijos, veikiančios įvairiuose valstybės veiklos sektoriuose. Nacionalinio saugumo uždavinius turi ne tik valstybės ir savivaldybių institucijos, bet ir viešosios įstaigos, šalies pramonės ir verslo organizacijos, kai kurios nevyriausybinės organizacijos, taip pat piliečiai. Jų įgaliojimai nustatomi, funkcijos paskirstomos ir veikla derinama teisės aktais.

Lietuvos Respublikos Konstitucija ir nacionalinis saugumas

Saugant žmogaus teises ir laisves, demokratinėse valstybėse viešoji teisė grindžiama įstatymo viršenybe. Tai reiškia, kad teisės normos, nustatančios ar keičiančios juridinių ir fizinių asmenų teisinę padėtį, turi būti skelbiamos įstatymuose, arba įstatymai turi įgalioti valdymo institucijas (Vyriausybę arba jos įgaliotą instituciją) tokias normas priimti. Įstatymus leidžiančioms institucijoms tautos suteikta **teisėkūros** iniciatyvos teisė, išskyrus klausimus, kuriuos gali spręsti tik pati tauta referendume, pavyzdžiui, pakeisti sprendimą dėl Lietuvos valstybės valdymo formos ar dėl Lietuvos nesijungimo į postsovietines Rytų sąjungas.

Lietuvės konstitucinė sandara užtikrina, kad esminius sprendimus dėl valstybės saugumo gali priimti patys piliečiai tiesioginės teisėkūros būdu – visuotine apklausa (**plebiscitū**). Ne tik garbė, bet ir didelė atsakomybė spręsti dėl savo šalies likimo, ši atsakomybė tenka be išimties kiekvienam žmogui, sulaukusiam rinkimų teisės amžiaus. Tai neišvengiamas pilietinio požiūrio į Vakarų demokratinėmis vertybėmis grindžiamos valstybės nepriklausomybę ir jos saugumą pareiškimas. Lietuvos nacionalinio saugumo teisinis pagrindas yra Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų ir kiti įstatymai bei tarptautinės sutartys. Pagrindinis strateginio planavimo dokumentas yra Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo strategija.

II pav. | Lietuvos Respublikos
Konstitucija piliečių priimta
1992 m. spalio 25 d. referendume

Šaltinis: lrk.lt

Lietuvės Respublikos Konstitucija nustato nacionalinio saugumo principus ir garantijas, taip pat pagrindines valstybės institucijas, užtikrinančias nacionalinį saugumą. Dauguma Konstitucijos normų turi reikšmės valstybės ir žmonių saugumui, tačiau keratinės normos, tiesiogiai reglamentuojančios nacionalinio saugumo klausimus, yra šios:

KONSTITUCIJOS 1 STRAIPSNIS, skelbiantis, kad Lietuvos valstybė yra nepriklausoma demokratinė respublika. Joje **suvereniteta**, t. y. nevaržomą, neribojamą ir nenusavinamą galią, turi tauta;

KONSTITUCIJOS 3 STRAIPSNIS, skelbiantis, kad niekas negali varžyti ar riboti tautos suvereniteto, savintis visai tautai priklausančių teisių. Šis straipsnis taip pat nustato tautos ir kiekvieno piliečio teisę priešintis bet kam, kas prievarta kėsina į Lietuvos Respublikos nepriklausomybę, teritorijos vientisumą ir konstitucinę santvarką;

KONSTITUCIJOS 8 STRAIPSNIS, nustatantis, kad valstybės valdžios ar jos institucijos užgrobimas smurtu laikomi antikonstituciniais veiksmais, kurie yra neteisėti ir negalioja;

KONSTITUCIJOS 94 STRAIPSNIS, įpareigojantis Vyriausybę saugoti Lietuvos Respublikos teritorijos neliečiamybę, užtikrinti valstybės saugumą ir viešąją tvarką;

KONSTITUCIJOS 135 STRAIPSNIS, įpareigojantis Lietuvės Respubliką įgyvendinant užsienio politiką vadovautis visuotinai pripažintais tarptautinės teisės principais ir normomis, siekti užtikrinti šalies saugumą ir nepriklausomybę, piliečių gerovę ir pagrindines jų teises bei laisves, prisidėti prie teise ir teisingumu pagrįstos tarptautinės tvarkos kūrimo;

KONSTITUCIJOS 142 STRAIPSNIS, įpareigojantis Seimą ir Lietuvos Respublikos Prezidentą priimti sprendimus panaudoti ginkluotąsias pajėgas bei imtis kitų veiksmų, būtinų tėvynei apginti ar valstybės tarptautiniams įsipareigojimams vykdyti;

KONSTITUCIJOS 144 STRAIPSNIS, suteikiantis galią Seimui ir Lietuvos Respublikos Prezidentui įvesti **nepaprastąją padėtį**, jei iškyla grėsmė konstitucinei santvarkai ar visuomenės rimčiai;

KONSTITUCIJOS SUDEDAMOSIOS DALIES – 1992 M. BIRŽELIO 8 D. KONSTITUCINIO AKTO – reikalavimai niekada ir jokių pavidalų nesijungti į jokiai buvusios Sovietų Sąjungos pagrindu kuriamas naujas politines, karines, ekonomines ar kitokias valstybių sąjungas bei sandraugas.

Taigi, nacionalinis saugumas yra nepriklausomos, nedalijamos ir demokratinės valstybės funkcionavimo sąlyga. Lietuvos valstybė išreiškia tautos valią ir užtikrina jos reikalaujamą nacionalinį saugumą. Konstitucija nustato tautos ir kiekvieno piliečio teisę dalyvauti užtikrinant nacionalinį saugumą.

KLAUSIMAI IR UŽDUOTYS

1. Kokius klausimus turi teisę spręsti tik tauta (piliečiai)?
2. Paaiškinkite, kuo Lietuvos Respublikos Konstitucija yra svarbi mūsų nacionaliniam saugumui.
3. Nurodykite ne mažiau kaip tris Lietuvos Respublikos Konstitucijos straipsnius, kurie apima nacionalinio saugumo sritį. Pasvarstykite, kaip kiekvienas iš jūsų nurodytų straipsnių gali veikti jūsų gyvenimą.

Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas

Lietuvės Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas nustato Lietuvos nacionalinio saugumo užtikrinimo pagrindus ir principus. Nacionalinis saugumas – tai tautos ir valstybės laisvos ir demokratinės raidos sąlygų sudarymas, valstybės nepriklausomybės, jos teritorinio vientisumo ir konstitucinės santvarkos apsauga ir gynimas. Lietuvos nacionalinio saugumo sistemą sudaro patvirtintų pagrindinių nuostatų, principų ir būdų, narystės Europos ir transatlantinėje sąjungose priemonių, įstatymų ir kitų teisės aktų, valstybės šiam tikslui įsteigtų institucijų, jų veiklos principų ir tarpusavio sąveikos būdų visuma.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS, NUSTATYDAMAS NACIONALINIO SAUGUMO PAGRINDUS, VADOVAVOSI ŠIOMIS NUOSTATOMIS:

- Prieš daugelį amžių susikūrusi Lietuvos valstybė, besiremianti tautos sukurtomis etninėmis kultūros vertybėmis bei Europą vienijančia krikščioniškąja kultūra, yra neatskiriama Europos ir pasaulio tautų bendrijos dalis.
- Lietuvių tauta niekada nesutiko su jokia okupacija ir pavergimu, priešinosi visais įmanomais būdais ir siekė išsivadavimo, ir šis tautos nusistatymas yra nekintamas.
- Lietuvių tauta siekė ir tebesiekia išsaugoti savo laisvę, užtikrinti saugią ir laisvą raidą savo etninėje žemėje, puoselėti tautinę tapatybę ir savimonę, ugdyti prigimtines kūrybos galias ir prisidėti prie pasaulio pažangos.
- Nepriklausoma demokratinė Lietuvos valstybė privalo užtikrinti saugų tautos gyvavimą, jos savitą ir laisvą raidą, o valstybės saugumas yra būtina demokratinės raidos sąlyga.

Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas nustato, kas užtikrina Lietuvos nacionalinį saugumą: Lietuvos Respublikos piliečiai, jų bendrijos ir organizacijos; Prezidentas, Seimas, Vyriausybė, kariuomenė, policija, Valstybės saugumo departamentas, kitos šiam tikslui valstybės įsteigtos institucijos, kurių kiekvienas įgyvendina savo pareigas ir funkcijas, vadovaudamiesi Konstitucija ir nacionalinį saugumą užtikrinančiais įstatymais. Vadovaudamasi šio įstatymo nustatytais nacionalinio saugumo pagrindais, Vyriausybė Valstybės gynimo tarybos pritarimu teikia Seimui tvirtinti Nacionalinio saugumo strategiją – svarbiausių saugios valstybės raidą apibrėžiančių nuostatų visumą. Nacionalinio saugumo strategijoje nustatomi esminiai nacionalinio saugumo interesai, pagrindiniai rizikos veiksniai, pavojai ir grėsmės šiems interesams, valstybės nacionalinio saugumo sistemos plėtros, užsienio, gynybos ir vidaus politikos prioritetai, ilgojo laikotarpio valstybės saugumo užtikrinimo uždaviniai.

Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo priedėlyje išdėstyti Lietuvos nacionalinio saugumo pagrindai apima daugelį sričių. Nacionalinio saugumo sistema remiasi valstybės institucijų veikla ir kiekvieno Lietuvos piliečio dalyvavimu, atvira pilietine visuomene, suvokiančia pavojus ir savo atsakomybę, pilietiškai susipratusia ir pasirengusia ginti Lietuvos laisvę. Ši sistema plėtojama kaip Europos bendros saugumo ir transatlantinės gynybos sistemų dalis, kur Lietuvà nė vienos valstybės nelaiko savo priešu, niekam negrasina ir su visomis stengiasi palaikyti gerus santykius.

NACIONALINIS SAUGUMAS APIMA ŠIAS MŪSŲ VALSTYBĖS VEIKLOS IR KASDIENIO GYVENIMO SRITIS:

- žmogaus ir piliečio teises, laisves ir asmens saugumą;
- tautos puoselėjamas vertybes, jos teises ir laisvos raidos sąlygas;
- valstybės nepriklausomybę;
- konstitucinę santvarką;
- valstybės teritorijos vientisumą;
- aplinką ir kultūros paveldą;
- visuomenės sveikatą.

NACIONALINIO SAUGUMO UŽTIKRINIMO BŪDAI. UŽTIKRINDAMA NACIONALINĮ SAUGUMĄ, VALSTYBĖ ATLIEKA SVARBIAS FUNKCIJAS:

- 1 Numato iššūkius saugumui, rizikos veiksnius, pavojus ir galinčias kilti grėsmes.
- 2 Vykdo vidaus ir užsienio politiką, mažinančią rizikos veiksnius, pavojus ir grėsmes.
- 3 Užtikrina gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų, kurių neatliekant kyla grėsmė valstybės ir visuomenės saugumui bei stabilumui, vykdymą ekstremaliųjų situacijų, kitų krizių ir **mobilizacijos** atvejais.
- 4 Patikimai kontroliuoja valstybės sausumos ir jūros sienas bei oro erdvę.
- 5 Užtikrina pasirengimą besąlygiškai gynybai ir visuotiniam **piliėtiniam pasipriešinimui** agresijos atveju.
- 6 Stiprina nacionalinio saugumo ir gynybos institucijas, tobulina jų veiklą.
- 7 Rengia gynybai kariuomenę ir jos mobilizacinį rezervą pagal nacionalinius ir NATO **kolektyvines gynybos** planus.
- 8 Rengia ir vykdo ilgalaikes valstybines saugumo stiprinimo programas.
- 9 Integruojasi į Europos Sąjungą bei NATO ir kaip visateisė narė aktyviai dalyvauja šiose organizacijose.

NACIONALINIO SAUGUMO UŽTIKRINIMAS NĖRA TIK VALSTYBĖS REIKALAS, PILIEČIŲ VAIDMUO ČIA TAIP PAT LABAI SVARBUS. PAGRINDINĖS JŲ FUNKCIJOS:

- saugoti tautines vertybes ir ugdyti pasiryžimą ginti Lietuvos laisvę;
- rengtis visuotiniam pilietiniam pasipriešinimui;
- plėtoti visuomenės institutus, piliečių bendruomenių ir draugijų veiklą.

Nacionalinio saugumo institucijos veikia ir plėtojamos, saugumo stiprinimo priemonės rengiamos ir vykdomos vadovaujantis demokratinės kontrolės principais. Visus sprendimus dėl gynybos politikos ir ginkluotųjų pajėgų priima demokratiškai išrinkta civilinė valdžia. Nacionalinė gynybos politika ir gynybos išlaidos skelbiamos viešai. Gynybos veiksmų civilinę vadovybę sudaro Lietuvos Respublikos Prezidentas ir krašto apsaugos ministras. Seimas įstatymų nustatyta tvarka vykdo ginkluotųjų pajėgų ir kitų nacionalinio saugumo institucijų parlamentinę kontrolę. Už ginkluotųjų pajėgų tvarkymą ir vadovavimą joms Seimui yra atsakingi Vyriausybė, krašto apsaugos ministras ir kariuomenės vadas. Krašto apsaugos ministras, vidaus reikalų ministras, krašto apsaugos bei vidaus reikalų viceministrai ir Valstybės saugumo departamento vadovas turi būti tik civiliai asmenys. Kariuomenės vadas (juo skiriamas aukščiausią kario laipsnį turintis karys) pavaldus krašto apsaugos ministrui.

VIDAUS SAUGUMO UŽTIKRINIMO POLITIKA. Lietuvos Respublikos vidaus politika yra orientuota į vidaus ekonominio ir socialinio stabilumo stiprinimą. Vidaus politika turi būti grindžiama teisingumu ir teisėtumu, turi ugdyti tautinę savimonę, pilietiškumą, pagarbą Konstitucijai ir pasitikėjimą nacionaliniais institutais, užtikrinti visų savo piliečių ir kitų jos jurisdikcijai priklausančių asmenų tarptautinės ir nacionalinės teisės pripažintas žmogaus teises.

Valstybės vidaus politika turi užtikrinti saugią aplinką ir viešąją tvarką, sukurti palankias prielaidas piliečių švietimui, socialiniam ir kultūriniam aktyvinimui, įvairiapusei visuomenės pažangai bei valstybės gamtinės aplinkos apsaugai, ekonomikos augimui, kaip pagrindinei aukštesnio gyventojų gyvenimo lygio užtikrinimo sąlygai.

Valstybės valdžia privalo apsaugoti Lietuvą nuo užsienio valstybių slaptųjų tarnybų ir jų priedangos struktūrų, teroristinių organizacijų ardomosios veiklos, teroro aktų ir sukliudyti tokioms organizacijoms pasinaudoti Lietuvos Respublikos teritorija kaip tranzito valstybe ardomajai veiklai arba teroro aktams prieš kitas valstybes vykdyti.

UŽSIENIO POLITIKA. Svarbiausias Lietuvos užsienio politikos tikslas – stiprinti šalies integraciją į europines bei transatlantines institucijas ir užsitikrinti tarptautines saugumo garantijas.

PAGRINDINIAI ILGALAIKIAI LIETUVOS UŽSIENIO POLITIKOS UŽDAVINIAI:

- Esant NATO ir Europos Sąjungos nare, užtikrinti šalies saugumą, tinkamai vykdyti narystės šiose organizacijose įsipareigojimus.
- Skatinti geros kaimynystės, tarpusavio pasitikėjimo, ekonominės partnerystės, prekybos, kultūros ir abipusiškai naudingo lygiateisio bendradarbiavimo ryšius su visomis savo ir kaimyninių regionų valstybėmis tiek dvišaliais pagrindais, tiek daugiašaliuose forumuose.
- Aktyviai prisidėti prie tarptautine teise ir teisingumu grindžiamos tarptautinės tvarkos kūrimo ir tarptautinės bendrijos pastangų įtvirtinti demokratijos, teisės viršenybės ir pagarbos žmogaus teisėms principus.
- Aktyviai prisidėti prie tarptautinės bendrijos pastangų užkirsti kelią terorizmui, konfliktams, įvesti, atkurti ir palaikyti taiką krizių paveiktuose regionuose.

Lietuvės valstybė labai vertina ir skatina užsienio lietuvių pagalbą stiprinant šalies saugumą ir gynybinę galią.

GYNYBOS POLITIKA. Lietuvės gynybinė galia grindžiama tautos apsisprendimu ir pasiryžimu priešintis kiekvienam užpuolikiui, NATO sąjungininkų teikiama pagalba ir solidarumu, visuotine privalomąja karo tarnyba, kariuomenės ir jos aktyviojo rezervo parengtimi ir apginklavimu, piliečių pasirengimu visuotiniam ginkluotam bei neginkluotam pasipriešinimui ir pilietinei gynybai, geru kariuomenės ir civilių piliečių savitarpio supratimu bei bendradarbiavimu, valstybės atsargomis ir kitais mobilizacinio rezervo ištekliais, šalies mokslo ir studijų institucijų bei įmonių potencialo naudojimu.

Visuotinės ir besąlyginės gynybos principas: Lietuvės gynymas yra VISUOTINIS ir BESĄLYGINIS, taip pat derinamas su NATO kolektyvinės gynybos principų įgyvendinimu.

GYNYBOS VISUOTINUMAS reiškia, kad Lietuvą ginklu gina valstybės ir NATO sąjungininkų ginkluotosios pajėgos, kad gynybai naudojami valstybės ištekliai, kad kiekvienas pilietis ir tauta priešinasi visais pagal tarptautinę teisę leistiniais būdais.

GYNYBOS BESĄLYGIŠKUMAS reiškia, kad Lietuvos gynyba nėra saistoma jokių sąlygų ir kad niekas negali varžyti tautos ir kiekvieno piliečio teisės priešintis agresoriui, okupantui ir bet kam, kas prievarta kėsina į Lietuvės valstybės nepriklausomybę, teritorijos vientisumą ir konstitucinę santvarką. Siekdama NATO sąjungininkų ir kitokios tarptautinės pagalbos gynybai, Lietuvą ginasi ir priešinasi pati, nelaukdama, kada toji pagalba bus suteikta.

Karinė gynyba.

Karinei valstybės gynybai naudojamos visos ginkluotosios pajėgos. Jos privalo būti parengtos greitai reaguoti, gerai sąveikauti tarpusavyje ir greitai persigrupuoti, taip pat sąveikauti su NATO sąjungininkų pajėgomis. Pagrindinis kariuomenės uždavinys – naikinti priešą ir palaužti jo norą kovoti su Lietuva. Lietuvės ginkluotosios pajėgos gina valstybę veikdamos savarankiškai ir kartu su sąjungininkų pajėgomis. Priešo užimtose teritorijose naudojami ir partizaninės kovos veiksmai.

Pilietinis pasipriešinimas.

Pilietinio pasipriešinimo jėgą lemia tautos valia ir apsisprendimas kovoti už savo laisvę, kiekvieno piliečio, nesvarbu, kokio amžiaus ir profesijos, pasiryžimas visais įmanomais būdais priešintis užpuolikiui ar okupantui, prisidėti prie Lietuvės gynybos. Valstybė remia savaveiksmes visuomenės organizacijas, kurių veikla prisideda prie pasirengimo pilietiniam pasipriešinimui ar gynybinės galios stiprinimo. Užpuolimo, pasikėsinimo į Lietuvės teritorijos vientisumą arba jos konstitucinę santvarką atveju piliečiai ir jų savaveiksmiai dariniai imasi pilietinio pasipriešinimo veiksmų – nesmurtinio pasipriešinimo, nepaklusnumo ir nekolaboravimo su neteisėta administracija, taip pat ginkluoto pasipriešinimo. **Kolaboravimas** su priešu baudžiamas.

1. Kodėl reikalingas Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas?
2. Nurodykite nuostatas, kuriomis vadovavosi šalies valdžia, nustatydamą nacionalinio saugumo pagrindus.
3. Paaiškinkite, kodėl nacionalinio saugumo užtikrinimas nėra tik valstybės reikalas.
4. Pasvarstykite, kodėl svarbi visuotinė ir besąlyginė gynyba mūsų valstybei ir jos piliečiams.
5. Kas yra pilietinis pasipriešinimas ir kodėl jis svarbus nacionaliniam saugumui užtikrinti?

Nacionalinio saugumo strategija

Nacionalinio saugumo strategija yra Lietuvos Respublikos Seimo priimamas ilgalaikis valstybės strateginio planavimo dokumentas. Nacionalinio saugumo strategija buvo priimta 2002 m. ir yra nuolat pildoma bei taisoma reaguojant į tarptautinius saugumo iššūkius ir grėsmes. Paskutinį kartą ši strategija buvo pakeista ir išdėstyta nauja redakcija 2021 m. gruodžio 16 dieną. Ji yra svarbiausių saugios valstybės raidą apibūdinančių nuostatų visuma. Remiantis Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintomis vertybėmis, Nacionalinio saugumo strategijoje nustatomi esminiai nacionalinio saugumo interesai, pagrindiniai rizikos veiksniai, pavojai ir grėsmės šiems interesams, įtvirtinami valstybės nacionalinio saugumo sistemos plėtros, užsienio, gynybos ir vidaus politikos prioritetai, ilgojo laikotarpio uždaviniai valstybės saugumo būklei užtikrinti. Joje teigiama, kad, tarptautinei sistemai tampant vis sunkiau prognozuojamai, Lietuvai turi prisitaikyti prie pokyčių pasaulyje ir regione, gebėti veikti mažiau prognozuojamoje aplinkoje, efektyviau bendradarbiauti su sąjungininkais bei partneriais ir didinti valstybės bei visuomenės atsparumą kylančioms grėsmėms.

NACIONALINIO SAUGUMO STRATEGIJOJE LIETUVOS NACIONALINIS SAUGUMAS SUPRANTAMAS KAIP:

- a) sutelktomis Lietuvos valstybės ir piliečių pastangomis vykdoma valstybingumo ir demokratijos plėtra bei stiprinimas,
- b) tautos saugaus būvio ir valstybės vidaus bei išorės saugumo užtikrinimas,
- c) kiekvieno galimo užpuoliko atgrasymas,

Lietuvos Respublikos nepriklausomybės, teritorijos vientisumo ir konstitucinės santvarkos gynimas.

Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo politika yra atvira, skaidri ir nekonfrontacinė, puoselėjanti ir ginanti deklaruojamas vertybes ir šalies nacionalinius interesus. Lietuvą nė vienos valstybės nelaiko savo priešu ir prisideda prie tarptautinės taikos ir visa apimančio saugumo, grindžiamo laisvės ir demokratijos sklaidos, žmogaus teisių ir laisvių gynimo, tarptautinės teisės viršenybės bei daugiašalio bendradarbiavimo palaikymu. Todėl Lietuvos Respublikos nacionalinis saugumas yra **euroatlantinės bendrijos** saugumo dalis.

Lietuvą laikosi NATO ir Europos Sąjungos nedalomo saugumo politikos: grėsmė vienos NATO ar Europos Sąjungos valstybės narės saugumui yra grėsmė ir Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui. Nedalomo saugumo politiką Lietuvą įgyvendina savarankiškai, bendradarbiaudama su kitomis valstybėmis ir per tarptautines organizacijas. Lietuvą dalyvauja stiprinant tarptautinį saugumą ir prisiima savąją dalį įsipareigojimų. Ji laikosi visuotinai pripažintų tarptautinės teisės normų, principų ir įsipareigojimų, įtvirtintų tarptautinį saugumą užtikrinančių tarptautinių organizacijų dokumentuose.

Lietuvos Respublikos nacionalinį saugumą užtikrina valstybės piliečiai, jų bendrijos ir organizacijos, Lietuvos Respublikos Prezidentas, Lietuvos Respublikos Seimas, Lietuvos Respublikos Vyriausybė, kariuomenė, policija, žvalgybos, visos kitos valstybės institucijos ir įstaigos, vykdydamos savo pareigas ir atlikdamos funkcijas nacionalinio saugumo srityje, taip pat užtikrindamos viešojo ir privataus sektoriaus bendradarbiavimą.

Nacionalinio saugumo strategijoje įvardijamos esminės mūsų šalies vertybės ir nacionaliniai saugumo interesai, lemiantys svarbiausius užsienio, gynybos ir vidaus politikos tikslus.

Vertybės sudaro prielaidas gyvybingai laisvę branginančiai pilietinei visuomenei, atvirai pasauliui ir tiems, kurie gerbia Lietuvos valstybę, jos istoriją, gyvenimo būdą ir laikosi valstybės įstatymų. Valstybė, išlaikydama tvirtus ryšius su lietuvių diaspora, saugodama, įamžindama ir aktualizuodama Lietuvos tautinių bendrijų kultūrinį paveldą, skatina kultūros, švietimo ir mokslo kūrybingumą bei atvirumą.

LIETUVOS RESPUBLIKOS NACIONALINIO SAUGUMO INTERESAI:

- **VALSTYBĖS SUVERENUMAS, TERITORIJOS VIENTISUMAS IR DEMOKRATINĖ KONSTITUCINĖ SANTVARKA.** Lietuvos Respublikos piliečių teisė laisvai rinkti savo politinius atstovus laikantis Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatų užtikrina gyvybingą demokratinę konstitucinę santvarką, žmogaus teisių ir laisvių apsaugą, valstybės suverenumą, teritorijos vientisumą bei nepriklausomybę ir yra valstybės raidos bei piliečių gerovės kūrimo pagrindas.
- **TAIKA, GYVENTOJŲ GEROVĖ IR SAUGI APLINKA VALSTYBĖS RAIDAI.** Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui yra būtina jos vidaus gyvenimo sričių

pažanga, užtikrinanti tvarią demografinę ir ekonominę raidą, visuomenės saugumą ir sveikatą, socialinės atskirties ir pajamų nelygybės, visuomenės susiskaldymo mažinimą, teroro ir smurtinio **ekstremizmo** prevenciją, kritinės infrastruktūros apsaugą ir atsparumą, energijos ir kitų išteklių saugų bei nepertraukiamą tiekimą ir reikiamo valstybės atsargų rezervo kaupimą, viešąjį, informacinį ir kibernetinį saugumą, atsparumą korupcijai, koordinuotą valstybės pasirengimą valdyti krizes, šviesią aplinką ir jos tvarumą.

■ **EUROATLANTINĖS BENDRIJOS GYVYBINGUMAS IR VIENINGUMAS.** Lietuvės Respubliką stiprina narystė NATO bei Europos Sąjungoje, JAV karinis ir politinis buvimas Europoje bei regione. NATO išlieka vienintelė ir esminė kolektyvinės gynybos organizacija, todėl NATO atgrasymo ir kolektyvinės gynybos stiprinimas, užtikrinant nuolatinį tvirtą NATO sąjungininkų karinį buvimą regione, yra esminė Lietuvos saugumo garantija. Europos Sąjunga plėtoja bendrą saugumo ir gynybos politiką, kurioje dalyvaudama Lietuvą stiprina savo saugumą ir pajėgumus. Europos Sąjunga remia Lietuvos Respublikos ir kitų regiono šalių infrastruktūros projektus, didinančius Baltijos valstybių ekonominį ir energetinį saugumą. Europos Sąjungos ir NATO gyvybingumas bei vieningumas, visų euroatlantinės bendrijos valstybių saugumas ir solidarumas yra reikšminga Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo interesų užtikrinimo sąlyga.

KLAUSIMAI IR UŽDUOTYS

1. Kokia yra Nacionalinio saugumo strategijos paskirtis ir tikslas?
2. Nurodykite, kas užtikrina Lietuvos Respublikos nacionalinį saugumą.
3. Kokia yra NATO ir Europos Sąjungos įtaka Lietuvos nacionaliniam saugumui?

Nacionalinio saugumo sistemos prioritetai ir uždaviniai

Atsižvelgiant į saugumo aplinką, Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo interesams užtikrinti nustatomi nacionalinio saugumo sistemos plėtros, užsienio, gynybos ir vidaus politikos prioritetai ir keliama uždaviniai, kuriems įgyvendinti reikia sutelktų valstybės bei jos piliečių pastangų. Nacionalinio saugumo sistemos prioritetai ir uždaviniai grupuojami pagal tris ramsčius:

- valstybės gynyba;
- valstybės ir visuomenės atsparumas;
- Lietuvos Respublikos interesus atitinkanti tarptautinė saugumo sistema.

VALSTYBĖS GYNYBA. Pagrindinis Lietuvos gynybos ramstis yra kariuomenė, todėl jos stiprinimas ir toliau turi likti prioritetu, laikantis įsipareigojimo skirti pakankamą finansavimą. Patikimas atgrasymas nuo agresijos ir valstybės gynyba negalimi ir be sąjungininkų paramos, todėl būtina išlaikyti ir plėsti kolektyvinės gynybos garantijas. Kartu dėl Lietuvos geopolitinės situacijos reikia, kad valstybės gynybai būtų pasirengusios ne tik nacionalinės bei NATO sąjungininkų pajėgos, bet ir civilinės valstybės bei savivaldybių institucijos, privatus sektorius, piliečiai. Tai būtina įgyvendinant visuotinę ir besąlygišką gynybą.

Nacionalinio saugumo strategijoje nustatyta 11 nacionalinių karinių pajėgumų stiprinimo uždavinių. Vienas jų, pavyzdžiui, yra Lietuvos kariuomenę komplektuoti mišriuoju principu iš **profėsinės karo tarnybos, privālomosios pradinės karo tarnybos** karių ir karių savanorių tam, kad būtų užtikrintas pakankamas taikos meto Lietuvos kariuomenės struktūros formavimas, įvertinti poreikį ir priimti sprendimus dėl privalomosios pradinės karo tarnybos karių skaičiaus augimo ir perėjimo prie visuotinės **karo priešvolės**. Be to, numatyti 7 kolektyvinio saugumo stiprinimo ir 8 valstybės ir savivaldybių institucijų bei piliečių pasirengimo remti ginkluotosios gynybos užduočių vykdymą užtikrinimo uždaviniai.

VALSTYBĖS IR VISUOMENĖS ATSPARUMAS. Valstybės ir visuomenės atsparumas prisideda prie atgrasymo nuo agresijos ir yra pirmoji „gynybos linija“. Atsparumas sumažina priešiško jėgų galimybes daryti neigiamą poveikį valstybei ir visuomenei, sukuria tvirtesnę pagrindą tvariam valstybės vystymuisi. Pagrindiniai atsparumo kriterijai – gebėjimas be didelių pasekmių atlaikyti bet kokią valstybės ar visuomenės sutrikdymą, kuo greičiau po to grįžti į pirminę būklę arba greitai prisitaikyti prie pakitusių aplinkybių. Atsparumo didinimas yra nuolatinis procesas ir turi apimti visas valstybės gyvenimo sritis.

LIETUVŲ RESPUBLIKOS INTERESUS ATITINKANTI TARPTAUTINĖ SAUGUMO SISTEMA. Lietuvos Respublikos nacionalinių saugumo interesų užtikrinimas labai priklauso nuo tarptautinių politinių procesų. Lietuvai turi aktyviai siekti dalyvauti šiuose procesuose gindama savo interesus ir užtikrindama kuo palankesnę tarptautinę saugumo aplinką, stiprindama teisę grindžiamą tarptautinę tvarką, euroatlantinės bendruomenės vienybę ir saugumą Europoje. Plėtojami dvišaliai ryšiai ir dalyvavimas šiuose procesuose daugiašaliais ar regioniniais formatais turi atitikti Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas vertybes ir nacionalinio saugumo interesus.

Nacionalinio saugumo strategijoje nustatyti ilgojo laikotarpio nacionalinio saugumo politikos prioritetai ir uždaviniai, tačiau ji gali būti atnaujinama pasikeitus saugumo aplinkai. Vyriausybė pateikia Seimui informaciją apie Nacionalinio saugumo strategijos nuostatų įgyvendinimą teikdama Nacionalinio saugumo būklės ir plėtros ataskaitą, kuri yra sudedamoji Lietuvos Respublikos Vyriausybės metinės veiklos ataskaitos dalis. Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetas kasmet svarsto Nacionalinio saugumo strategijos nuostatų įgyvendinimą ir rengia klausymus. Tokius svarstymus kasmet rengia ir Valstybės gynimo taryba, ji teikia rekomendacijas dėl strategijos vykdymo ir keitimo.

1. Nurodykite Lietuvos nacionalinio saugumo sistemos prioritetus. Kuris iš jų, jūsų manymu, turi didžiausią įtaką jūsų gyvenimui? Atsakymą argumentuokite.
2. Paaiškinkite, kodėl Lietuvos nacionalinių saugumo interesų užtikrinimas priklauso nuo tarptautinių politinių procesų.
3. Paaiškinkite, kodėl Vyriausybė kasmet nustato grėsmių šalinimo ar mažinimo prioritetus ir turi užtikrinti jų įgyvendinimą.

Apibendrinimas

NAGRINĖDAMI ŠIĄ TEMĄ, MES SUPRATOME:

1. Nacionalinio saugumo principai nustatyti Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme ir Nacionalinio saugumo strategijoje.
2. Konstitucija, apibrėždama tautos ir valstybės galias, nustato nacionalinio saugumo pamatinius principus ir garantijas, taip pat pagrindines institucijas, užtikrinančias nacionalinį saugumą. Kertinėmis nacionalinį saugumą užtikrinančiomis normomis pripažįstami Konstitucijos straipsniai, nustatantys valstybės formą, suverenių ir deleguotų valdžios galių paskirstymą, teisę ir pareigą gintis, taip pat straipsniai, nustatantys pagrindines nacionalinį saugumą užtikrinančias institucijas.
3. Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas yra aukščiausias po Konstitucijos teisės aktas, kurio pagrindu priimami kiti nacionalinio saugumo sistemą reguliuojantys įstatymai, poįstatyminiai teisės aktai ir valstybės ilgalaikio strateginio planavimo dokumentai.
4. Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas nustato Lietuvos nacionalinio saugumo politinę, teisinę ir institucinę struktūrą bei detalesnio teisinio reguliavimo reikalaujančias sritis.

5. Nacionalinio saugumo strategija yra valstybės strateginio planavimo dokumentas, skirtas Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo įgyvendinimo procesui struktūruoti, teisinio reguliavimo būdams ir priemonėms nustatyti. Nacionalinio saugumo strategijos teiginiai taip pat suderinti su Nacionaliniu pažangos planu.

APIBENDRINAMIEJI KLAUSIMAI IR UŽDUOTYS

1. Paaiškinkite, kas yra nacionalinio saugumo principai. Ar nacionalinio saugumo principai ir nacionalinio saugumo pagrindai reiškia tą patį? Atsakymą argumentuokite.
2. Kodėl nacionalinio saugumo principai nustatomi Konstitucijos ginamų ir saugomų vertybių pagrindu?
3. Kokius nacionalinio saugumo principus nustato Lietuvos Respublikos Konstitucija? Kuo jie svarbūs nacionalinio saugumo teisiniui reguliavimui?
4. Paaiškinkite, kodėl Lietuvai svarbu nacionalinį saugumą reglamentuoti įstatymais, o ne tik politiniais susitarimais.
5. Kaip manote, kodėl yra daug Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo įgyvendinamųjų teisės aktų?
6. Apibūdinkite Nacionalinio saugumo strategijos reikšmę valstybės ir visuomenės gyvenime.
7. Naudodami interneto paieškos sistemą, raskite ne mažiau kaip tris pavyzdžius, parodančius galimybes piliečiams prisidėti užtikrinant valstybės nacionalinį saugumą.

Visuotinės gynybos sistema

TEMA

2

SVAJŪNĖ UNGURYTĖ-RAGAUSKIENĖ

Temos reikšmingumas

- ➔ **Visuotinė gynyba**, kai nacionaliniam saugumui ir krašto gynybai pasitelkiami VISI ištekliai ir panaudojamos VISOS priemonės, šiandien kaip niekad aktuali. Tiesa, dar paplitusi nuomonė, kad valstybę galima ginti tik ginklu ir už tai atsakinga tik šalies kariuomenė. Tačiau ištis visuotinės gynybos sistemą sudaro VISOS valstybės ir savi-valdybių institucijos bei įstaigos, VISA visuomenė, VISOS piliečių bendrijos ir organizacijos, o svarbiausia, kad prie gynybos prisideda KIEKVIENAS šalies pilietis, nesvarbu, kokio amžiaus, profesijos ar kur gyvena. Todėl esminis Lietuvos nacionalinio saugumo ir krašto gynybos principas – Lietuvos gynyba yra visuotinė ir besąlyginė.
- ➔ Diskusijose apie visuotinę gynybą yra analizuojama daugybė aktualių klausimų – juk svarbu suvokti, kaip ją įgyvendinti: kada atsirado terminas „visuotinė gynyba“ ir kada apie tai pirmą kartą prabilta Lietuvoje? Kokios valstybės institucijos prisideda prie gynybos principo įgyvendinimo? Koks vaidmuo tenka kariuomenei ir koks – civiliams? Pagaliau koks yra visuomenės ir kiekvieno Lietuvos piliečio indėlis į visuotinę gynybą?
- ➔ Šiandieniniame kontekste visuotinės gynybos tema yra labai svarbi kiekvienam Lietuvos piliečiui. Jos esmės suvokimas ir idėjos puoselėjimas gali reikšmingai prisidėti užtikrinant Lietuvos nacionalinį saugumą ir krašto gynybą. Susipažinę su šia tema, gebėsite atsakyti į keturis pagrindinius su visuotine gynyba susijusius klausimus: ką reiškia terminas „visuotinė gynyba“? Koks yra valstybinių institucijų vaidmuo užtikrinant visuotinę gynybą? Kas yra karinė ir civilinė sąveika tokios gynybos kontekste? Koks yra kiekvieno šalies piliečio indėlis?
- ➔ Jūs tikriausiai klausiate savęs: „Kodėl būtent man svarbu suprasti visuotinės gynybos prasmę, juk tam yra atsakingos valdžios institucijos ir mus saugo šalies kariuomenė?“ Iš tiesų visuotinė gynyba prasideda būtent nuo jūsų. Kiekvienas mūsų šalies pilietis savarankiškai ir visi kartu dalyvaujame kuriant stiprią ir saugią Lietuvos tautą. Kai esame stiprūs kaip šalis, galime geriau susidoroti su bet kokia krize ar grėsme.

Visuotinės gynybos samprata

Lietuvės Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo preambulėje rašoma, kad lietuvių tauta niekada nesutiko su jokia okupacija ir pavergimu, priešinosi visais įmanomais būdais ir siekė išsivadavimo. Dar daugiau – kad tauta visada siekė ir tebesiekia išsaugoti savo laisvę, užtikrinti saugią ir laisvą raidą savo etninėje žemėje, puoselėti tautinį tapatumą ir savimone, ugdyti prigimtines kūrybos galias ir prisidėti prie pasaulio pažangos. Tai reiškia, kad nepriklausoma demokratinė Lietuvos valstybė privalo užtikrinti saugų tautos gyvavimą.

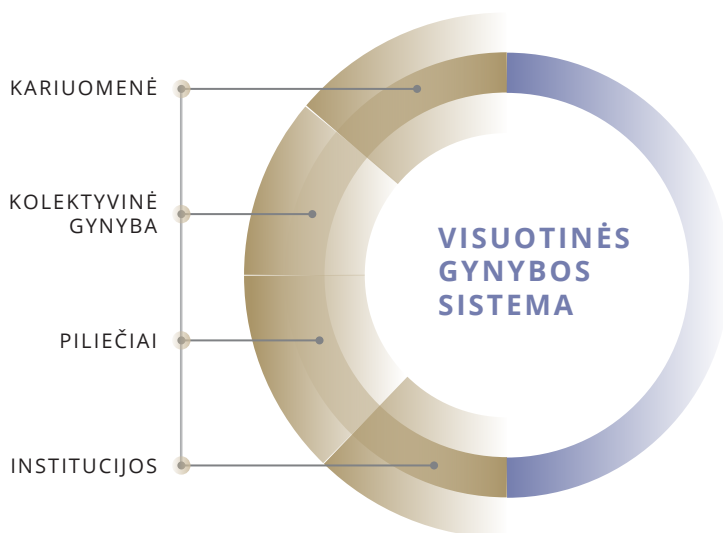
Saugiam tautos gyvavimui svarbus visų: politikų, institucijų, kariuomenės ir piliečių – noras tą pasiekti. Tik tuomet įsigali visuotinio principas. Visuotinė gynyba esti tik ten, kur sutelkiami visi ištekliai ir naudojamos visos priemonės. Tačiau kokie tie „ištekliai“ ir kas tos „priemonės“? Visų pirma svarbu suprasti visuotinio principo esmę Lietuvos nacionalinio saugumo ir krašto gynybos kontekste. Visuotinės gynybos sistemą sudaro keturios pagrindinės dalys (žr. 2.1 pav.). Lietuvą ginklu gina kariuomenė ir NATO sąjungininkų pajėgos (**kolektyvinė gynyba**). Esant poreikiui, prisideda visos civilinės institucijos, teikdamos paramą ginkluotosioms pajėgoms ir užtikrindamos gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų vykdymą. Piliečiai ir gina valstybę ginklu, ir dalyvauja neginkluotame pilietiniame pasipriešinime. Tačiau visuotinė gynyba bus užtikrinama tik tada, kai tarp visuotinės gynybos sistemos dalių vyks **sąveika**.

Karo atveju ginkluotųjų pajėgų dalimi taptų ir statutinės tarnybos, tokios kaip Valstybės sienos apsaugos tarnyba, Viešojo saugumo tarnyba, Lietuvos Respublikos vadovybės apsaugos tarnyba, Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas, Lietuvos šaulių sąjungos koviniai būriai, koviniai asmenų ir jų organizacijų ginkluoto pasipriešinimo vienetai ir partizanų vienetai, veikiantys okupuotoje Lietuvos valstybės teritorijoje. Būtina pabrėžti, kad karinių vienetų ir institucijų, užtikrinančių saugumą, bendradarbiavimas svarbus ne tik karo atveju. 2021 m. vykusio migrantų krizė parodė, kaip svarbu karinėms ir statutinėms tarnyboms stoti petys petin prie sienos atremiant hibridinę Baltarusijos režimo ataką.

Dar viena svarbi visuotinės gynybos sistemos dalis yra valstybės institucijos. Lietuvoje nacionalinį saugumą užtikrina trys vadovaujančios institucijos: Prezidentas, Seimas ir Vyriausybė, bei vykdomosios ir kitos institucijos, tokios kaip Valstybės gynimo taryba, ministerijos bei jų valdymo sritims priklausančios įstaigos ir kt. Norint sėkmingai įgyvendinti visuotinės gynybos idėją, būtinas visų šių institucijų įsitraukimas ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo užtikrinimas. Toks bendradarbiavimas rodo atsakingą požiūrį į savo šalies saugumą ir gynybą. Pavyzdžiui, reaguodamos į karą Ukrainoje, valdžios institucijos padidino gynybos finansavimą, iš naujo peržiūrėjo su gynyba susijusius įstatymus, pradėjo rengti naują pilietinio pasipriešinimo strategiją, skiria ypatingą dėmesį kovai su dezinformacija.

Svarbi visuotinės gynybos sistemos dalis esate ir jūs. Visų pirma Lietuvos Respublikos nacionalinį saugumą užtikrina šalies piliečiai, įvairios bendrijos ir organizacijos.

Kiekvienas atliekame tam tikrą vaidmenį visuotinės gynybos sistemoje. Karo atveju piliečiai valstybę gina ginklu arba dalyvauja neginkluotame pilietiniame pasipriešinime, todėl labai svarbu, kad kiekvienas suprastume visuotinės gynybos idėją, ja tikėtume ir puoselėtume. Taip galimam agresoriui parodome, kad Lietuvoje jis susidurtų su visuotiniu ir besąlyginiu pasipriešinimu.

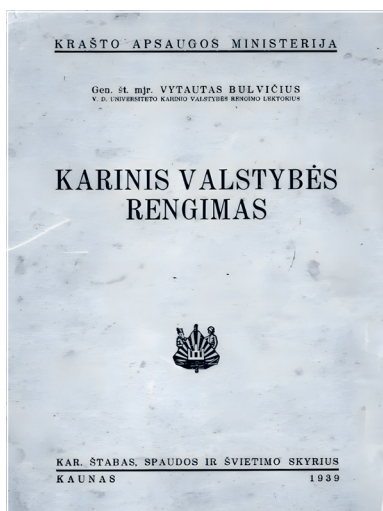
2.1 pav. | Visuotinės gynybos sistemos dalys

Autorės schema

Iš kur kilo visuotinės gynybos idėja? Europoje „visuotinės gynybos“ sąvoka dažniausiai siejama su kai kurių šalių gynybine pozicija Šaltojo karo metais. Saugumo kontekste tai reiškė, kad dauguma Europos šalių priklausė NATO arba Vársuvos sutarties organizacijai. Tačiau tuo laikotarpiu kai kurios šalys nebuvo įtrauktos į jokių kolektyvinio saugumo aljansus. Dėl šios priežasties, norėdamos užsitikrinti gynybą, jos turėjo pirmiausia pasikliauti savo jėgomis. Taigi šiose šalyse pasitelkta tokia gynybos sistema, kuri įtraukė ne tik kariuomenę, bet ir didelę pilietinės visuomenės dalį. Tokį visuotinės gynybos modelį taikė Suomija, Švedija, Šveicarija, Austrija, Jugoslāvija – šios šalys iki šiol laikomos ryškiausiais Šaltojo karo visuotinės gynybos pavyzdžiais.

Lietuvoje termino „visuotinė gynyba“ atsiradimas siejamas su Lietuvės kariuomenės generallinio štabo majoro Vytauto Bulvičiaus 1939 m. išleista knyga „Karinis valstybės rengimas“ (žr. 2.2 pav.).

Šioje knygoje teigiama, kad visuotinė gynyba apima karinę, ekonominę ir dvasinę sritis. Iškeliama suderinamumo principo krašto gynybos srityje svarba. Kaip autorius nurodo pratarinėje, šią knygą parašė pirmiausia studentams, kad turėtų iš ko ruošti jo dėstomo dalyko egzaminams. Tačiau knyga skirta ne tik studentų poreikiams, bet ir Lietuvės visuomenės kariškajam mentalitetui formuoti. Vertindamas Lietuvės situaciją, autorius padarė esminę išvadą, kad tauta, kuri nori gyventi, turi ginti savo nepriklausomybę visomis išgalėmis. „Sten-

2.2 pav. | Vytauto Bulvičiaus knyga „Karinis valstybės rengimas“
Šaltinis: kam.lt

2.3 pav. | Gen. št. mjr. Vytautas Bulvičius
Šaltinis: kam.lt

Pasirodykime esą laisvės verti ir tą dieną, kada kovos pradžia atrodys esanti tik pasiaukojimu. Neieškokime tą dieną klaidų, kurias padarė mūsų politikai, nebandykime kaltinti sąjungininkų, kam mus apleido. Visa tai nieko nepadės. Tą dieną ryžkimės aukotis. Tegul bombarduoja mūsų miestus, tegul žudo geriausius vyrus. Bet mūsų garbės nenužudys, mūsų tauta liks gyva ir turės didelį, neišplėšiamą moralinį kapitalą.

V. Bulvičius

giausi duoti pagrindines gaires mūsų visuomenės karinei galvosenai susidaryti“, – anuomet teigė gen. št. mjr. V. Bulvičius (žr. 2.3 pav.).

Neretai diskutuodami apie „visuotinės gynybos“ sąvoką pasaulyje, ypač Europoje, susidursite su dar vienu terminu – „visapusiška gynyba“. Šių dviejų terminų reikšmė ir turinys priklauso nuo daugelio kalbinių ir kultūrinių veiksnių, švietimo tradicijų ir turėtų būti suprantami atsižvelgiant į kontekstą, kuriame jie vartojami. Tačiau tiek visuotinė gynyba, tiek visapusiška gynyba iš esmės reiškia tą patį. Abu šie terminai šalies gynybą apibrėžia kaip kolektyvinį ginkluotųjų pajėgų ir pilietinės visuomenės darbą, t. y. VISOS visuomenės požiūrį į saugumą, kuris tampa puikiu priešo atgrasymo elementu. Tiesa, terminas „visapusiška gynyba“ neretai siejamas su hibridinių grėsmių atsiradimu.

Taigi, nors terminai „visuotinė gynyba“ ir „visapusiška gynyba“ iš esmės yra panašūs,

valstybės dažniausiai savo oficialiuose nacionalinių saugumą ir krašto gynybą reglamentuojančiuose dokumentuose pasirenka vartoti vieną iš jų. Toliau 1 lentelėje matote keletą pavyzdžių, kaip įvairiose šalyse vartojami terminai „visuotinė gynyba“ ir „visapusiška gynyba“.

Kaip matote, Singapūre visuotinė gynyba susideda iš šešių dalių. Beje, ar žinote, kur yra Singapūras? Tai Pietryčių Azijos miestas-valstybė, įsikūrusi saloje, šalia Malajijos. Singapūras – finansiškai stipri šalis, kuri, atkūrusi nepriklausomybę, per labai trumpą laikotarpį aplenkė kaimynės ekonomiškai ir tapo svarbiu Pietryčių Azijos centru. Tačiau reikia pabrėžti, kad tarptautinės organizacijos dažnai kritikuoja Singapūro valdžią dėl autoritarinio valdymo būdo, fizinių bausmių taikymo, opozicijos veiklos varžymo remiantis griežtais įstatymais dėl šmeižimo ir garbės bei orumo įžeidimo. Beje, 2022 m. sausio 24 d. Singapūre pasirašytas susitarimas su Lietuva dėl bendradarbiavimo gynybos srityje.

**SINGAPŪRO VISUOTINĖ GYNYBA
REMIASI ŠEŠIAIS RAMSČIAIS:**

- karine gynyba,
- civiline gynyba,
- ekonomine gynyba,
- socialine gynyba,
- skaitmenine gynyba,
- psichologine gynyba.

I lentelė | Terminų „visuotinė gynyba“ ir „visapusiška gynyba“ vartojimas įvairiose šalyse

VISUOTINĖ GYNYBA	VISAPUSIŠKA GYNYBA
Singapūre visuotinė gynyba susideda iš 6 dalių: karinės, psichologinės, civilinės, socialinės, skaitmeninės ir ekonominės gynybos.	Dar Šaltojo karo metais Šveicarija vartojo terminą „visapusiška saugumo politika“.
Švedijos visuotinė gynyba yra kaip dvi monetos pusės: vienoje pusėje yra karinė gynyba, o kitoje – civilinė.	Latvijos visapusiškos gynybos ramsčiai yra šalies ginkluotosios pajėgos, NATO kolektyvinė gynyba, tarptautinis bendradarbiavimas ir pilietinė visuomenė.
Izraelis laikosi visuotinės gynybos politikos.	Suomija šiuo metu yra laikoma visapusiško požiūrio į saugumą pavyzdžiu. Strategija Suomijoje apibrėžia pagrindinius visapusiško požiūrio į saugumą principus, tokius kaip pagrindinių valstybės funkcijų užtikrinimas bei saugojimas.

Karinė gynyba grindžiama idėja, kad stipri šalies kariuomenė ir kolektyvinė gynyba turėtų priversti galimus agresorius gerai pagalvoti prieš puolant. Karinė gynyba – geriausia atgrasymo priemonė. Jeigu atgrasyti nepavyksta, tuomet svarbu tinkamai apsiginti.

Civilinė gynyba aiškinama gebėjimu pastebėti grėsmių požymius, veiksmingai reaguoti ir greitai atsigauti po krizių. Visi šalies gyventojai – individo, organizacijos ar bendruomenės lygiu – turi padėti vieni kitiems ir sugebėti pasirūpinti savimi.

Ekonominė gynyba suprantama kaip stipri ir atspari šalies ekonomika, kuri yra konkurencinga pasauliniu mastu ir gali atsigauti po bet kokių krizių.

Socialinė gynyba – tai visuomenės narius vienijantys ryšiai, paremti pasitikėjimu ir supratimu. Taika ir pažanga įmanoma tik tuo atveju, jei visi šalies gyventojai gyvena darniai ir rūpinasi vieni kitais. Socialinė gynyba galima ten, kur visi stengiasi pasitikėti vieni kitais ir stiprinti tarpusavio ryšius, kad būtų vieningi.

Skaitmeninė gynyba remiasi principu „Būkite saugūs, budrūs ir atsakingi internete“. Nors šiandieninė skaitmeninė revoliucija suteikia galimybių, ji daro mus ir pažeidžiamus šios srities grėsmėms. Turime sugebėti reaguoti į kibernetines atakas ir tyčines melagingas naujienas.

Psichologinė gynyba – tai noras bei ryžtas ginti savo interesus ir kovinga dvasia kartu įveikti iššūkius. Šalies gebėjimas įveikti kylančias grėsmes priklauso nuo žmonių kolektyvinės valios ginti savo šalį. Psichologinė gynyba pagrįsta stipria bendra piliečių tapatybe, pasididžiavimu savo tauta ir supratimu, ką turime daryti, kad užtikrintume saugumą.

Nuo seno noras ginti savo valstybę buvo laikomas moraliniu įsipareigojimu, kylančiu iš tautinės tapatybės. Šiandienos saugumo kontekste kylantys išbandymai reiškia poreikį stiprinti visumą. Visuotinės gynybos sistema apima visas organizacijas, kurios, norėdamos palaikyti taiką ir stabilumą, siekia bendrų tikslų. Toks požiūris į saugumą kuria būtinas patikimo atsparumo sąlygas ir pasipriešinimui skirtus sprendimus, pagrindą kovai su įvairiomis hibridinėmis grėsmėmis. Terminų „visuotinė gynyba“ ir „visapusiška gynyba“ esmė labai panaši, o svarbiausia, kad tikslas yra tas pats – ginti savo valstybę pasitelkiant visą visuomenę.

1. Kaip jūs suprantate, kas yra visuotinė gynyba? Kurias mūsų gyvenimo sritis ji apima?
2. Nurodykite, kokios dalys sudaro Lietuvos visuotinės gynybos sistemą.
3. Paaiškinkite, kodėl visuotinė gynyba siejama su Šaltojo karo laikotarpiu.
4. Kas Lietuvoje pradėjo vartoti terminą „visuotinė gynyba“? Kodėl būtent šis žmogus?
5. Kas yra hibridinė grėsmė? Pateikite jos pavyzdžių.
6. Paaiškinkite, kuo skiriasi visuotinė gynyba ir visapusiška gynyba.
7. Remdamiesi atviraisiais informacijos šaltiniais, raskite dar vieną valstybę, kurioje būtų vartojami terminai „visuotinė gynyba“ ir „visapusiška gynyba“.

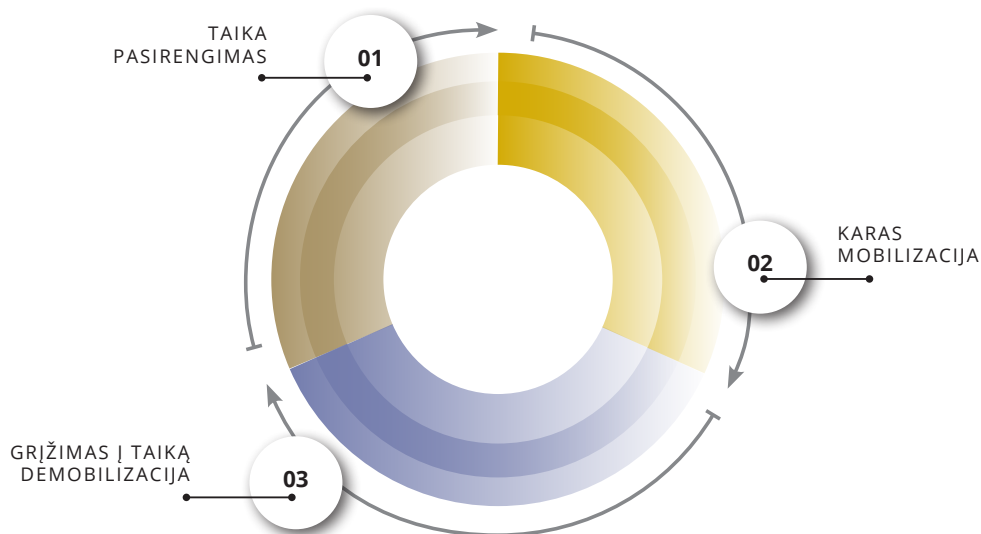
Institucijų vaidmuo visuotinės gynybos sistemoje

Užtikrinant visuotinę gynybą, svarbus valstybės institucijų dalyvavimas. Norint sėkmingai įgyvendinti visuotinės gynybos idėją, būtina įtraukti visas šalies institucijas ir užtikrinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą. Dėl to svarbu žinoti, kokios yra pagrindinės Lietuvos valstybės institucijos ir kokios jų funkcijos, susijusios su nacionaliniu saugumu ir krašto gynyba.

Lietuvės Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo 2 straipsnyje nurodoma, kad Lietuvos nacionalinį saugumą užtikrina Lietuvos Respublikos piliečiai, jų bendrijos ir organizacijos, Lietuvos Respublikos Prezidentas, Seimas, Vyriausybė, kariuomenė, policija, Valstybės saugumo departamentas, kitos šiam tikslui valstybės įsteigtos institucijos. Įstatymo 12 skyriuje nurodoma, kad Lietuvoje nacionalinį saugumą užtikrina trys vadovaujančios institucijos: Prezidentas, Seimas ir Vyriausybė, bei vykdomosios ir kitos institucijos, tokios kaip Valstybės gynimo taryba, ministerijos bei jų valdymo sritims priklausančios įstaigos, kariuomenė ir kt.

LIETUVŲ RESPUBLIKOS PREZIDENTAS atlieka itin svarbias funkcijas, susijusias su nacionaliniu saugumu ir krašto gynyba. Jis ne tik vadovauja Valstybės gynimo tarybai, suteikia aukščiausius kario laipsnius, Seimui pritarus, skiria ir atleidžia Lietuvos kariuomenės vadą ir Valstybės saugumo tarnybos vadovą, bet ir yra vyriausiasis valstybės ginkluotųjų pajėgų vadas.

LIETUVŲ RESPUBLIKOS VALSTYBĖS GYNIMO TARYBA svarsto ir koordinuoja svarbiausius valstybės gynybos reikalus, įskaitant valstybės institucijų veiklą, valstybės saugumo užtikrinimo ir gynimo klausimus. Į šią tarybą įeina Prezidentas, Ministras Pirmininkas, Seimo Pirmininkas, krašto apsaugos ministras ir Lietuvos kariuomenės vadas.

2.4 pav. | Mobilizacijos proceso etapai

Šaltinis: kam.lt

LIETUVŲS RESPUBLIKOS SEIMAS rūpinasi, kad būtų laiku priimti nacionaliniam saugumui užtikrinti būtini įstatymai, kiti teisės aktai, galiojančių įstatymų papildymai ir pakeitimai. Prireikus Seimas gali įvesti tiesioginį valdymą, karo padėtį ir nepaprastąją padėtį, priimti sprendimą panaudoti ginkluotąsias pajėgas, skelbti mobilizaciją karo atveju (žr. 2.4 pav.). Ar žinai, kas yra **mobilizacija**?

Lietuvės Respublikos mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos įstatymo 2 straipsnio 12 punkte apibrėžiama, kad mobilizacija – tai valstybės, savivaldybių institucijų ar įstaigų ir ūkio subjektų veiklos pertvarkymas, taip pat karo prievolininkų šaukimas į privalomąją karo tarnybą ginti valstybės ir (ar) vykdyti Lietuvos valstybės tarptautinių įsipareigojimų. Tai reiškia, kad, paskelbus mobilizaciją, šalies ginkluotosios pajėgos, visos ūkis ir valstybinės institucijos pertvarkomos pagal **karo padėties** sąlygas.

LIETUVŲS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ saugo Lietuvos teritorijos neliečiamybę, užtikrina valstybės saugumą ir viešąją tvarką. Vyriausybė koordinuoja nacionalinį saugumą stiprinančių priemonių įgyvendinimą bei ministerijų ir kitų valstybės įstaigų, atliekančių su nacionaliniu saugumu susijusias funkcijas, veiklą, sutelkia šias įstaigas aktualiems ir svarbiems nacionalinio saugumo uždaviniams vykdyti.

Taigi kiekviena ministerija yra atsakinga už tam tikrą politikos sritį, kurią organizuoja, koordinuoja ir atitinkamai kontroliuoja. Kadangi Lietuvos nacionalinio saugumo politiką sudaro valstybės užsienio reikalų, gynybos, ekonomikos, viešojo saugumo, socialinių reikalų, kultūros, sveikatos, aplinkos apsaugos, švietimo ir mokslo sritys, visos ministerijos (kartu ir atskirai) reikšmingai prisideda prie visuotinės gynybos užtikrinimo pagal savo kompetenciją.

Vertėtų išskirti **VIDAUS REIKALŲ MINISTERIJĄ**, kuri yra atsakinga už viešojo saugumo užtikrinimą. Šiai ministerijai priklauso Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba, Migracijos departamentas, Policijos departamentas, Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo de-

partamentas, Valstybės sienos apsaugos tarnyba, Viešojo saugumo tarnyba ir kitos įstaigos. Ar galėtum pasakyti, ką atlieka kiekviena iš šių institucijų nacionalinio saugumo ir krašto gynybos srityje? Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba užtikrina valstybės finansų sistemos apsaugą nuo nusikalstamo poveikio. Pagrindinė policijos paskirtis yra užtikrinti asmens ir visuomenės saugumą, žmogaus teises ir laisves, palaikyti viešąją tvarką, kovoti su nusikaltimais veikomis. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas įgyvendina įvairius krizių valdymo ir civilinės saugos sistemos uždavinius, organizuoja ir koordinuoja priešgaisrinę saugą ir gelbėjimo darbus. Viešojo saugumo tarnyba siekia užtikrinti viešąją tvarką ypatingųjų ir ekstremaliųjų situacijų atvejais. Valstybės sienos apsaugos tarnyba įgyvendina valstybės sienos apsaugą ir jos kirtimo kontrolę. Dvi pastarosios tarnybos, įvedus karo padėtį ar įgyvendinant ginkluotą gynybą nuo agresijos, tampa ginkluotųjų pajėgų dalimi.

Taigi šiandieniniame saugumo kontekste itin svarbus ir viešasis saugumas. Kiekvienos viešojo saugumo institucijos atsakomybė ir darnus bendras jų darbas sukuria veiksmingą viešojo saugumo institucinę struktūrą. Labai svarbu, kad visos šios institucijos užtikrintų atsparumo, parengties ir atsako elementus, o svarbiausia – užtikrintų kasdienį gyventojų saugumą, nes tik saugiai besijaučianti visuomenė yra nepalenkiama priešišku jėgų.

Visuotinės gynybos sistema šiandien turi būti dinamiška, t. y. prisitaikanti prie kintančių saugumo sąlygų, papildanti naujų krašto apsaugos ir gynybos elementų. Tam labai svarbus tarpinstitucinis bendradarbiavimas nacionalinio saugumo ir krašto gynybos užtikrinimo klausimais. Toks bendradarbiavimas laikomas naujos pasirengimo kultūros kūrimu – juo siekiama sukurti visapusišką sistemą, pagrįstą integruotu požiūriu, kai visi valstybės ištekliai, esami mechanizmai ir institucijos naudojami kovoti su įvairių rūšių grėsmėmis. Visuotinė gynyba neturi ir negali būti vertinama tik kaip vienos institucijos ar ministerijos atsakomybė. Visuotinę gynybą gali užtikrinti tik šalies institucijų visuma (kiekviena atskirai savo srityje ir visos kartu).

KLAUSIMAI IR UŽDUOTYS

1. Nurodykite tris svarbiausias Lietuvos nacionalinę saugumą užtikrinančias institucijas. Trumpai apibūdinkite kiekvienos funkcijas.
2. Kuri institucija turi teisę skelbti mobilizaciją? Savais žodžiais paaiškinkite, kas yra mobilizacija ir kaip ji vykdoma.
3. Kuris pareigūnas yra vyriausiasis valstybės ginkluotųjų pajėgų vadas Lietuvoje?
4. Kurie pareigūnai yra Valstybės gynimo tarybos nariai?
5. Remdamiesi atviraisiais informacijos šaltiniais, surašykite, už ką visuotinės gynybos kontekste yra atsakinga kiekviena Lietuvos Respublikos ministerija.
6. Pasvarstykite, koks yra arba galėtų būti Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos indėlis į visuotinę gynybą.

Karių ir civilių bendradarbiavimas

Minėta, kad visuotinė gynyba reiškia, jog Lietuvos gynybai sutelkiami visi ištekliai ir panaudojamos visos – tiek karinės, tiek nekarinės – priemonės. Lietuvą ginklu gina kariuomenė ir kitos ginkluotąsias pajėgas sudarančios institucijos, kurias papildo kolektyvinė gynyba – NATO sąjungininkų pajėgos. Prie gynybos prisideda visos civilinės institucijos, teikdamos paramą ginkluotosioms pajėgoms ir užtikrindamos gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų vykdymą. Nors sėkmingas karinių priemonių naudojimas yra būtina sąlyga, pastebima, kad to jau nepakanka. Šiandien, norint užtikrinti saugumą ir gynybą, reikalinga karinių ir civilinių pajėgumų sąveika – glaudus Lietuvos ginkluotųjų pajėgų ir kitų valstybės institucijų bendradarbiavimas.

Lietuvės kariuomenė yra valstybės ginkluotos gynybos institucija, pagrindinė **krašto apsaugos sistemos** dalis. Kariuomenė yra ištikima Lietuvos Respublikai, jos Konstitucijai, tarnauja valstybei ir visuomenei, paklūsta Lietuvos piliečių demokratiškai išrinktai valstybės valdžiai. Kariuomenė pirmiausia turi būti pasirengusi savarankiškai karinei gynybai, todėl svarbu ją tinkamai parengti ir aprūpinti. Kadangi pagrindinis kariuomenės uždavinys yra naikinti priešą ir palaužti jo norą kovoti su Lietuva, ji turi būti parengta gynybos veiksmams netikėto ginkluoto užpuolimo ar karinės jėgos demonstravimo atvejais.

Lietuvės ginkluotosios pajėgos valstybę gina veikdamos ne tik savarankiškai, bet ir kartu su sąjungininkų pajėgomis.

- Ginkluoto užpuolimo ar jo grėsmės atveju Lietuvą prašo NATO sąjungininkų pagalbos, taip pat kitokios tarptautinės pagalbos.
- NATO narių saugumas yra nedalomas – grėsmė vienos Aljanso narės saugumui yra grėsmė viso Aljanso saugumui.
- Sąjungininkai prisideda prie Lietuvos saugumo stiprinimo, o Lietuvą yra pasirengusi solidariai vykdyti įsipareigojimus sąjungininkams.
- Stiprus ir vieningas Aljansas, pasirengęs užtikrinti savo narių saugumą ir gynybą, yra svarbus Lietuvos gynybos politikos interesas.
- Lietuvą skatina ir remia NATO atgrasymo ir kolektyvinės gynybos pajėgumų plėtrą.

Lietuvą nuolat dalyvauja tarptautinėse operacijose, siekdama prisidėti įveikiant bendrus sąjungininkams kylančius iššūkius, užtikrinant tarptautinę taiką ir stabilumą. Prioritetas

2.5 pav. | NATO vėliava

teikiamas NATO ir JAV vadovaujamoms tarptautinėms operacijoms, tačiau prisidedama ir prie Europos Sąjungos bei Jungtinių Tautų operacijų ir misijų. Itin svarbi Lietuvos nacionalinė karinė mokymo operacija Ukrainoje. Ja prisidedama prie Ukrainos ginkluotųjų pajėgų stiprinimo ir rodomas solidarumas su šia šalimi, pasirinkusia euroatlantinę kryptį.

Taigi Lietuvos gynybą užtikrina Lietuvos kariuomenė kartu su sąjungininkais. Vienu metu vyrauja nuomonė, kad kariuomenės pagrindinės užduotys yra saugoti valstybės suverenitetą, ginklu ginti valstybę nuo agresijos ar kitokio ginkluoto užpuolimo. Tačiau keičiantis Lietuvos vidinėms ir išorinėms grėsmėms, keičiasi ir kariuomenės užduotys: vis dažniau ji pasitelkiama padėti civilinėms institucijoms kovoti su ekstremaliosiomis situacijomis, likviduoti nelaimių padarinius tiek Lietuvoje, tiek už jos ribų. Taip atsiranda šiandien nepaprastai svarbus karių ir civilių bendradarbiavimas.

2001 m. Hagoje, Nyderlanduose, buvo įkurtas NATO civilių ir karių bendradarbiavimo kompetencijos centras. Šis centras teikia patarimus ir ekspertinę pagalbą civilių ir karių bendradarbiavimo klausimais įvairiems padaliniais, kariuomenės ir NATO vadovybei. Centro veikla apima tris pagrindines sritis: civilių ir karių mokymą, NATO doktrinų kūrimą šios sąveikos kontekste ir išminktų šio bendradarbiavimo pamokų analizę bei dalijimąsi patirtimi.

Siekiant perprasti šio bendradarbiavimo esmę, geriausia pasitelkti konkrečius atvejus. 2021 m. Lietuvoje drastiškai išaugo nelegaliosios migracijos srautai iš Baltarusijos. Lietuvos Respublikos saugomą Europos Sąjungos išorės sieną iš Baltarusijos Respublikos pusės neteisėtai kirtę 4 339 trečiųjų šalių piliečiai, t. y. 10 kartų daugiau nei per pastaruosius 5 metus. Taigi mūsų šalis susidūrė su iššūkiu suvaldyti naujos rūšies migracijos per Baltarusijos sieną krizę, kuri kėlė grėsmę šalies ir jos piliečių saugumui. Siekdamos įveikti krizę, viešosios institucijos naudojo daugybę tarpinstitucinio bendradarbiavimo strategijų ir būdų, iš kurių vienas – pasitelkti kariuomenę. Nors toks karių ir civilių bendradarbiavimas gana sudėtingas procesas, šiandien vis dažniau laikomas gerosios praktikos įveikiant krizes pavyzdžiu.

Kaip parodė 2021 m. Baltarusijos Respublikos režimo inicijuoti įvykiai, nelegalioji migracija gali tapti ir hibridinės atakos priemone, keliančia grėsmę nacionalinio saugumo

2.4 pav. | Lietuvos kariuomenės kariai įrengia spygliuotą vielos užtvartą Lietuvos ir Baltarusijos pasienyje

DELFI (Andriaus Ufarto) nuotrauka

2.7 pav. | Kariuomenės
pagalba per COVID-19
pandemiją

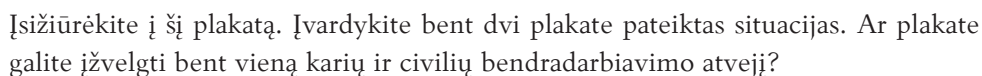
NVSC nuotrauka

interesams. Suvaldant migracijos krizę reikšmingai prisidėjo Valstybės sienos apsaugos tarnyba, Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas, Viešojo saugumo tarnyba, Migracijos departamentas, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, netgi savivaldybių merai ir įvairios bendruomenės. Suvaldant šią krizę svarbų vaidmenį atliko kariuomenė. Per 4000 Lietuvos karių patuliavo pasienio užkardose, padėjo įrengti spygliuotos vielos užtvarą, rūpinosi migrantų apgyvendinimo vietų apsauga. Ši migracijos krizė yra puikus veiksmingo karių ir civilių bendradarbiavimo pavyzdys.

Taigi visuotinė gynyba skatina aktyvesnį suinteresuotų civilinių ir karinių šalių bendradarbiavimą. Jų bendradarbiavimo susitarimai yra abiem pusėms naudingi ir taikos metu, ir kilus krizei, nes padeda susidoroti su užklupusia ekstremaliąja situacija. Pavyzdžiui, kaip parodė COVID-19 pandemija, karinė pagalba civilinėms institucijoms yra labai svarbi. Civilinių institucijų ir krašto apsaugos sistemos institucijų, ypač karinių, bendradarbiavimo valdant įvairiausias krizes galimybių spektras labai platus – nuo taikos meto įvykių iki politinio saugumo krizių ar ginkluotų konfliktų.

Toliau 2.8 paveiksle matote Singapūro visuotinės gynybos kampanijos „Together We Keep Singapore Strong“ („Kartu mes stipriname Singapūrą“) plakatą. Šios kampanijos tikslas yra priminti, kad kiekvienas šalies pilietis atlieka tam tikrą svarbų vaidmenį.

Šiandieniniame saugumo užtikrinimo kontekste kylantys išbandymai reiškia būtinybę stiprinti karių ir civilių bendradarbiavimą. Tai reiškia, kad kariuomenė taip pat turi gebėti veikti nenuspėjamose hibridinio pobūdžio situacijose ir, esant poreikiui, remti civilines institucijas vykdant taikos meto užduotis. Tokiu bendradarbiavimu siekiama sukurti visapusišką sistemą, pagrįstą integruotu požiūriu, kaip panaudoti visus valstybės išteklius, esamus mechanizmus ir institucijas kovojant su įvairių rūšių grėsmėmis. Pastebima, kad tokia sąveika yra itin svarbi siekiant veiksmingai suvaldyti krizes.

Šaltinis: sg101.gov.sg

1. Paaiškinkite, kas yra kolektyvinė gynyba.
2. Kaip manote, kuo svarbus karių ir civilių bendradarbiavimas?
3. Kaip karių ir civilių bendradarbiavimas padėjo suvaldyti migrantų krizę prie Lietuvos ir Baltarusijos sienos?
4. Kodėl per COVID-19 pandemiją karinė pagalba civilinėms institucijoms buvo labai svarbi?
5. Remdamiesi atviraiais informacijos šaltiniais, raskite ne mažiau kaip du vadovėlyje neaprašytus Lietuvoje vykusius arba tebevykstančius karių ir civilių bendradarbiavimo pavyzdžius.

Kiekvieno piliečio vaidmuo visuotinės gynybos sistemoje

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 3 straipsnyje teigiama, kad kiekvienas Lietuvos pilietis turi teisę priešintis bet kam, kas prievarta kėsina į jo valstybės nepriklausomybę, teritorijos vientisumą, konstitucinę santvarką. Lygiai taip pat visuotinės gynybos sistema remiasi idėja, kad priešintis agresijai ir okupacijai turi būti pasiryžęs kiekvienas pilietis, nesvarbu, kokio jis amžiaus ar kur gyvena. Tačiau kaip aš, Lietuvos pilietis, būdamas moksleiviu, studentu, vairuotoju ar kasininku, galiu prisidėti prie visuotinės gynybos? Kokie mano veiksmai gali atgrasyti priešą pulti mano šalį? O jeigu taip nutiktų, kaip tuomet turėčiau elgtis?

Savo tautą mylintis žmogus yra tarsi agresoriaus silpnoji vieta. Savo veiksmais ir nuostatomis parodžius atsisakymą bendradarbiauti su priešu, jo galia susilpnėja ir galiausiai išnyksta. Taigi šiandien labai svarbi nuostata, kad AŠ, kaip Lietuvos Respublikos pilietis, esu pasiryžęs ginti valstybę, esu atsparus įvairioms grėsmėms ar įtakoms, žinau savo vietą ir svarbą visuotinės gynybos sistemoje.

SIEKIANT TIKSLINGAI NUKREIPTI SAVO VEIKSMUS IR MINTIS, REIKIA REMTIS TRIMIS SVARBIAIS ELEMENTAIS:

- 1 valia,
- 2 įgūdžiais,
- 3 atsparumu.

Šių trijų elementų sąveika sudaro pilietinį pasipriešinimą, kuris laikomas visuotinės gynybos dalimi. 2 lentelėje apibūdinami esminiai pilietinio pasipriešinimo elementai.

Valią ir pasipriešinimo įgūdžius būtina ugdyti taikos metu, o hibridinis karas, t. y. informacinės ir kibernetinės atakos, žalinga priešiškų žvalgybos tarnybų veikla, vyksta jau šiandien – štai kodėl ypatingas dėmesys turi būti skiriamas atsparumui. Stiprindama piliečių atsparumą, valstybė turi:

■ **SKATINTI** visuomenės gebėjimą kritiškai vertinti informaciją, ugdyti piliečių skaitmeninį raštingumą, remti įvairius atsparumo stiprinimo projektus ir iniciatyvas, planuoti ir įgyvendinti strateginės komunikacijos kampanijas, skirtas dezinformacijos ir propagandos įtakai mažinti. Pavyzdžiui, Lietuvą priklauso „StratCom“ bendruomenei, kuri vienija valstybines institucijas, nevyriausybines organizacijas ir akademinę bendruomenę. Šios transatlantinės bendruomenės tikslas – įvairios strateginės komunikacijos iniciatyvos;

■ **STIPRINTI** kovą su dezinformacija ir vykdyti bendrus projektus su žiniasklaida, skirtus kovai su propaganda ir dezinformacija. Pavyzdžiui, Lietuvoje veikia nacionalinė iniciatyva „Demaskuok“, telkianti visuomenės, žiniasklaidos ir valstybės atstovus kovoti su melagingomis naujienomis, kurios kelia sąmyšį, pakerta pasitikėjimą valstybe, jos demokratiniiais institutais, sukelia neigiamų psichologinių, emocinių, ekonominių padarinių;

■ **TOBULINTI** švietimą kibernetinių grėsmių klausimais, skatinant saugų ir atsakingą elgesį kibernetinėje erdvėje, atsparumą socialinės inžinerijos atakoms. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija organizuoja informacinę kampaniją „Sustiprink imunitetą“, kuri moko atpažinti ir atremti grėsmes internete;

■ **ŠVIESTI** piliečius, kaip atpažinti priešišką valstybių žvalgybos institucijų vykdomas verbavimo ar kitokio poveikio veiklas ir nuo jų apsisaugoti. Pavyzdžiui, Lietuvoje veikia Nacionalinis krizių valdymo centras, koordinuojantis grėsmių nacionaliniam saugumui mažinimo, šalinimo ir valdymo priemones;

■ **DIDINTI** visuomenės žinias ir įgūdžius, kaip pasirengti galimoms krizėms ar ekstremaliosioms situacijoms. Pavyzdžiui, visa reikalinga informacija pateikiama Lietuvos pasirengimo ekstremaliosioms situacijoms interneto svetainėje **lt72.lt**.

2 lentelė | Pilietinio pasipriešinimo elementai

	ELEMENTO SAMPRATA	PAVYZDŽIAI
VALIA	■ Visų piliečių, neatsižvelgiant į amžių, apsisprendimas ir pasiryžimas kovoti už šalies nepriklausomybę ir priešintis agresoriui visais įmanomais būdais, kurių nedraudžia visuotinai pripažįstamos tarptautinės teisės normos. ■ Tai svarbus atgrasymo veiksnys: valia skatina piliečius aktyviai dalyvauti rengiantis valstybės gynybai, o galimas agresorius, matydamas visuomenės pasiryžimą priešintis, gali būti labiau linkęs atsisakyti invazijos ketinimų. ■ Svarbus piliečių suvokimas, kad valstybės gynyba yra jų konstitucinė teisė ir pareiga, taip pat apsisprendimas prie jos prisidėti. ■ Valią stiprina ir domėjimasis šalies istorija bei bendrosios pilietinės vertybės, skatinančios tapatinimąsi su valstybe, suvokimą, kad prisidedama prie jos kūrimo bei teigiamų pokyčių, ir tikėjimą, kad visa tai svarbu saugoti ir ginti.	Dalyvavimas visuotinėje teisinių žinių iniciatyvoje – Konstitucijos egzamine. Šiame egzamine gali dalyvauti visi mylintys savo šalį ir norintys dar geriau išmanyti Konstituciją.
ĮGŪDŽIAI	■ Piliečiai, turintys tinkamų žinių ir nuolat atnaujinantys savo įgūdžius, tampa realia gynybine galia. ■ Reikalingos dvejopos žinios ir įgūdžiai: neginkluoto pilietinio pasipriešinimo ir karinis pasirengimas, sudarantis galimybę įsitraukti į ginkluotą pasipriešinimą. ■ Tokių įgūdžių neužtenka įgyti kartą gyvenime, jie turėtų būti suvokiami kaip nuolatinis, kartotinis procesas, suteikiami per neginkluoto pasipriešinimo ar rezisteñcijos kursus.	Dalyvavimas Šaulių sąjungos vasaros stovyklose (į jaunųjų šaulių stovyklas gali atvykti ir moksleiviai, kurie dar nėra jaunieji šauliai).
ATSPARUMAS	■ Piliečių gebėjimas be didelių padarinių atlaikyti bet kokią valstybės ar visuomenės sutrikdymą, o jam pasibaigus, kuo greičiau grįžti į įprastą gyvenimą arba greitai prisitaikyti prie pakitusių aplinkybių. ■ Atsparumas sumažina priešiško jėgų galimybes daryti neigiamą poveikį valstybei ir visuomenei, sukuria tvirtesnį tvaraus valstybės vystymosi pagrindą. ■ Atsparumas yra reikšmingas atgrasymo veiksnys.	Atsakinga reakcija į melagingas naujienas socialiniuose tinkluose.

Atsparumas sumažina priešiškų jėgų galimybes daryti neigiamą poveikį valstybei ir visuomenei – tam ypač svarbios piliečių žinios apie šiuolaikines saugumo grėsmes, kritinis mąstymas ir skaitmeninis raštingumas. Atsparumas yra reikšmingas ir kaip atgrasymo veiksnys, ir kaip tvirtos pilietinės valios kūrimo prielaida. Atsparumo stiprinimo tikslas – ugdyti visuomenės imunitetą išorinėms grėsmėms: mokėjimą atpažinti priešiškos žvalgybos apraiškas ir informacines grėsmes (propagandą, dezinformaciją, informacines ar psichologines atakas), būti pasirengus ekstremaliosioms situacijoms. Net žinojimas, kaip ir kokiais keliais, kilus grėsmei, galima pasitraukti iš miesto, kokius dokumentus ir kitus būtinus daiktus reikia pasiimti evakuojantis, stiprina šeimos atsparumą.

Taigi visuotinė gynyba neįmanoma be piliečių, pasiryžusių visais įmanomais būdais priešintis agresoriui. Piliečių pasirengimas prasideda nuo valios ugdymo, pilietinių ir patriotinių vertybių diegimo. Taip pat stiprinamas atsparumas įvairaus pobūdžio šiuolaikinėms grėsmėms – dezinformacijai ir propagandai, hibridinėms atakoms. Piliečiams, norintiems prisidėti prie ginkluoto valstybės gynimo, sudarytos plačios karinio rengimo galimybės. Kartu plečiamos bendrosios žinios, kaip elgtis mobilizacijos ir karo atvejais, supažindinama su neginkluoto pilietinio pasipriešinimo būdais ir galimybėmis.

Šiandien kaip niekad svarbu pasitikėti savo valstybe, jos demokratine sistema, institucijomis ir jų veikla, būti patriotiškiems ir pilietiškiems, sąmoningai ir aktyviai dalyvauti valstybės valdyme, nevyriausybinių organizacijų, vietos bendruomenių ar savanoriškoje veikloje. Tam, kad mūsų valstybė būtų stipri, turi prisidėti VISI – nuo darželinukų iki senjorų. Tik toks visuotinis požiūris į šalies saugumą ir gynybą užtikrina tautos susitelkimą bei vienybę. Tik vienybė rodo šalies pranašumą prieš galimą agresorių. Tai daro mus stipresnius ir saugesnius.

KLAUSIMAI IR UŽDUOTYS

1. Nurodykite po vieną konkretų būdą, kaip užtikrinant visuotinę gynybą gali prisidėti vaikus auginanti šeima, mokytojai, įmonių direktoriai, verslininkai, pensininkai.
2. Paaiškinkite, kodėl svarbus piliečių atsparumas įvairioms grėsmėms.
3. Kaip valstybė gali prisidėti prie piliečių atsparumo didinimo?
4. Kaip piliečiai patys gali sustiprinti savo atsparumą?
5. Kaip jūs šiandien galite prisidėti užtikrinant visuotinę gynybą Lietuvoje? Nurodykite ir apibūdinkite ne mažiau kaip tris būdus.

Apibendrinimas

NAGRINĖDAMI ŠIĄ TEMĄ, MES SUPRATOME:

1. Visuotinė gynyba reiškia, kad nacionaliniam saugumui ir krašto gynybai pasitelkiami visi ištekliai ir naudojamos visos priemonės. Visuotinės gynybos sistemą sudaro visos valstybės ir savivaldybių institucijos bei įstaigos, visa visuomenė, visos piliečių bendrijos ir organizacijos. Svarbiausia, kad prie gynybos prisideda kiekvienas šalies pilietis, nesvarbu, kokio jis amžiaus, profesijos ar kur gyvena. Lietuvoje termino „visuotinė gynyba“ atsiradimas siejamas su Vytauto Bulvičiaus 1939 m. išleista knyga „Karinis valstybės rengimas“. Autorius dar anuomet teigė, kad tauta, kuri nori gyventi, turi ginti savo nepriklausomybę visomis išgalėmis.
2. Visuotinės gynybos sistema šiandien turi būti dinamiška, t. y. prisitaikanti prie kintančių saugumo sąlygų, nuolat pasipildanti naujų krašto apsaugos ir gynybos elementų. Tam labai svarbus tarpinstitucinis bendradarbiavimas užtikrinant saugumą ir gynybą. Toks bendradarbiavimas laikomas naujos pasirengimo kultūros kūrimu – stengiamasi sukurti visapusišką sistemą, pagrįstą integruotu požiūriu, siekiant panaudoti visus valstybės išteklius, esamus mechanizmus ir institucijas kovai su įvairių rūšių grėsmėmis. Visuotinę gynybą gali užtikrinti tik šalies institucijų visuma – kiekviena atskirai savo srityje ir visos kartu.
3. Sėkmingas karinių priemonių naudojimas yra būtina, bet nepakankama visuotinės gynybos sąlyga. Saugumo užtikrinimo kontekste kylantys išbandymai reiškia būtinybę stiprinti karinę ir civilinę sąveiką. Karių ir civilių bendradarbiavimas padeda ne tik išvengti konkurencijos tarp šių pajėgumų, bet ir, kai reikia, siekti bendrų tikslų. Toks bendradarbiavimas yra itin svarbus siekiant veiksmingai suvaldyti krizes.
4. Atsparumas sumažina priešiško jėgų galimybes daryti neigiamą poveikį valstybei ir visuomenei – tam ypač svarbios piliečių žinios apie šiuolaikines saugumo grėsmes, kritinis mąstymas ir skaitmeninis raštingumas. Atsparumas yra reikšmingas ir kaip atgrasymo veiksnys, ir kaip tvirtos pilietinės valios kūrimo prielaida.

5. Visuotinei gynybai plėtoti svarbus piliečių suvokimas, kad valstybės gynyba yra jų konstitucinė teisė ir pareiga, taip pat svarbus apsisprendimas prie jos prisidėti. Reikalingas ir reikšmingas kiekvieno žmogaus sąmoningas bei aktyvus dalyvavimas valstybės valdyme, visuomeniniame gyvenime ir savanoriškoje veikloje, skatinantis tapatinimąsi su valstybe, suvokimą, kad prisidedama prie jos kūrimo ir teigiamų pokyčių, ir tikėjimą, kad visa tai svarbu saugoti ir ginti.

APIBENDRINAMIEJI KLAUSIMAI IR UŽDUOTYS

1. Paaiškinkite, kuo yra svarbi visuotinė gynyba bendroje mūsų šalies gynybos sistemoje.
2. Kokie yra svarbiausi visuotinės gynybos sistemos elementai? Trumpai apibūdinkite juos.
3. Kuo svarbūs Vytauto Bulvičiaus darbai analizuojant visuotinės gynybos klausimus?
4. Kodėl visuotinei gynybai svarbus institucijų bendradarbiavimas?
5. Kaip prie visuotinės gynybos prisideda viešojo saugumo institucijos?
6. Pateikite ne mažiau kaip du karių ir civilių bendradarbiavimo pavyzdžius. Paaiškinkite, kuo jie yra naudingi mūsų valstybei.
7. Įvertinkite, kokia šalies piliečių vieta visuotinės gynybos sistemoje.
8. Kodėl svarbus atsparumas visuotinės gynybos kontekste?

Nacionalinio saugumo teisiniai režimai

TEMA

3

PROF. DR. ALVYDAS ŠAKOČIUS

Temos reikšmingumas

- ➔ Šalys ir visuomenės susiduria su įvairiomis grėsmėmis, kylančiomis nacionaliniam saugumui. Šių grėsmių kilmė ir šaltiniai gali būti įvairūs – nuo stichinių nelaimių padarinių iki tyčinių pavienių asmenų ar jų grupių veiksmų, destabilizuojančių padėtį šalyje, nuo grėsmių, atsirandančių šalies viduje, iki kylančių iš kaimyninių valstybių. Su grėsmėmis susiduria tiek stiprios ekonomikos ir tvarios visuomenės šalys, tiek valstybės, žengiančios pirmuosius žingsnius demokratijos link.
- ➔ Kartais grėsmės tampa realios – susidaro ekstremaliosios situacijos, kyla krizės arba – dar blogiau – ginkluoti konfliktai, keliantys grėsmę valstybės suverenitetui ir pamatinėms vertybėms. Šiuolaikiniame pasaulyje visiškai apsaugoti nuo sukrėtimų neįmanoma, reikia būti pasirengusiems tinkamai elgtis jiems įvykus.
- ➔ Siekiama jus supažindinti su teisiniais režimais, skirtais nacionaliniam saugumui išlaikyti, valdymui, užtikrinančiam taiką, stabilumą, valstybės ir visuomenės gerovę, apginti ir atkurti.
- ➔ Žinodami, kad nacionalinę saugumą gali pažeisti įvairūs veiksniai, atsakui turime būti tinkamai pasirengę:
 - a) žinoti, kaip reikia elgtis įvairių grėsmių akivaizdoje,
 - b) mokėti konkretaus teisinio režimo aplinkoje pasirinkti tinkamus veiklos ar kovos būdus ir priemones,
 - c) gebėti paaiškinti kitiems savo veiksmų, esant skirtingiems teisiniams režimams, prasmę ir tikslą.

Nacionalinio saugumo teisinio režimo reikšmė

Visuomeninis gyvenimas nuolat kinta, sutelkdamas ar skaidydamas žmones ir bendruomenes. Pokyčiai, kylantys reaguojant į grėsmes saugumui, gali būti reikšmingi nacionaliniam saugumui, taip pat tiek tikėtini, kontroliuojami, tiek netikėti nacionalinį saugumą užtikrinančioms institucijoms. Neigiamų pokyčių pasekmės, jei yra nereikšmingos, įveikiamos įprastomis valstybinio valdymo priemonėmis, bet jeigu neigiami pokyčiai tampa nekontroliuojami ir negali būti įveikiami įprastomis priemonėmis, nacionalinio saugumo ir gynybos institucijos turi turėti ypatingų valdymo priemonių, griežtesnių už įprastas. Tada didesnis griežtumas yra neišvengiamas: apribojamos kai kurios žmogaus teisės ir laisvės, įvedami papildomi draudimai ir prievolės atlikti tam tikrus veiksmus ar darbus, suteikiami platesni įgaliojimai nacionalinio saugumo institucijoms kontroliuoti asmeninį gyvenimą ir pan. Šios situacijos vadinamos specialiaisiais, arba ypatingaisiais, **teisiningais režimais**.

Atkreipkite dėmesį, daugelis demokratių valstybių nuolat vertina grėsmes nacionaliniam saugumui, apie tai informuoja visuomenę ir viešai paskelbia nustatomą saugumo lygį. Prireikus keičiamas teisinis režimas – nustatomi ar atšaukiami papildomi apribojimai. Lietuvoje grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas atliekamas kasmet. Jis aptariamas Valstybės gynimo taryboje ir pristatomas visuomenei.

Nacionaliniam saugumui gali kilti nenumatytų grėsmių ir iššūkių. Tada gali būti atliekamas atskiras grėsmių vertinimas, kaip, pavyzdžiui, buvo padaryta Švedijoje.

„ŠVEDIJOJE PADIDINTAS TERORIZMO PAVOJAUS LYGIS

Švedijos žvalgybos agentūra ketvirtadienį padidino terorizmo pavojaus lygį iki ketvirto penkių balų skalėje, paskelbus vertinimą, kad dėl piktos musulmonų pasaulio reakcijos į protestus, kai šalyje buvo deginamas Koranas, ji tapo prioritetiniu taikiniu. Lygis buvo padidintas nuo „padidintos grėsmės“, galiojusios nuo 2016 metų, iki „didelės grėsmės“, žurnalistams sakė Švedijos saugumo policijos vadovė Charlotte von Essen. „Šio sprendimo priežastis – pablogėjusi padėtis, susijusi su Švedijai kylančia išpuolių grėsme, ir įvertinimas, kad ši grėsmė išliks ilgą laiką“, – teigė ji. Ch. von Essen pabrėžė, kad sprendimas padidinti grėsmės lygį buvo priimtas ne dėl vieno incidento, o remiantis kolektyviniu vertinimu. Pastaraisiais mėnesiais Švedijoje, kaip ir kaimyninėje Danijoje, padaugėjo viešų Korano išniekinimo, įskaitant deginimą, atvejų, kurie sukėlė visuotinį pasipiktinimą ir pasmerkimą musulmoniškose šalyse...

Šalis yra pasmerkusi Korano išniekinimą, tačiau palaikė savo įstatymus dėl žodžio ir susirinkimų laisvės. Vyriausybė pažadėjo išnagrinėti teisines priemones, kaip tam tikromis aplinkybėmis sustabdyti protestus, kurių metu deginami šventieji tekstai, nors dauguma nepritaria tokiam pakeitimui.

2023-08-17 BNS informacija

Specialusis teisinis režimas grindžiamas Konstitucijos nuostatomis, kurias įgyvendinant įstatymų leidėjui (Seimui) kyla pareiga aiškiai reglamentuoti šio teisinio režimo įvedimo pagrindus, trukmę, subjektus, kurie turi įgaliojimus įvesti tokį teisinį režimą, konkrečias priemones, kurių gali būti imtasi, taip pat pareigą atšaukti tokį režimą, kai išnyksta aplinkybės, dėl kurių jis buvo įvestas. Nustatant specialųjį teisinį režimą, turi būti paisoma demokratinės teisinės valstybės, valdžių padalijimo, atsakingo valdymo principų.

NACIONALINIO SAUGUMO TEISINIS REŽIMAS apibrėžiamas kaip viešųjų santykių reguliavimo tvarka, apimanti teisinių priemonių kompleksą, kurį taikant neįprastinėje (ypatingoje) situacijoje suderinami tarpusavyje susiję leidimai, draudimai, įpareigojimai, užtikrinantys tinkamą nacionalinio saugumo būklę. Nacionalinio saugumo teisinį režimą apibūdina šie požymiai:

- 1 Nacionalinio saugumo teisinis režimas nustatomas tik nacionalinį saugumą užtikrinančiose viešojo gyvenimo srityse, kurios yra įvardytos kaip tokios Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme.
- 2 Nacionalinio saugumo teisiniui režimui būdingas išskirtinis reguliavimo būdas, kuriuo kuriamas ir naudojamas specifinis teisinių, finansinių, organizacinių ir kitokių priemonių derinys ir taip užtikrinama stabili valstybės padėtis.
- 3 Nacionalinio saugumo teisinis režimas užtikrinamas sujungiant į teisinio reguliavimo tinklą skirtingą galią ir poveikumą turinčias teisės normas, įprastai priskiriamas konstitucinei, administracinei, baudžiamajai, tarptautinei ar kitai teisės šakai.
- 4 Pagal teisinio režimo tikslus nustatomi teisės normų prioritetai ir eiliškumas, pavyzdžiui, griežtesnės baudžiamosios atsakomybės taikymas už veiką, padarytą įvedus teisinį režimą.
- 5 Nacionalinio saugumo teisinio režimo valdymo būdai pagrįsti griežtais pavaldumo santykiais ir žemu dalyvių savarankiškumu. Teisinių sprendimų energija kyla iš įgalioto valdžios galias turinčio subjekto, kai sudaromi teisinio režimo formato pavaldumo ir subordinacijos santykiai tarp įprastomis aplinkybėmis nepavaldžių asmenų ir institucijų.
- 6 Nacionalinio saugumo teisinis režimas yra dėl grėsmės ar neigiamo poveikio pasitelkiama valdymo priemonė, padedanti nacionalinio saugumo institucijoms veikti situacijose, kurioms suvaldyti reikia ypatingų būdų.

KLAUSIMAI IR UŽDUOTYS

1. Kodėl net demokratinėse valstybėse gali būti įvesti griežtesni reikalavimai, ribojantys piliečių laisves ir teises?
2. Savo žodžiais paaiškinkite, kas yra nacionalinio saugumo teisinis režimas. Kodėl reikia tokios teisinės situacijos?
3. Ko siekiama šalyje įvedus nacionalinio saugumo teisinį režimą?
4. Paaiškinkite, kuo pavojinga aprašyta situacija Švedijoje. Ar ji reali Lietuvoje? Argumentuokite.

Nacionalinio saugumo teisinių režimų ypatumai

KARO PADĖTIES TEISINIS REŽIMAS

Karo padėtis – ypatinga situacija, dėl karo veiksmų šalies teritorijoje ar užsienyje esmingai keičianti visuomenės gyvenimą ir santykius, pereinančius iš taikos į karo būseną. Rūsijos pradėtas karas Ukrainoje pareikalavo daugybės karių ir civilių aukų, sukėlė nuo Antrojo pasaulinio karo nematytą humanitarinę krizę, kai milijonai žmonių turėjo palikti namus, išgyventi miestų bombardavimą, raketų, dronų ir artilerijos atakas, kai kurie – ir okupaciją. Per oro antskrydžius sunaikinta daugybė pramonės įmonių, transporto ir energetikos infrastruktūros objektų, užminuotos ištisos žemės ūkiui naudotos teritorijos. Tačiau net karui užsitęsęs, ukrainiečių ryžtas priešintis nemenksta.

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJA NUSTATO, kad karo padėtis įvedama, kai reikia ginti tėvynę arba vykdyti Lietuvos valstybės tarptautinius įsipareigojimus. Karo padėties metu taikomas specialus įstatymų nustatytas valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų, ūkio subjektų, kitų juridinių asmenų, organizacijų, neturinčių juridinio asmens

31 pav. | 2022 m. kovo 8 d. Irpinė, Ukrainą. Policijos pareigūnas atsisveikina su šeima, kuri kartu su kitais civiliais evakuojama artinantis priešo pajėgoms

„Reuters“ nuotrauka

statuso, veiklos, asmens teisių, laisvių ir pareigų reglamentavimas. Konstitucija nustato, kad sprendimą įvesti karo padėtį priima Seimas, tačiau ginkluoto užpuolimo atveju, kai kyla grėsmė valstybės suverenumui ar teritorijos vientisumui, kai reikia greito atsako, Lietuvos Respublikos Prezidentas nedelsdamas priima sprendimą dėl gynybos nuo ginkluotos agresijos, įveda karo padėtį visoje valstybėje arba jos dalyje ir teikia šiuos sprendimus tvirtinti artimiausiam Seimo posėdyje, o tarp Seimo sesijų – nedelsdamas šaukia neeilinę Seimo sesiją, kurioje Seimas patvirtina arba panaikina Prezidento sprendimą. Konstitucija taip pat nustato galimybę pratęsti Seimo, Prezidento ar savivaldybių tarybų įgaliojimus, jeigu eiliniai rinkimai turi būti rengiami karo veiksmų metu.

LIETUVŲS RESPUBLIKOS KARO PADĖTIES ĮSTATYMAS NUSTATO karo padėties įvedimo ir atšaukimo tvarką, valstybės valdymo ir vietos savivaldos ypatumus, ginkluotųjų pajėgų statusą bei žmogaus teisių ir laisvių laikinus apribojimus karo padėties metu, piliečių pasirengimo valstybės gynybai pagrindus, karo padėties metu ir atšaukus karo padėtį taikytinas priemones. Šiame įstatyme nustatytos specialiosios priemonės, taip pat žmogaus teisių ir laisvių laikini apribojimai, karo padėties metu taikomi visoje valstybėje arba tik toje jos dalyje, kurioje įvesta karo padėtis. Specialiosios priemonės bei žmogaus teisių ir laisvių apribojimai gali būti laikinai taikomi tik tiek, kiek tai būtina valstybės gynybos ar kitoms gyvybiškai svarbioms valstybės funkcijoms atlikti ir jeigu tokie žmogaus teisių ir laisvių apribojimai numatyti Lietuvos Respublikos Prezidento dekrete ar Lietuvos Respublikos Seimo nutarime dėl karo padėties įvedimo.

Apie karo padėties įvedimą nedelsiant informuojamos Lietuvos Respublikos diplomatinės atstovybės ir konsulinės įstaigos, užsienio valstybių diplomatinės atstovybės bei konsulinės įstaigos Lietuvoje. Apie karo padėties įvedimą, jo pagrindą ir tikslą, taip pat karo padėties metu laikinai taikytinas specialiąsias priemones bei žmogaus teisių ir laisvių apribojimus, šių priemonių ir apribojimų taikymo priežastis nedelsiant informuojamas Europos Tarybos generalinis sekretorius, Jungtinių Tautų generalinis sekretorius, NATO generalinis sekretorius, Europos Vadovų Tarybos pirmininkas, Europos Parlamento pirmininkas, Europos Komisijos pirmininkas, Europos Sąjungos Tarybos generalinis sekretorius, Europos Sąjungos vyriausiasis įgaliotinis užsienio reikalams ir saugumo politikai ir, jeigu tai numatyta tarptautinėse sutartyse, kitos tarptautinės organizacijos ar jų institucijos, taip pat kitos Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių šalys.

ĮVEDUS KARO PADĖTĮ, AKTYVUOJAMOS KARO PADĖTIES ĮSTATYME NUMATYTOS TEISINIO REŽIMO PRIEMONĖS:

PERTVARKOMAS VALSTYBĖS VALDYMAS IR VIETOS SAVIVALDA KARO METO UŽDUOTIMS VYKDYTI. Jeigu savivaldybės administracija negali vykdyti karo meto funkcijų, jos teritorijoje gali būti įvestas tiesioginis valdymas. Pratęsimi renkamų ar terminuotai paskirtų pareigūnų, tarnautojų ir darbuotojų įgaliojimai. Supaprastinami reikalavimai asmenims, siekiantiems eiti valstybės tarnautojų pareigas. Paskiriami karo komendantai, kurie kartu su savivaldybių administracijos direktoriais užtikrina karo meto užduočių vykdymą.

ĮSIGALIOJA KARO METO GINKLUOTŲJŲ PAJĖGŲ NARIŲ TEISĖS IR PAREIGOS. Vykdydami karines operacijas ir siekdami jų tikslų, ginkluotųjų pajėgų nariai turi teisę:

panaudoti karinę jėgą; duoti privalomus vykdyti nurodymus fiziniams ir juridiniams asmenims, organizacijoms, neturinčioms juridinio asmens statuso, šių organizacijų ir juridinių asmenų padaliniais, šių organizacijų ir juridinių asmenų bei jų padalinių vadovams, kiek to reikia valstybės ginkluotos gynybos tikslams pasiekti; sulaikyti asmenis, nevykdančius ginkluotųjų pajėgų narių privalomų vykdyti nurodymų arba įtariamus padarius ar darančius nusikalstamą veiką ar administracinį nusižengimą (sulaikyti asmenys nedelsiant, ne vėliau kaip per 48 valandas, perduodami kompetentingoms institucijoms, atsakingoms už sulaikytų asmenų veiklos teisėtumo tyrimą); leisti patekti į fiziniams ir juridiniams asmenims, organizacijoms, neturinčioms juridinio asmens statuso, šių organizacijų ir juridinių asmenų padaliniais priklausančias gyvenamąsias ar negyvenamąsias patalpas, teritorijas, kitus objektus ir juos apžiūrėti, į uždarytą teritoriją ir iš jos išvykti be ginkluotųjų pajėgų vado ar jo įgalioto asmens išduoto leidimo; laikinai apriboti patekimą į tam tikrą teritoriją ar patalpą, įpareigoti fizinius ir juridinius asmenis, organizacijas, neturinčias juridinio asmens statuso, šių organizacijų ir juridinių asmenų padalinius atlaisvinti teritoriją ar patalpą, sustabdyti teritorijoje ar patalpoje vykdomus darbus, tam tikroje teritorijoje apriboti ar uždrausti transporto priemonių eismą; tikrinti asmenų, transporto priemonių, krovinių, ginklų ir kitų daiktų dokumentus; apžiūrėti asmenis, transporto priemones ir kitus daiktus ir t. t.

Ginkluotųjų pajėgų nariai privalo ištikimai tarnauti Lietuvos Respublikai, ginti Lietuvos valstybę, jos laisvę ir nepriklausomybę, laikytis Konstitucijos, tarptautinės humanitarinės teisės normų ir principų, kitų teisės aktų nuostatų, saugoti patikėtą paslaptį, tinkamai vykdyti savo funkcijas ir vadų duotus įsakymus.

PRADEDAMOS ĮGYVENDINTI SPECIALIOSIOS KARO METO PRIEMONĖS:

- būtinieji darbai, kuriuos reikia atlikti teikiant sveikatos, socialines paslaugas, užtikrinant gyventojų saugumą ir aprūpinimą geriamuoju vandeniu, žemės ūkio ir maisto produktais, kitomis būtinomis prekėmis, gyvūnų priežiūrą, kultūros ir gamtos paveldo objektų apsaugą, ginkluotųjų pajėgų netrukdomą veikimą, taip pat kiti darbai, reikalingi savivaldybių funkcijoms užtikrinti ar susiję su neginkluota pagalba ginkluotosioms pajėgoms;
- įpareigojimai ūkio subjektams tęsti veiklą ir ūkinės komercinės veiklos apribojimai;
- darbo ir valstybės tarnybos santykių apribojimai, tokie kaip draudimas streikuoti, darbo vietos išlaikymas asmenims, pašauktiems į karo tarnybą arba būtinuosius darbus, darbo laiko ribojimai ir kt.;
- ekonominės ir finansinės priemonės, tokios kaip būtiniausių prekių ir paslaugų kainų nustatymas, valstybės gynimo ir kitų gyvybiškai svarbių funkcijų prioritetinis finansavimas;
- laikinas turto paėmimas ir **rekvizicija**;
- valstybės ir savivaldybės turto, reikalingo valstybės gynybos ar kitoms gy-

vybiškai svarbioms valstybės funkcijoms, mobilizacijos planams ir valstybinėms mobilizacinėms užduotims vykdyti, perdavimas;

- asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo koordinavimo perdavimas Ekstremaliųjų situacijų operacijų centrams;
- atvykimo į Lietuvos Respubliką apribojimas;
- oro erdvės naudojimo ir laivybos apribojimai.

4

GALI BŪTI NUSTATOMI LAIKINI ŽMOGAUS TEISIŲ IR LAISVIŲ APRIBOJIMAI: asmens laisvės ir neliečiamumo, privataus gyvenimo ir būsto neliečiamumo apribojimai, susiję su teisingumo vykdymu, pavyzdžiui, kriminalinės žvalgybos ar ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimas be sankcijos; judėjimo laisvės apribojimai, tokie kaip draudimas karo prievolininkams išvykti iš savo gyvenamosios vietos, įpareigojimas pranešti apie apsigyvenimą savivaldybėje, draudimas būti uždaroje teritorijoje, taip pat galimas užsieniečių **internavimas**. Suvaržymai, kurie gali paliesti ir visuomeninę veiklą, asociacijų ir susirinkimų laisvės apribojimai, tokie kaip politinių partijų ir visuomeninių organizacijų, išskyrus Šalių sąjungą, veiklos sustabdyimas, draudimas steigti politines partijas karo padėties metu, susirinkimų ir mitingų draudimas.

KLAUSIMAI IR UŽDUOTYS

1. Kokiais atvejais šalyje gali būti įvesta karo padėtis?
2. Kaip pasikeistų kasdienis mūsų gyvenimas, jei šalyje būtų įvesta karo padėtis?
3. Nurodykite ir apibūdinkite ne mažiau kaip du laikinus piliečių teisių apribojimus. Kodėl juos reikia tam tikrose situacijose įgyvendinti?

MOBILIZACIJOS IR PRIIMANČIOSIOS ŠALIES PARAMOS TEISINIS REŽIMAS

Mobilizaciją, kai prireikia ginti tėvynę arba vykdyti Lietuvos Respublikos tarptautinius įsipareigojimus, skelbia Seimas. Jis gali skelbti visuotinę (visoje Lietuvos teritorijoje) arba dalinę (Lietuvės teritorijos dalyje) mobilizaciją. Ginkluoto užpuolimo atveju, kai kyla grėsmė valstybės suverenumui ar teritorijos vientisumui, Lietuvos Respublikos Prezidentas skelbia mobilizaciją ir teikia šį sprendimą tvirtinti artimiausiame Seimo posėdyje, o tarp Seimo sesijų nedelsdamas šaukia neeilinę Seimo sesiją. Prezidentas gali skelbti visuotinę arba dalinę mobilizaciją. Seimas patvirtina arba panaikina Prezidento sprendimą. Rūsijai pradėjus karą, nedelsiant buvo paskelbta visuotinė mobilizacija visoje Ukrainoje. Tuo buvo užtikrinta valstybės ir savivaldos institucijų, ūkio subjektų ir piliečių parama ginkluotosioms pajėgoms bei gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų vykdymas tiek karo pradžioje, tiek jam užsitęsus.

Seimui paskelbus dalinę mobilizaciją arba Lietuvos Respublikos Prezidentui priėmus

3.2 pav. | 2022 m. kovo 9 d.
Lvivas, Ukrainą. Geležinkelio
stotyje Olha apkabina savo vaiką
Volodymyrą, kuris perkeliamas į
pozicijas, esančias arčiau fronto
linijos, Rūsijai įsiveržus į Ukrainą

„Reuters“ (Kai Pfaffenbach) nuotrauka

sprendimą dėl dalinės mobilizacijos skelbimo, Seimo nutarime arba Prezidento dekrete nurodoma: dalinės mobilizacijos skelbimo pagrindas, kurioje valstybės teritorijos dalyje mobilizacija skelbiama, kokie mobilizacijos sistemos subjektai dalyvauja ir kokios priemonės turi būti vykdomos.

PASKELBUS VISUOTINĘ MOBILIZACIJĄ, ĮSTATYMŲ NUSTATYTA TVARKA TAIKOMOS ŠIOS PRIEMONĖS:

- 1 karo prievolinkų šaukimas į karo tarnybą;
- 2 naudojamas valstybės rezervas;
- 3 naudojami Lietuvos kariuomenės materialiniai ištekliai;
- 4 sustabdomas atleidimas iš **profesinės karo tarnybos**, savanoriškos nenuolatinės karo tarnybos, tarnybos aktyviajame kariuomenės personalo rezerve, išskyrus Karo prievolės įstatymo nustatytus paleidimo iš tarnybos paskelbus mobilizaciją atvejus;
- 5 teikiama **priimančiosios šalies parama**;
- 6 vadovaujantis Karo padėties įstatyme nustatyta tvarka ir reikalavimais, karo prievolinkams taikomi judėjimo laisvės apribojimai (visuotinės mobilizacijos metu taikomi tik tuo atveju, jeigu jie numatyti Seimo nutarime ar Prezidento dekrete dėl visuotinės mobilizacijos skelbimo);
- 7 vadovaujantis Karo padėties įstatyme nustatyta tvarka ir reikalavimais, savivaldybės administracijos direktoriaus sprendimu vykdomas laikinasis turto paėmimas ir (ar) turto rekvizicija, išskyrus gyvenamojo būsto laikinąjį paėmimą ir (ar) rekviziciją;
- 8 vadovaujantis Karo padėties įstatyme nustatyta tvarka ir reikalavimais, Lietuvos Respublikos piliečiams skiriami būtinieji darbai;
- 9 vadovaujantis Karo padėties įstatyme nustatyta tvarka ir reikalavimais, ūkio subjektams nustatomos būtinosios užduotys ir skiriami atstovai, užtikrinantys šių užduočių vykdymą;
- 10 vadovaujantis Karo padėties įstatyme nustatyta tvarka ir reikalavimais, ūkio subjek-

tams, kurių sąrašą tvirtina Vyriausybė, taikomas įpareigojimas užtikrinti savo vykdomos veiklos tęstinumą;

- II valstybės ar savivaldybių turtas valstybės ar savivaldybių institucijoms ar įstaigoms perduodamas vadovaujantis Karo padėties įstatyme nustatyta tvarka ir reikalavimais;
- 12 asmenims, įrašytiems į **civilinio mobilizacinio personalo rezervą**, taip pat darbuotojams, atliekantiems funkcijas, kurios reikalingos ūkio subjektams nustatytoms būtinosioms užduotims vykdyti, taikomi Karo padėties įstatyme nustatyti darbo ir valstybės tarnybos santykių apribojimai.

KLAUSIMAI IR UŽDUOTYS

1. Paaiškinkite, kas yra mobilizacija.
2. Nurodykite mobilizacijos rūšis. Kuri institucija ją gali skelbti?
3. Nurodykite ir apibūdinkite ne mažiau kaip tris mobilizacijos priemones.

EKSTREMALIŲJŲ SITUACIJŲ IR KRIZIŲ VALDYMO TEISINIS REŽIMAS

Ekstremaliųjų situacijų ir krizių valdymo teisinis režimas nustatomas pagal Lietuvos Respublikos krizių valdymo ir civilinės saugos įstatymą. Teisinį režimą užtikrinančios krizių valdymo ir civilinės saugos sistemos uždaviniai yra šie:

- 1 stebėti, vertinti Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu tvirtinamoje Nacionalinio saugumo strategijoje apibrėžtus rizikos veiksnius, pavojus ir grėsmes Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo interesams, perspėti apie šias grėsmes ir jas mažinti;
- 2 vykdyti krizių ir ekstremaliųjų situacijų prevenciją, švietimą ir mokymą;
- 3 pasirengti įvykių, ekstremaliųjų įvykių, krizių ir ekstremaliųjų situacijų likvidavimui ir jų padarinių šalinimui, atlikti paieškos, gelbėjimo ir neatidėliotinus darbus;
- 4 perspėti ir informuoti gyventojus, valstybės ir savivaldybių institucijas ir įstaigas, kitas įstaigas, ūkio subjektus, veiklos vykdytojus, tarptautines humanitarines organizacijas ir nevyriausybinės organizacijas apie gresiančią ar susidariusią krizę ar ekstremaliąją situaciją, išplatinti valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų turimą arba joms skirtą informaciją, siekiant išvengti galimos žalos arba ją sušvelninti;
- 5 susidarius įvykiams, ekstremaliesiems įvykiams, krizėms ar ekstremaliosioms situacijoms, užtikrinti gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų atlikimo tęstinumą, organizuoti ir vykdyti priemones, kuriomis siekiama atkurti valstybės ir savivaldybių institucijoms bei įstaigoms, kitoms įstaigoms, ūkio subjektams, veiklos vykdytojams, nevyriausybiniams organizacijoms ir gyventojams būtiniausias gyvenimo (veiklos) sąlygas.

3.3 pav. | 2019 m. spalio 16 d. gaisras Alytaus padangų perdirbimo gamykloje ir jo sukelta aplinkos tarša

„Facebook“ grupės „Alytaus miesto ritmas“ nuotrauka

Ekstremaliosios situacijos pavyzdys yra didelio masto gaisras, kuris kilo 2019 m. spalio 16 d. Alytaus miesto šiauriniame pramonės rajone įsikūrusioje įmonėje „Ekologistika“ ir truko 10 dienų. Degė panaudotos padangos, į aplinką pateko daug pavojingų medžiagų. Alytaus miesto ir rajono savivaldybėse buvo paskelbta ekstremalioji situacija. Veiklą nutraukė šalia gaisro židinio esančios įmonės, atšauktos pamokos mokyklose, evakuotas netoliese esantis Medicininės reabilitacijos ir sporto centras. Gesinant gaisrą buvo pasitelktos gausios įvairių tarnybų: gaisrinės, medicinos pagalbos, policijos, aplinkos apsaugos agentūrų ir kt., pajėgos, kasdien pasikeisdami dirbo kelios dešimtys ugniagesių, iš viso – 324. Šis gaisras vadinamas viena didžiausių pastarojo meto ekologinių nelaimių Lietuvoje. Vien po gaisro likusioms pavojingoms atliekoms utilizuoti buvo išleista daugiau negu 2 mln. eurų.

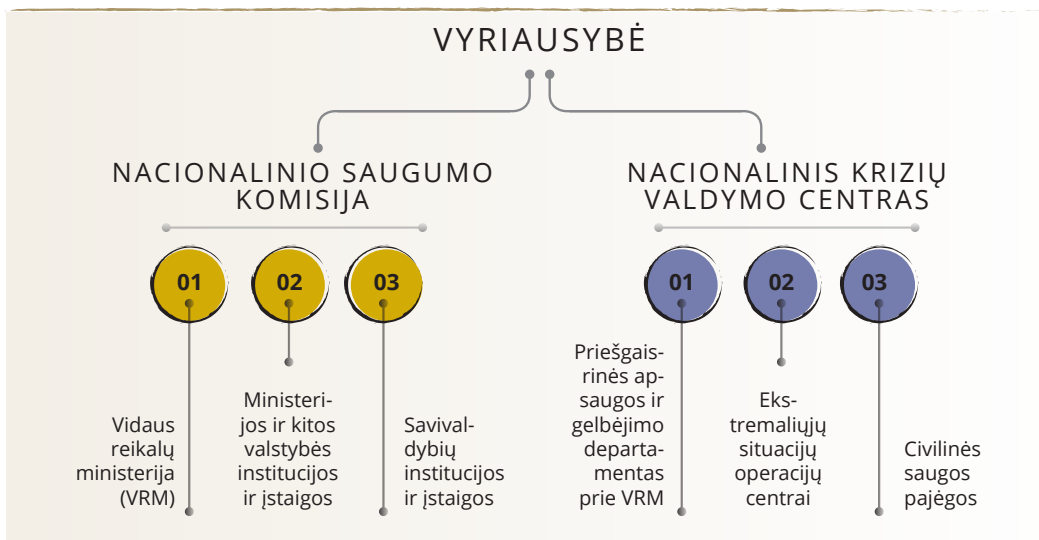
Lietuvoje krizių valdymo ir civilinės saugos sistemos veikla organizuojama vadovaujantis šiais valdymo ir veikimo principais:

- 1 prevencijos ir pasirengimo** – visi krizių valdymo ir civilinės saugos sistemos subjektai vykdo krizių ir ekstremaliųjų situacijų prevenciją, pasirengia jų metu užtikrinti savo veiklos tęstinumą ir organizuoti savo veiklą taip, kad galėtų likviduoti krizę bei ekstremaliąją situaciją, atlikti gyvybiškai svarbias valstybės funkcijas, paiešką, gelbėjimo ir neatidėliotinus darbus. Krizių valdymo ir civilinės saugos sistemos subjektai pasirengimo metu suplanuoja tokias priemones, kad likviduojant įvykius, ekstremaliuosius įvykius, krizes ir ekstremaliasias situacijas neįgaliems asmenims būtų suteikta reikalinga pagalba;
- 2 saugumo ir paramos** – krizių valdymo ir civilinės saugos sistemos subjektai, likviduodami įvykius, ekstremaliuosius įvykius, krizes ir ekstremaliasias situacijas, teikia pagalbą visuomenei, užtikrina gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų atlikimą;
- 3 teritoriniu** – pasirengimas įvykiams, ekstremaliesiems įvykiams, krizėms ir ekstremaliosioms situacijoms, jų likvidavimas ir padarinių šalinimas organizuojamas visoje valstybėje pagal administracinę teritorijos suskirstymą ir apima visus gyventojus;

- 4 **perspėjimo ir informavimo** – valstybės ir savivaldybių institucijos bei įstaigos pagal kompetenciją turi užtikrinti, kad gyventojai, įstaigos, ūkio subjektai ir veiklos vykdytojai būtų laiku perspėjami apie įvykius, ekstremaliuosius įvykius, gresiančią ar susidariusią krizę ar ekstremaliąją situaciją ir informuojami krizių valdymo ir civilinės saugos klausimais;
- 5 **proporcingumo** – asmens teisių ir laisvių, ūkinės veiklos laisvės, viešųjų ir administracinių paslaugų teikimo apribojimų apimtis yra ne didesnė, negu būtina, atsižvelgiant į įvykių, ekstremaliųjų įvykių, krizių ar ekstremaliųjų situacijų pavojingumą ir galimus padarinius;
- 6 **visuotinio privalomumo** – pasirengimo krizėms ir ekstremaliosioms situacijoms, jų valdymo priemonės yra privalomos valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms, kitoms įstaigoms, ūkio subjektams, veiklos vykdytojams ir gyventojams;
- 7 **viešumo** – krizių valdymo ir civilinės saugos sistemos subjektų veikla yra atvira visuomenei;
- 8 **institucinės atsakomybės** – ministerijos ir kitos valstybės institucijos bei įstaigos užtikrina pasirengimą krizėms, ekstremaliosioms situacijoms ir kitų su krizių valdymo ir civilinės saugos sistemos uždavinių įgyvendinimu susijusių funkcijų atlikimą jų veiklos srityse; savivaldybės meras ir savivaldybės administracijos direktorius užtikrina pasirengimą ekstremaliosioms situacijoms ir kitų su krizių valdymo ir civilinės saugos sistemos uždavinių įgyvendinimu susijusių funkcijų atlikimą savivaldybėje.

Svarbu žinoti, kad, vykdant paieškos, gelbėjimo ir neatidėliotinus darbus, likviduojant įvykį, ekstremalių įvykį, krizę ar ekstremaliąją situaciją ir šalinant jų padarinius, gali būti laikinai apribota asmens judėjimo laisvė, nuosavybės ir būsto neliečiamumo teisės, ūkinės veiklos laisvė, viešųjų ir administracinių paslaugų teikimas, teisė streikuoti.

Krizių valdymo ir civilinės saugos sistema pavaizduota 3.4 paveiksle. Šioje sistemoje svarbią vietą užima Ekstremaliųjų situacijų operacijų centras, kuris atlieka šias funkcijas:

3.4 pav. | Krizių valdymo ir civilinės saugos sistema

- a) vykdo ekstremaliųjų situacijų prevenciją,
- b) organizuoja ir koordinuoja įvykių, ekstremaliųjų įvykių ir ekstremaliųjų situacijų valdymą, jų padarinių šalinimą, gyventojų ir turto gelbėjimą,
- c) gresiant ar susidarius ekstremaliajai situacijai, pagal kompetenciją organizuoja gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų atlikimą,
- d) valstybės institucijos ar įstaigos vadovo arba savivaldybės mero pavedimu atlieka mobilizacijos valdymo grupės funkcijas.

Civilinės saugos pajėgos (žr. 3 lentelę) skirtos paieškos, gelbėjimo ir neatidėliotiniams darbams atlikti, įvykiams, ekstremaliesiems įvykiams, krizėms ir ekstremaliosioms situacijoms likviduoti ir jų padariniams šalinti.

3 lentelė | Civilinės saugos pajėgos

CIVILINĖS SAUGOS PAJĖGOS	■ Priešgaisrinės gelbėjimo pajėgos	nepriklausančių asmens ir visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų pajėgos
	■ Policijos pajėgos	
	■ Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie VRM pajėgos	■ Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos pajėgos
	■ Viešojo saugumo tarnybos prie VRM pajėgos	■ Avarinių tarnybų, atliekančių neatidėliotinus darbus, pajėgos
	■ Aplinkos apsaugos pajėgos	■ Ūkio subjekto pajėgos
	■ Lietuvos nacionalinei sveikatos sistemai priklausančių ir	■ Savanoriai ir nevyriausybinių organizacijų

Valdant ekstremaliąsias situacijas ir krizes, svarbus gyventojų vaidmuo. Visi jie turi teisę būti perspėti apie gresiančią ar susidariusią krizę ar ekstremaliąją situaciją, gauti informaciją apie įvykusius įvykius, ekstremaliuosius įvykius, susidariusią krizę ar ekstremaliąją situaciją ir rekomendacijas, kaip elgtis. Taip pat gauti reikalingą pagalbą pagal krizių valdymo ir civilinės saugos sistemos subjektų galimybes. Žinoma, yra numatytos ir gyventojų pareigos:

- rūpintis, kad savo veikla nesukeltų pavojaus gyventojų gyvybei ar sveikatai, turtui, aplinkai ir nesutrikdytų valstybės valdymo, viešosios tvarkos,
- pranešti numeriu 112 apie įvykį, ekstremalųjį įvykį, gresiančią ar susidariusią ekstremaliąją situaciją,
- pasirengti ekstremaliosioms situacijoms, vadovaujantis valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų viešai skelbiamomis rekomendacijomis gyventojams,
- vykdyti gelbėjimo darbų vadovo, operacijų vadovo, Vyriausybės, mero ir savivaldy-

bės administracijos direktoriaus sprendimus, reikalingus įvykiui, ekstremaliajam įvykiui, krizei ir ekstremaliajai situacijai likviduoti, jų padariniams šalinti.

Krizėms ir ekstremaliosioms situacijoms rengiamasi siekiant užtikrinti, kad, joms susidarius, bus atliekami krizių ir ekstremaliųjų situacijų valdymo, padarinių šalinimo, paieškos, gelbėjimo ir kiti neatidėliotini darbai bei gyvybiškai svarbios valstybės funkcijos.

KLAUSIMAI IR UŽDUOTYS

1. Paaiškinkite, kokią įtaką ekstremalioji situacija gali turėti nacionaliniam saugumui.
2. Kokį poveikį turėjo 2019 m. Alytuje kilęs didžiulis gaisras?
3. Kokia yra Ekstremaliųjų situacijų operacijų centro paskirtis?

NEPAPRASTOSIOS PADĖTIES TEISINIS REŽIMAS

Jau esame kalbėję apie mūsų šalies Konstituciją ir jos sąsajas su nacionaliniu saugumu. Konstitucijos 144 straipsnis nustato: jeigu valstybėje iškyla grėsmė konstitucinei santvarkai ar visuomenės rimčiai, Seimas gali visoje valstybės teritorijoje arba jos dalyje įvesti **nepaprastąją padėtį**, kurios trukmė – iki šešių mėnesių. Tarp Seimo sesijų neatidėliotinais atvejais tokį sprendimą turi teisę priimti Lietuvos Respublikos Prezidentas, kartu sušaukti neeilinę Seimo sesiją šiam klausimui svarstyti. Seimas patvirtina arba panaikina Prezidento sprendimą. Kaip ir karo padėties atveju, įvedus nepaprastąją padėtį, gali būti laikinai apribotos konstitucinės teisės ir laisvės. Teikimą Seimui ar Prezidentui įvesti nepaprastąją padėtį teikia Vyriausybė. Seimas, tvirtindamas Prezidento sprendimą įvesti nepaprastąją padėtį, gali pakeisti:

- 1 teritoriją, kurioje įvedama nepaprastoji padėtis,
- 2 nepaprastosios padėties trukmę,
- 3 nustatytus konstitucinių teisių ir laisvių apribojimus bei nepaprastąsias priemones, kurios gali būti taikomos, arba jų taikymo mastą.

Seimo nutarime ar Lietuvos Respublikos Prezidento dekretu taip pat turi būti nurodyta: ar įvedamas tiesioginis valdymas; ar steigiamos viešosios tvarkos apsaugos komendantūros; ar nepaprastosios padėties metu bus pasitelkiama Lietuvos kariuomenė, mobilizacinis rezervas ir kitos pagal aplinkybes būtinos priemonės. Jeigu nusprendžiama pasitelkti kariuomenę, Seimo nutarime ar Prezidento dekretu turi būti nurodytos konkrečios taikomos nepaprastosios priemonės, kurioms taikyti pasitelkiami kariniai vienetai. Jeigu reikia, gali

būti pateiktas siūlymas Vyriausybei panaudoti valstybės rezervą ir įvardijama institucija, atsakinga už nepaprastosios padėties valdymą. Prezidento dekretas dėl nepaprastosios padėties įvedimo turi galią tik tada, kai yra pasirašytas Ministro Pirmininko.

Nepaprastoji padėtis yra ypatingas teisinis režimas valstybėje ar jos dalyje, leidžiantis taikyti Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir Nepaprastosios padėties įstatymo nustatytus laikinus naudojimosi fizinių asmenų teisėmis ir laisvėmis apribojimus bei laikinus juridinių asmenų veiklos apribojimus. Tokią padėtį apibrėžia Lietuvos Respublikos nepaprastosios padėties įstatymas. Nepaprastosios padėties metu visoje Lietuvos teritorijoje arba jos dalyje veikia Konstitucijos ir kitų įstatymų nustatytos ir nustatyta tvarka įsteigtos valstybės bei savivaldybių institucijos.

Pirmą kartą Lietuvoje nepaprastoji padėtis buvo įvesta 2021 m. lapkričio mėnesį. Ji galiojo pasienio ruože prie Lietuvos Respublikos sienos su Baltarusijos Respublika ir 5 kilometrų į Lietuvos valstybės gilumą teritorijoje, taip pat užsieniečių apgyvendinimo vietose ir 200 metrų aplink jas. Šios padėties įvedimu siekta užkirsti kelią grėsmėms, kylančioms dėl migrantų antplūdžio Baltarusijos ir Lenkijos pasienyje.

Nepaprastosios padėties įstatymo vykdymą tiesiogiai užtikrina ir kontroliuoja šios institucijos: institucija, atsakinga už nepaprastosios padėties valdymą, viešosios tvarkos apsaugos komendantūros, savivaldybių merai. Institucija, atsakinga už nepaprastosios padėties valdymą, nedelsdama imasi priemonių, siekdama šalinti nepaprastosios padėties įvedimo priežastis, organizuoja žmonių ir jų turto apsaugą, iškilus būtinybei, organizuoja gyventojų evakuaciją iš stichinių nelaimių, katastrofų ar ginkluotų veiksmų zonos, suteikia kitą reikalingą neatidėliotiną pagalbą. Ji visais įmanomais būdais stengiasi sušvelninti ir pašalinti nepaprastosios padėties padarinius, koordinuoja viešosios tvarkos komendantūrų, jeigu jos įsteigtos, veiklą. Prireikus nepaprastosios padėties tikslams pasiekti institucijos, atsakingos už nepaprastosios padėties valdymą, vadovas steigia viešosios tvarkos apsaugos komendantūras, į pagalbą gali pasitelkti ir kitoms valstybės bei savivaldybių institucijoms pavaldžias tarnybas bei techniką ir joms vadovauti. Institucijos, atsakingos už nepaprastosios padėties valdymą, vadovo duoti teisėti nurodymai ir išleisti įsakymai yra privalomi visoms valstybės

3.5 pav. | 2021 m. rugpjūčio 2 d. migrantų, sulaikytų nelegaliai kirtus Lietuvos ir Baltarusijos sieną, stovykloje kilęs maištas paskatino Lietuvos institucijas priimti sprendimą dėl nepaprastosios padėties įvedimo pasienio ruože ir nelegalių migrantų stovyklose bei aplink jas

„Lietuvos rytas“ (T. Baurio) nuotrauka

ir savivaldybių institucijoms, viešosios tvarkos apsaugos komendantūroms, fiziniams ir juridiniams asmenims. Asmenys, nevykdančys šios institucijos nurodymų arba įsakymų, atsako įstatymų nustatyta tvarka.

Naudojimosi konstitucinėmis teisėmis ir laisvėmis apribojimą ir nepaprastųjų priemonių naudojimą nustato Seimas arba Prezidentas, atsižvelgdami į grėsmės pobūdį, aplinkybes ir galimybes greičiausiu būdu pašalinti grėsmę, sumažinti ją ir jos padarinius. Naudojimosi teisėmis ir laisvėmis apribojimas bei nepaprastosios priemonės gali būti naudojamos tik tiek, kiek to reikalauja padėties kritiškumas. Riboti kitas žmogaus teises ir laisves draudžiama.

Nepaprastosios padėties metu asmenys visada privalo turėti asmens tapatybę patvirtinančius dokumentus. Asmenys, neturintys su savimi asmens tapatybę patvirtinančių dokumentų, gali būti sulaikomi, kol bus nustatyta asmens tapatybė, bet ne ilgiau kaip 24 valandoms.

Vyriausiasis komendantas ar komendantai nepaprastosios padėties metu gali įpareigoti darbingus asmenis atlikti privalomuosius kitų žmonių bei jų turto gelbėjimo darbus ir nustatyti šių darbų organizavimo tvarką. Jeigu komendantūros nėra steigiamos, privalomuosius darbus gali nustatyti institucijos, atsakingos už nepaprastosios padėties valdymą, vadovas. Už tokius darbus gali būti atlyginama teisės aktų nustatyta tvarka.

Nepaprastoji padėtis atšaukiama, kai Seimas nutarimu panaikina Prezidento sprendimą įvesti nepaprastąją padėtį arba kai Seimas priima nutarimą dėl nepaprastosios padėties atšaukimo išnykus jos įvedimo pagrindams.

KLAUSIMAI IR UŽDUOTYS

1. Nurodykite institucijas, kurios turi teisę apriboti konstitucines piliečių teises ir laisves.
2. Kurios institucijos yra atsakingos už nepaprastosios padėties reikalavimų vykdymą?
3. Apibūdinkite komendanto funkcijas nepaprastosios padėties metu.

Apibendrinimas

NAGRINĖDAMI ŠIĄ TEMĄ, MES SUPRATOME:

1. Nacionalinio saugumo teisinis režimas priklauso nuo to, kokios grėsmės ar iššūkiai kyla nacionaliniam saugumui ir saugomoms vertybėms.
2. Nacionalinio saugumo teisinis režimas yra laikinas įprastinių valdymo būdų ir priemonių pertvarkymas, siekiant suvaldyti nacionalinį saugumą destabilizuojančius veiksnius.
3. Paprastai nacionalinio saugumo teisinio režimo situacijos ir jų valdymo priemonės yra apibrėžtos teisės aktuose.
4. Teisinio režimo normos pradedamos įgyvendinti, kai susidaro ypatinga situacija, atitinkanti teisės aktų nustatytas aplinkybes ir požymius.
5. Karo padėties teisinis režimas įvedamas, kai reikia ginklu ginti tėvynę arba dalyvauti kare, padedant sąjungininkams pagal tarptautinius įsipareigojimus. Karo padėties metu įprastas visuomenės gyvenimas pertvarkomas pagal karo meto sąlygas.
6. Mobilizacijos teisinis režimas pradedamas įgyvendinti įvedus karo padėtį arba vykdant sąjungininkų ginkluotąsias pajėgas priimančiosios šalies funkcijas. Mobilizacijos metu sutelkiamos ginkluotosios ir civilinės pajėgos bendrai veiklai vykdyti.
7. Ekstremaliosios ir krizinės situacijos atsiranda dėl gamtinių, technogeninių ar socialinių priežasčių, o jų padarinius šalina civilinės institucijos, kartais pasitelkdamos ginkluotąsias pajėgas. Ilgai besitęsiančios ekstremaliosios situacijos ar krizės gali paskatinti skelbti nepaprastąją padėtį.
8. Nepaprastosios padėties paskelbimo procedūra artima karo padėties paskelbimui, bet valstybės valdymo sistema kinta nežymiai ir jos metu ginkluotosioms pajėgoms pavedamos tik taikos meto užduotys. Nepaprastoji padėtis yra trumpalaikė ir gali būti pratęsiama nemažėjant grėsmei.

APIBENDRINAMIEJI KLAUSIMAI IR UŽDUOTYS

1. Kaip manote, ar galima apriboti gyventojų pilietines teises siekiant suvaldyti nacionalinio saugumo grėsmes? Atsakymą argumentuokite.
2. Paaiškinkite, kokiais atvejais šalyje gali būti įvesta nepaprastoji padėtis. Pa-teikite pavyzdį, kada Lietuvoje ji buvo įvesta.
3. Kaip pasikeistų gyvenimas Lietuvoje, jei būtų įvesta nepaprastoji ar karo padėtis visoje šalyje arba jos dalyje?
4. Pasvarstykite, kaip jūs pats galėtumėte prisidėti prie šalies gynybos karo metu.
5. Pasidomėkite, koks turėtų būti jūsų teisinis statusas, jei šalyje dabar būtų paskelbta mobilizacija. Ką turėtumėte daryti?

Lietuvos kariuomenės struktūra ir funkcijos karo ir taikos metu

RIMANTAS RAUDELIS

Temos reikšmingumas

- ➔ 2023 m. lapkričio 6 d. Valstybės gynybos tarybos patvirtintas Valstybės gynybos planas pirmą kartą paskelbtas viešai. Jame konstatuota, kad Lietuvės saugumo aplinka tampa vis sudėtingesnė ir sunkiai nuspėjama. Valstybė ir jos piliečiai privalo būti pasirengę ginti nepriklausomybę, teritorinį vientisumą ir konstitucinę santvarką, jeigu kiltų grėsmė. Pasirengimas valstybės gynybai turi būti prioritetas. Lietuvės gynybos pamatas – **visuotinės gynybos** principas, reiškiantis, kad valstybė turi būti ginama ir karinėmis, ir nekarinėmis priemonėmis, sutelkiant visus valstybės išteklius, įtraukiant valstybės institucijas, privatų sektorių, piliečius.
- ➔ Kiekvienas pilietis turi gebėti priešintis bet kam, kas prievarta kėsiasi į Lietuvės valstybės nepriklausomybę, teritorijos vientisumą, konstitucinę santvarką. Vienas iš galimų priešinimosi sėkmės veiksnių – žinojimas ir supratimas, kaip organizuojama valstybės gynyba, kokia kariuomenės (ginkluotųjų pajėgų) struktūra bei funkcijos taikos ir karo metu. Piliečiai valstybę gina ginklu arba dalyvauja neginkluotame pilietiniame pasipriešinime. Tam, kad būtų užtikrintas visuotinės gynybos principas, labai svarbus valstybės institucijų bei piliečių pasirengimas ir dalyvavimas valstybės gynyboje.
- ➔ Lietuvą ginklu gina kariuomenė ir kitos ginkluotąsias pajėgas sudarančios institucijos ar vienetai. Savarankiškas Lietuvės gynybos pastangas papildoma **kollektyvine gynyba** – nacionalinės ginkluotosios pajėgos gina Lietuvą kartu su NATO sąjungininkų pajėgomis. Neužmirškime ir civilių! Prie gynybos prisideda visos civilinės institucijos, teikdamos paramą ginkluotosioms pajėgoms ir užtikrindamos gyvybiškai svarbias valstybės funkcijas.

Lietuvos kariuomenės paskirtis ir vadovavimas jai

Kariuomenė yra neatsiejama šalies saugumo užtikrinimo dalis. Lietuvos kariuomenė susiformavo dar XIII amžiuje, kuriantis Lietuvės valstybei. Saulės (1236 m.) ir Durbės (1260 m.) mūšiai, kuriuos lietuviai laimėjo, jau tuomet parodė jų gebėjimą sėkmingai kovoti su agresoriumi.

Kariuomenė yra neatsiejama nuo mūsų valstybės raidos. Net kai valstybė žlugdavo, atsirasdavo žmonių, siekiančių ją atkurti ginklu. Juos taip pat galime laikyti mūsų kariuomenės dalimi.

LIETUVŲS KARIUOMENĖS RAIDĄ GALIMA SUSKIRSTYTI Į KETURIS LAIKOTARPIUS:

- 1 Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kariuomenė (XIII–XVIII a.);
- 2 Tarpukario Lietuvos Respublikos kariuomenė (1918–1940 m.);
- 3 Rezistencinė (Lietuvės laisvės armija, Lietuvos laisvės kovos sąjūdis) kariuomenė (1944–1953 m.);
- 4 Dabartinė Lietuvos Respublikos kariuomenė (nuo 1990 m.).

Visais laikotarpiais kariuomenės paskirtis – pasiruošti ir, esant reikalui, ginklu ginti šalį bei jos interesus. Lietuvos kariuomenė – valstybės ginkluotos gynybos institucija, kurios paskirtis – saugoti valstybės suverenitetą, jos teritorijos ir oro erdvės neliečiamybę, ginklu ginti valstybę nuo agresijos ar kitokio ginkluoto užpuolimo, vykdyti karines užduotis pagal Lietuvos Respublikos tarptautinius įsipareigojimus.

Lietuvės kariuomenė yra bendros **krašto apsaugos sistemos** dalis. Be Lietuvos kariuomenės, krašto apsaugos sistemai priklauso Krašto apsaugos ministerija, pagrindinė vadovaujanti institucija, Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos, Mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos, Nacionalinis kibernetinio saugumo centras ir kitos Krašto apsaugos ministerijai pavaldžios institucijos.

Krašto apsaugos ministerijai vadovauja krašto apsaugos ministras. Jį Ministro Pirmininko teikimu į pareigas skiria ir iš jų atleidžia Lietuvos Respublikos Prezidentas. Kitų krašto apsaugos sistemos institucijų, išskyrus Lietuvos kariuomenės, vadovus skiria ir atleidžia krašto apsaugos ministras. Lietuvos kariuomenei vadovauja kariuomenės vadas – aukščiausias Lietuvos kariuomenei atstovaujantis valstybės karinis pareigūnas. Jį Lietuvos Respublikos Seimo pritarimu skiria ir atleidžia vyriausiasis valstybės ginkluotųjų pajėgų vadas – Lietuvos Respublikos Prezidentas.

Vadovavimas valstybės gynybai ir karinėms operacijoms skirstomas į tris lygius: strateginį, operacinį ir taktinį.

➡ Strateginiu lygiu Lietuvos Respublikos Prezidentas, Lietuvos Respublikos valstybės gynimo taryba, krašto apsaugos ministras ir kariuomenės vadas priima strateginius sprendimus dėl valstybės karinės apsaugos, ginkluotos gynybos ir karinių operacijų.

➡ Operaciniu lygiu Gynybos štabo viršininkas planuoja karines operacijas ir joms vadovauja.

➡ Taktiniu lygiu veikia kariniai vienetai, planuojamos ir vykdomos kovinės užduotys, karinių vienetų vadai atlieka taktinį vadovavimą.

Valstybės gynybos civilinę vadovybę sudaro vyriausiasis ginkluotųjų pajėgų vadas – Lietuvos Respublikos Prezidentas ir krašto apsaugos ministras.

Lietuvės kariuomenėje taikomas demokratinės civilių kontrolės principas, kuris reiškia, kad visus sprendimus dėl gynybos politikos ir ginkluotųjų pajėgų priima demokratiškai išrinkta civilinė valdžia, tai yra Seimas, Prezidentas ir Vyriausybė, o kariuomenė yra politiškai neutrali, teisiškai ir instituciškai pavaldi civilinei vadovybei.

Lietuvės kariuomenė (ginkluotosios pajėgos) turi nustatytas tiek taikos, tiek karo meto užduotis. Pagal nustatytas užduotis ir joms įgyvendinti skirtas funkcijas, Lietuvos kariuomenės (ginkluotųjų pajėgų) struktūra skirstoma į taikos ir karo meto struktūras. Terminai „Lietuvės kariuomenė“ ir „Lietuvės ginkluotosios pajėgos“ tiek Lietuvos Respublikos įstatymuose, tiek šnekamojoje kalboje paprastai vartojami kaip sinonimai, tačiau tikslinga žinoti jų reikšmės skirtumus, kuriuos lemia taikos ir karo meto sąlygos. Taikos metu ginkluotąsias pajėgas sudaro Lietuvos kariuomenė, o karo metu, be Lietuvos kariuomenės, šias pajėgas sudaro ir taikos metu joms nepriklausančios organizacijos.

Tai įdomu!

2024 m. gruodžio mėn. Krašto apsaugos ministerijos užsakymu „Spinter tyrimų“ atliktos apklausos duomenimis, Lietuvos kariuomene pasitiki 79 proc. šalies gyventojų. Tai viena iš visuomenės palankiausiai vertinamų valstybės institucijų.

KLAUSIMAI IR UŽDUOTYS

1. Kuriame amžiuje ir kodėl būtent tuo metu susiformavo Lietuvos kariuomenė?
2. Kokia pagrindinė Lietuvos kariuomenės paskirtis?
3. Nurodykite tris aukščiausius krašto apsaugai vadovaujančius šalies pareigūnus.
4. Kaip manote, kodėl Lietuvos kariuomenė nėra aukščiausia valdžios institucija, o yra pavaldi civilinės valdžios institucijoms?

Lietuvos kariuomenės struktūra

Lietuvos kariuomenės struktūra nustatoma remiantis jai numatytais uždaviniais ir atsižvelgiant į karinės grėsmės nacionaliniam saugumui, NATO kolektyvinės gynybos sąlygas, valstybės gynybos poreikius ir turimus finansinius bei kitus resursus.

Nuo 1990 m., kai buvo atkurta Lietuvos Nepriklausomybė, Lietuvos kariuomenės struktūra ne kartą keitėsi. Struktūros pokyčius lėmė poreikis užtikrinti, kad Lietuvos kariuomenė kuo veiksmingiau įgyvendintų jai keliamus uždavinius. Tai būtina reaguojant į nuolat besikeičiančią tiek valstybės vidaus, tiek išorės aplinką. Vienas iš naujausių struktūros keitimo pavyzdžių – 2024 m., atsižvelgiant į Rusijos Federacijos keliamą grėsmę, sukurta Pėstininkų divizija.

Principinę kariuomenės struktūrą: kariuomenės pajėgų rūšis, nuolatinis kariuomenės junginius, dalinius ir jiems prilygintus karinius vienetus – įstatymu nustato Lietuvos Respublikos Seimas, o detalią kariuomenės struktūrą nustato krašto apsaugos ministras, vadovaudamasis Seimo patvirtinta principine kariuomenės struktūra.

Lietuvos kariuomenę sudaro šios pajėgos, junginiai ir daliniai (2025):

- 1 **SAUSUMOS PAJĖGOS.** Jų paskirtis – vykdyti Lietuvos Respublikos sausumos teritorijos karinę apsaugą ir gynybą. Sausumos pajėgos yra didžiausia kariuomenės dalis.
- 2 **KARINĖS ORO PAJĖGOS.** Jų paskirtis – vykdyti Lietuvos Respublikos oro erdvės stebėjimą, kontrolę ir gynybą.
- 3 **KARINĖS JŪRŲ PAJĖGOS.** Jų paskirtis – vykdyti Lietuvos Respublikos teritorinės jūros stebėjimą, kontrolę ir gynybą, išskirtinės ekonominės zonos ir **kontineŋtinio šelfo** stebėjimą bei kontrolę, palaikyti kovinę parengtį, rengtis tarptautinėms operacijoms ir dalyvauti jose, įstatymų nustatytais atvejais ir sąlygomis organizuoti ir koordinuoti žmonių paieškos bei gelbėjimo ir taršos incidentų likvidavimo darbus, jiems vadovauti ir juos vykdyti.
- 4 **SPECIALIŲJŲ OPERACIJŲ PAJĖGOS.** Jų paskirtis – vykdyti karines specialiąsias operacijas, į kurias įeina specialioji žvalgyba, kova su terorizmu ir kitos specialiosios užduotys.
- 5 **GYNYBOS ŠTABAS.** Jo paskirtis – rengti kariuomenės plėtros planus ir karinės gynybos strategiją, koordinuoti pajėgų štabų veiklą, kariuomenės ir kitų ginkluotųjų pajėgų veiksmus.
- 6 **LOGISTIKOS VALDYBA.** Jos paskirtis – vykdyti institucinės ir operacinės logistikos funkcijas, palaikant ir užtikrinant Lietuvos kariuomenės operacinių (jungtinių) pajėgų ir karinių vienetų, vykdančių nacionalines ir tarptautines operacijas, kovinį rengimą, kasdienes užduotis ir kitų krašto apsaugos sistemos institucijų ir jų padalinių veiklą.

- 7 **MOKYMO IR DOKTRINŲ VALDYBA.** Jos paskirtis – įgyvendinant karinio rengimo politiką krašto apsaugos sistemoje, parengti Lietuvos kariuomenės karius, gebančius vykdyti karines užduotis.
- 8 **KIBERNETINĖS GYNYBOS VALDYBA.** Jos paskirtis – užtikrinti Lietuvos kariuomenės užduotims vykdyti būtinų ryšių ir informacinių sistemų veikimą bei jų kibernetinį saugumą, vykdyti ginkluotųjų pajėgų ir sąjungininkų veiksmus remiančias kibernetines operacijas.
- 9 **KARO KOMENDANTŪRŲ VALDYBA.** Jos paskirtis – koordinuoti mobilizaciją, rūpintis ginkluotųjų pajėgų veiklos užtikrinimu ir palaikyti viešąją tvarką karo metu.
- 10 **LIETUVŲS DIDŽIOJO KUNIGAİKŠČIO GEDIMINO ŠTABO BATALIONAS.** Jo paskirtis – užtikrinti strateginio lygmens vadaviečių funkcionavimą, reprezentuoti Lietuvos valstybę ir Lietuvos kariuomenę oficialiuose renginiuose, remti Gynybos štabą.
- II **KARO POLICIJA.** Jos paskirtis – vykdyti teisėsaugą ir užtikrinti karinės drausmės bei tvarkos palaikymą krašto apsaugos sistemoje.

KLAUSIMAI IR UŽDUOTYS

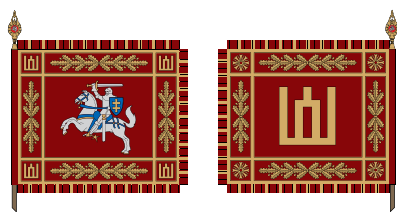
1. Nurodykite, kokios yra Lietuvos kariuomenės pajėgų rūšys. Kaip manote, kodėl kariuomenė taip skirstoma?
2. Pasirinkite vieną Lietuvos kariuomenės pajėgų rūšį ir išvardykite jos funkcijas.
3. Kaip manote, kodėl retkarčiais keičiama Lietuvos kariuomenės struktūra?
4. Pasirinkite vieną Lietuvos kariuomenės padalinį ir parenkite pristatymą apie jo veiklą. Pagalvokite – gal ateityje šis padalinys bus jūsų tarnybos vieta?

Lietuvos kariuomenės simboliai

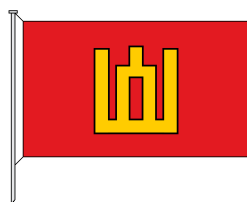
Lietuvos kariuomenės padalinio išskirtinumą rodo simboliai, turintys ypatingą reikšmę. Daugelio Lietuvos kariuomenės padalinių pavadinimai susiję su šalies karybos istorija. Pavyzdžiui, karaliaus Mindaugo ir Lietuvos didžiųjų kunigaikščių vardai suteikti pėstininkų brigados „Geležinis Vilkas“ batalionams, o Lietuvos laisvės kovų sąjūdžio partizanų apygardoms atminti jų pavadinimai suteikti Krašto apsaugos savanorių pajėgų rinktinėms. Istoriniai vardai kariuomenės vienetų pavadinimuose rodo ilgaamžės Lietuvos karybos istorijos tradicijas ir jų tęstinumą, padeda puoselėti karių ir visuomenės istorinę atmintį bei patriotiškumą.

Lietuvos kariuomenės vienetai turi ir savo vėliavas (žr. 4.1 pav.), ir skiriamuosius

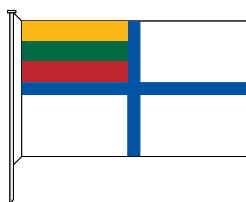
tarnybos ženklus (žr. 4.2 pav.), kurių dauguma remiasi istorine **heraldika**, ypač Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir tarpukario Lietuvos kariuomenės simbolika. Vėliavos simbolizuoja žuvusiųjų kovoje už Lietuvos laisvę šlovę. Jos primena kiekvienam kariui šventą pareigą – tarnauti Lietuvai, negailint jėgų ir gyvybės ginti jos laisvę ir nepriklausomybę. Nuo seno karinė vėliava palaikė karių kovos dvasią. Karinė vėliava turėjo ir praktinę, ir simbolinę reikšmę: mūšyje vėliava kariams padėdavo orientuotis, o jos praradimas būdavo viena didžiausių netekčių karvedžiams ir kariams, o priešams – vertingas karo grobis. Vėliavą praradęs vienetas netgi galėjo būti išformuotas. Lietuvos kariuomenės padalinio vėliava labai branginama, todėl jos praradimas laikomas nusikaltimu – už tai numatyta baudžiamoji atsakomybė pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 329 straipsnį.

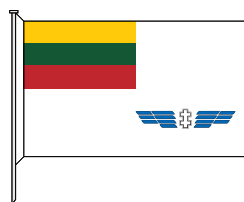
LIETUVOS KARIUOMENĖS

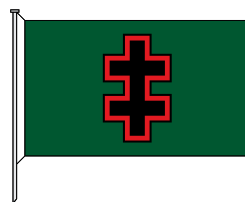
SAUSUMOS PAJĖGŲ

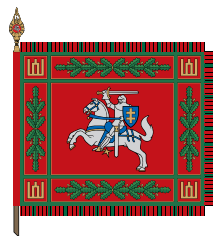
KARINIŲ JŪRŲ PAJĖGŲ

KARINIŲ ORO PAJĖGŲ

SPECIALIŲ OPERACIJŲ
PAJĖGŲ

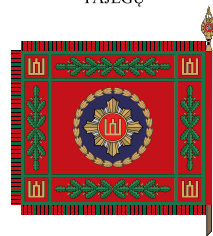
LIETUVOS KARIUOMENĖS
VĖLIAVŲ BENDROJI PUSĖ

MOKYMO IR DOKTRINŲ
VALDYBOS

LIETUVOS DIDŽIOJO
KUNIGAİKŠČIO GEDIMINO
ŠTABO BATALIONO

KARO POLICIJOS

4.1 pav. | Lietuvos kariuomenės pajėgų, Mokymo ir doktrinų valdybos, Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino štabo bataliono ir Karo policijos vėliavos

Šaltinis: sudaryta Nerijaus Treinio pagal teisės aktais patvirtintas Lietuvos kariuomenės padalinių vėliavas.

KARIUOMENĖS
VADAS

GYNYBOS
ŠTABAS

LIETUVOS DIDŽIOJO
KUNIGAIKŠČIO
GEDIMINO ŠB

KARO
POLICIJA

ORDINARIATAS

SAUSUMOS
PAJĖGOS

LK PIRMOJI
DIVIZIJA

PĖSTININKŲ
BRIGADA
„GELEŽINIS VILKAS“

LIETUVOS DIDŽIOJO
KUNIGAIKŠČIO
ALGIRDO PB

DIDŽIOSIOS
KUNIGAIKŠTIENĖS
BIRUTĖS UB

KUNIGAIKŠČIO
VAIDOTO PB

KARALIAUS
MINDAUGO HB

BRG. GEN.
MOTIEJAUS
PEČIULIONIO AB

GEN. ROMUALDO
GIEDRAIČIO AB

SANTRUMPOS:

AB – ARTILERIJOS BATALIONAS
BPLB – BENDROSIOS PARAMOS
LOGISTIKOS BATALIONAS
BRG. GEN. – BRIGADOS GENEROLAS
DB – DRAGŪNŲ BATALIONAS
DR. – DAKTARAS
GEN. – GENEROLAS
HB – HUSARŲ BATALIONAS
IP – INŽINERIJOS PULKAS
LK – LIETUVOS KARIUOMENĖ
MJR. – MAJORAS
MP – MOKOMASIS PULKAS
PB – PĖSTININKŲ BATALIONAS
PLK. – PULKININKAS
RIS – RYŠIŲ IR INFORMACINĖS
SISTEMOS
ŠB – ŠTABO BATALIONAS
UB – ULONŲ BATALIONAS

LIETUVOS DIDŽIOJO ETMONO
JONO KAROLIO CHODKEVIČIAUS
PĖSTININKŲ BRIGADA
„ŽEMAITIJA“

LIETUVOS DIDŽIOJO
KUNIGAIKŠČIO
BUTIGEIDŽIO DB

LIETUVOS DIDŽIOJO
KUNIGAIKŠČIO
KĘSTUČIO PB

KUNIGAIKŠČIO
MARGIRIO PB

KARINĖS JŪRŲ
PAJĖGOS

KARINIŲ JŪRŲ
PAJĖGŲ FLOTILĖ

JŪROS IR PAKRANČIŲ
STEBĖJIMO TARNYBA

GENEROLO KAZIMIERO
NESTORO SAPIEGOS
FUZILIERIŲ BATALIONAS

4.2 pav. | Lietuvos kariuomenės padalinių tarnybos ženklai

Šaltinis: sudaryta Nerijaus Treinio pagal teisės aktais patvirtintus Lietuvos kariuomenės padalinių skiriamuosius tarnybos ženklus, 2025 m.

KRAŠTO APSAUGOS
SAVANORIŲ
PAJĖGOS

MJR. JUOZO
LUKŠOS MOKYMO
CENTRAS

PLK. JUOZO
VITKAUS IP

KARO KOMENDANTŲŲ
VALDYBA

GEN. ADOLFO
RAMANAUSKO KOVINIO
RENGIMO CENTRAS

KARINĖS ORO
PAJĖGOS

AVIACIJOS
BAZĖ

ORO GYNYBOS
BATALIONAS

ORO ERDVĖS STEBĖJIMO
IR KONTROLĖS
VALDYBA

GINKLUOTĖS IR
TECHNIKOS
REMONTO DEPAS

SPECIALIŲŲ
OPERACIJŲ
PAJĖGOS

YPATINGOS
PASKIRTIES
TARNYBA

VYTAUTO DIDŽIOJO
JĖGERIŲ
BATALIONAS

MOKYMO
IR KOVINĖS PARAMOS
CENTRAS

KOVINIŲ NARŲ
TARNYBA

LOGISTIKOS
VALDYBA

LIETUVOS DIDŽIOJO
KUNIGAIKŠČIO
VYTENIO BPLB

DR. JONO
BASANAVIČIAUS KARO
MEDICINOS TARNYBA

KIBERNETINĖS
GYNYBOS VALDYBA

LIETUVOS DIDŽIOJO ETMONO
KRISTUPO RADVIOLIS PERKŪNO
RIS BATALIONAS

DIVIZIJOS GENEROLO
JONO SUTKAUS DEPŲ
TARNYBA

MOKYMO IR
DOKTRINŲ
VALDYBA

DIDŽIOJO LIETUVOS
ETMONO JONUŠO
RADVIOLIS MP

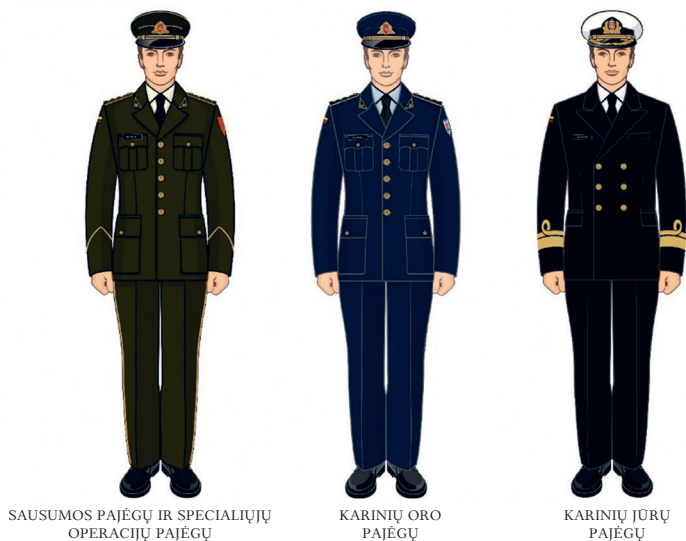

DIVIZIJOS GEN. STASIO
RAŠTIKIO LIETUVOS
KARIUOMENĖS MOKYKLA

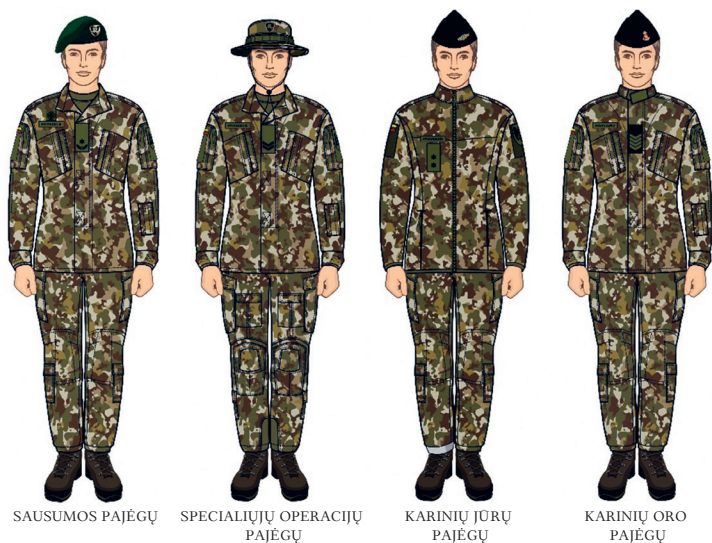
INFORMACINIŲ
TECHNOLOGIJŲ
TARNYBA

Lietuvės kariuomenėje ypatingą reikšmę turi ir karių uniformos. Dėvėti uniformą kariais – didelė garbė, taip išreiškiama pagarba Lietuvai ir jos didingai istorijai. Uniforma įpareigoja karį elgtis nepriekaištingai, branginti tėvynę ir ginti jos nepriklausomybę. Sausumos, Karinių jūrų ir Karinių oro pajėgų kariai dėvi skirtingas uniformas. Specialiųjų operacijų pajėgų kariai dėvi tokią pačią uniformą, kaip ir Sausumos pajėgų kariai.

4.3 pav. | Sausumos, Specialiųjų operacijų, Karinių oro ir Karinių jūrų pajėgų kasdienės karių uniformos

Šaltinis: sudaryta Nerijaus Treinio pagal teisės aktais patvirtintus Lietuvos kariuomenės karių uniformų pavyzdžius.

4.4 pav. | Sausumos, Specialiųjų operacijų, Karinių jūrų ir Karinių oro pajėgų karių lauko uniformos

Šaltinis: sudaryta Nerijaus Treinio pagal teisės aktais patvirtintus Lietuvos kariuomenės karių uniformų pavyzdžius.

1. Kaip manote, kodėl kariai dėvi kasdienes ir lauko uniformas? Kokiomis uniformomis vilkinčių karių matote daugiau viešose vietose?
2. Išanalizuokite pateiktas Lietuvos kariuomenės pajėgų vėliavas. Įvardykite jose pavaizduotus simbolius. Kaip manote, ką jie simbolizuoja?
3. Kodėl už dalinio vėliavos praradimą numatoma bausmė?
4. Apibūdinkite, kokią reikšmę Lietuvos kariuomenėje turi jos naudojami simboliai.

Lietuvos kariuomenės *personalas*

Lietuvės kariuomenę daugiausia sudaro kariai, tačiau joje yra ir civilių asmenų – valstybės tarnautojų ir pagal darbo sutartį dirbančių darbuotojų. Civilių asmenų veikla tiesiogiai nėra susijusi su karo tarnybos specifika, jų funkcijoms atlikti nereikalingas karinis parengtumas. Pavyzdžiui, civiliai asmenys gali dirbti pirkimų organizavimo, personalo valdymo, dokumentų administravimo, aprūpinimo organizavimo, informacinių technologijų kūrimo ir naudojimo srityse. Kariai nuo civilių asmenų skiriasi statusu, keliamais didesniais reikalavimais ir apribojimais, taip pat tarnybos santykiais, kuriuos lemia poreikis užtikrinti valstybės gynybą.

Karys yra Lietuvos Respublikos pilietis – Lietuvos valstybės gynėjas, įstatymuose nustatytomis sąlygomis atliekantis karo tarnybą, kurios paskirtis – pasirengti ginti valstybę nuo priešų ginkluoto užpuolimo ir užtikrinti jos gynybą.

Lietuvės kariuomenės karinį personalą sudaro profesinės karo tarnybos, privalomosios pradinės karo tarnybos, savanoriškosios nenuolatinės karo tarnybos ir aktyviojo kariuomenės personalo rezervo kariai.

PROFESINĖS KARO TARNYBOS KARYS – tai Lietuvos Respublikos pilietis, kuris, pagal profesinės karo tarnybos sutartį savanoriškai įsipareigojęs, teisės aktų nustatyta tvarka atlieka nuolatinę karo tarnybą.

PRIVALOMOSIOS PRADINĖS KARO TARNYBOS KARYS – tai Lietuvos Respublikos pilietis, kuris, įgyvendindamas Lietuvos Respublikos Konstitucijos 139 straipsnio 2 dalyje nustatytą pareigą atlikti karo tarnybą, atlieka įstatyme nustatytos trukmės privalomąją pradinę karo tarnybą. Profesinę karo tarnybą piliečiai pasirenka savanoriškai, kaip profesiją, o privalomoji pradinė karo tarnyba yra kviečiamų piliečių pareiga. Atlikti privalomąją pradinę karo tarnybą pirmiausia šaukiami tokį norą pareiškę piliečiai.

SAVANORIŠKOSIOS NENUOLATINĖS KARO TARNYBOS KARYS – tai Lietuvos Respublikos pilietis, kuris, sudaręs kario savanorio ar savanoriškosios nenuolatinės karo tarnybos kario sutartį, teisės aktų nustatyta tvarka atlieka nenuolatinę karo tarnybą. Esminis skirtumas tarp savanoriškosios nenuolatinės karo tarnybos ir profesinės karo tarnybos bei privalomosios pradinės karo tarnybos – tai, kad savanoriškoji nenuolatinė karo tarnyba yra

nenuolatinio pobūdžio, tai yra ją atlikti karys gali būti kviečiamas savaitgaliais ar kitu nustatytu laiku.

AKTYVIOJO KARIUOMENĖS PERSONALO REZERVO KARYS – Lietuvos Respublikos pilietis, kuris, įgijęs pagrindinį parengtumą profesinės karo tarnybos arba privalomosios pradinės karo tarnybos būdu ir išėjęs į atsargą, atlieka nenuolatinio pobūdžio privalomąją karo tarnybą, tai yra Lietuvos Respublikos Konstitucijos 139 straipsnio 2 dalyje nustatytą pareigą atlikti karo tarnybą. Esminis šios tarnybos bruožas – tai, kad, siekdamas neprarasti karinių įgūdžių ir juos atnaujinti, į atsargą išėjęs karys įstatymu nustatytą laikotarpį privalo dalyvauti pratybose ar mokymuose.

Profesinės karo tarnybos, savanoriškosios nenuolatinės karo tarnybos ir aktyviojo kariuomenės personalo rezervo tarnybos sąlygas ir tvarką nustato Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymas. Privalomosios pradinės karo tarnybos sąlygas ir tvarką nustato Lietuvos karo prievolės ir alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos įstatymas. Profesinės, privalomosios pradinės, savanoriškosios karo tarnybos bei aktyviojo personalo rezervo karių skaičių įstatymu nustato Lietuvos Respublikos Seimas.

KLAUSIMAI IR UŽDUOTYS

1. Paaiškinkite, kas yra karys. Kuo jis skiriasi nuo civilių?
2. Kodėl kariuomenėje ne tik tarnauja kariai, bet ir dirba civiliai asmenys?
3. Kuo profesinės karo tarnybos karys skiriasi nuo savanoriškosios nenuolatinės karo tarnybos ir privalomosios pradinės karo tarnybos karių?

Kario laipsniai

Krašto apsaugos sistemos karių tarpusavio santykiams reguliuoti, jų tarnybos patirčiai ir kvalifikacijai žymėti nustatomi kario laipsniai. Kario laipsnį gali turėti tik krašto apsaugos sistemos tikrosios karo tarnybos kariai ir krašto apsaugos sistemos įskaitoje esantys atsargos kariai, taip pat **dimisijoje** esantys asmenys.

Kario laipsniai skirstomi į grupes pagal lygį ir pagal karines pajėgas, kuriose karys tarnauja.

Kario laipsnių grupės pagal lygį:

- 1 kareivių, jūreivių;
- 2 puskarininkių;
- 3 jaunesniųjų karininkų;
- 4 vyresniųjų karininkų;
- 5 generolų, admiralų.

Pirmasis kario (jūreivio) laipsnis yra jaunesnysis eilinis (jaunesnysis jūreivis). Pirmasis karininko laipsnis yra leitenantas, aukščiausias kario laipsnis – generolas.

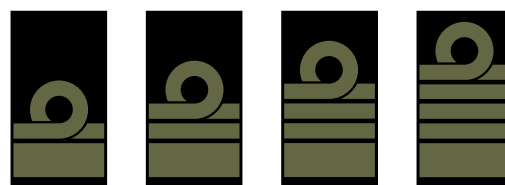
Kario laipsnių grupės pagal kariuomenės rūšis (žr. 4.5 pav.):

- 1 Sausumos, Specialiųjų operacijų ir Karinių oro pajėgų karių;
- 2 Karinių jūrų pajėgų karių.

PRIE LAUKO UNIFORMOS TVIRTINAMI KARIO LAIPSNIŲ ŽENKLAI

					
Brigados generolas	Generolas majoras	Generolas leitenantas	Generolas		
					
Leitenantas	Vyresnysis leitenantas	Kapitonas	Majoras	Pulkininkas leitenantas	Pulkininkas
					
Vyresnysis seržantas specialistas	Vyresnysis seržantas	Štabo seržantas specialistas	Štabo seržantas	Viršila	Seržantas majoras
					
Jaunesnysis eilinis	Eilinis	Vyresnysis eilinis	Grandinis	Seržantas specialistas	Seržantas

SAUSUMOS, KARINIŲ ORO IR SPECIALIŲJŲ OPERACIJŲ PAJĖGŲ

Flotilės admirolas Kontradmirolas Viceadmirolas Admirolas

Leitenantas Vyresnysis leitenantas Kapitonas leitenantas Komandoras leitenantas Komandoras Jūrų kapitonas

Vyresnysis seržantas specialistas Vyresnysis seržantas Štabo laivūnas specialistas Štabo laivūnas Laivūnas Vyresnysis laivūnas

Jaunesnysis jūreivis Jūreivis Vyresnysis jūreivis Grandinis Seržantas specialistas Seržantas

KARINIŲ JŪRŲ PAJĖGŲ

4.5 pav. | Kario laipsniai

Šaltinis: sudaryta Nerijaus Treinio pagal Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymą.

Kario laipsnių hierarchija turi ypatingą reikšmę užtikrinant veiksmingą vadovavimą ir palaikant drausmę. Pavyzdžiui, aukštesnį laipsnį turintis karys, siekdamas užtikrinti drausmę, turi teisę duoti įsakymą ir sau nepavaldžiam žemesnį laipsnį turinčiam kariui. Aukštesnis kario laipsnis suteikia ne tik papildomų teisių, bet ir didesnių įsipareigojimų. Kuo aukštesnis kario laipsnis, tuo aukštesni moralės ir elgesio standartai bei didesnė atsakomybė jam taikomi.

1. Nurodykite aukščiausią ir žemiausią Lietuvos kariuomenės kario laipsnį.
2. Kodėl kariuomenėje yra kario laipsniai?
3. Paaiškinkite, kodėl ir atsargos kariai turi kario laipsnius.

Lietuvos kariuomenės funkcijos taikos metu

Lietuvės kariuomenė, kaip ir kitos valstybės institucijos, veikia vadovaudamasi Lietuvos Respublikos įstatymais ir kitais teisės aktais. Pagrindiniai Lietuvos kariuomenės tikslai ir funkcijos nustatytos Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro įsakymu patvirtintuose Lietuvos kariuomenės nuostatuose. Lietuvos kariuomenė, siekdama tinkamai ruošti ginkluotai valstybės gynybai, kad būtų užtikrinta sąveika su kitų NATO valstybių ginkluotomis pajėgomis ir sudarytos sąlygos dalyvauti tarptautinėse operacijose, taikos metu siekia šių pagrindinių tikslų:

- 1 saugoti valstybės teritoriją (įskaitant oro erdvės ir teritorinės jūros stebėjimą, kontrolę ir gynybą) ir karines teritorijas, taip pat, bendradarbiaudama su kitomis valstybės institucijomis, stebėti ir kontroliuoti išskirtinę ekonominę zoną bei kontinentinį šelfą;
- 2 palaikyti kovinę parengtį, rengtis tarptautinėms operacijoms ir jose dalyvauti;
- 3 organizuoti, koordinuoti žmonių paieškos ir gelbėjimo, taršos incidentų likvidavimo darbus, jiems vadovauti ir juos vykdyti, teikti pagalbą kitoms valstybės ir savivaldybių institucijoms;
- 4 administruoti karo prievolę.

SIKIDAMA NURODYTO PIRMOJO TIKSLO, LIETUVŲ KARIUOMENĖ:

- bendradarbiauja su NATO institucijomis ir kitų NATO valstybių ginkluotomis pajėgomis, kartu su jomis užtikrindama Lietuvos Respublikos teritorijos karinę apsaugą, išskirtinės ekonominės zonos ir kontinentinio šelfo stebėjimą, kontrolę ir reaguodama į valstybės suvereniteto pažeidimus sausumoje, oro erdvėje ir teritorinėje jūroje;
- bendradarbiauja su NATO ir valstybės institucijomis energetinio saugumo, strateginės komunikacijos ir kitose srityse, prisidedama prie įvairių saugumo stiprinimo iniciatyvų;
- vykdo valstybės teritorijos, teritorinės jūros, ekonominės zonos ir oro erdvės kontrolės ir apsaugos užduotis;

- rengia valstybės karinės gynybos strategiją, kariuomenės dalinių išsidėstymo, kariuomenės pajėgumų vystymo ir ginkluotųjų pajėgų mobilizacijos planus bei užtikrina jų vykdymą;
- valdo karinius radijo dažnius;
- vykdo NATO ryšių ir informacinių sistemų plėtrą bei priežiūrą Lietuvos Respublikoje ir kontroliuoja jų saugumą;
- vykdo kariuomenės ryšių ir informacinių sistemų plėtrą ir priežiūrą;
- užtikrina kariuomenės valdomų ir (arba) tvarkomų ryšių ir informacinių sistemų kibernetinį saugumą;
- taip pat atlieka kitas funkcijas, būtinas minėtam tikslui pasiekti.

SIEKDAMA ANTROJO TIKSLO, LIETUVŲ KARIUOMENĖ:

- nustato bendruosius karo tarnybos reikalavimus bei mokymo ir profesinio rengimo reikalavimus;
- rengia karinį personalą;
- nustato kovinio rengimo reikalavimus institucijoms, kurios, įvedus karo padėtį, priskiriamos ginkluotosioms pajėgoms;
- rengia metų veiklos ir kovinio rengimo planus, karinių pratybų planus, mokymo programas ir užtikrina jų įgyvendinimą;
- organizuoja, planuoja ir vykdo tarptautines pratybas;
- planuoja ir organizuoja Lietuvos kariuomenės dalyvavimą tarptautinėse karinėse operacijose ir jose dalyvauja;
- dalyvauja NATO, ES ir koalicinių pajėgų operacijų planavimo procese;
- vykdo tarptautinį karinį bendradarbiavimą, planuoja ir organizuoja priimančiosios šalies paramos teikimą;
- pagal kompetenciją bendradarbiauja su NATO institucijomis ir kitų NATO valstybių ginkluotosiomis pajėgomis plėtojant kariuomenės ryšių ir informacines sistemas (RIS), stiprinant jų kibernetinę gynybą bei sąveiką su NATO ir kitų NATO valstybių RIS;
- taip pat atlieka kitas funkcijas, būtinas minėtam tikslui pasiekti.

SIEKDAMA NURODYTO TREČIOJO TIKSLO, LIETUVŲ KARIUOMENĖ:

- organizuoja, koordinuoja ir vadovauja žmonių paieškos ir gelbėjimo darbams paieškos ir gelbėjimo rajone, taip pat taršos incidentų likvidavimo darbams jūros rajone;
- vykdo žmonių paieškos ir gelbėjimo darbus paieškos ir gelbėjimo rajone, išskyrus jūrų uostų akvatorijas ir Kuščių marias, ir taršos incidentų likvidavimo darbus jūros rajone, išskyrus vidaus vandenį;
- organizuoja ir kartu su kitomis valstybės bei savivaldybių institucijomis dalyvauja žmonių paieškos ir gelbėjimo ir taršos incidentų likvidavimo darbų organizavimo, koordinavimo, vadovavimo ir vykdymo mokymuose bei pratybose;
- reguliariai atlieka taršos stebėjimus iš oro virš jūros rajono;
- taip pat atlieka kitas funkcijas, būtinas minėtam tikslui pasiekti.

SIEKDAMA KETVIRTOJO TIKSLO, LIETUVŲS KARIUOMENĖ:

- įgyvendina valstybės karo prievolės organizavimo ir administravimo politiką;
- vykdo atranką ir priėmimą į profesinę karo tarnybą ir savanoriškąją nenuolatinę karo tarnybą;
- tvarko karinę įskaitą;
- informuoja karo prievolinius apie jų įrašymą į karinę įskaitą, išbraukimą iš jos ir su tuo susijusių duomenų tvarkymą;
- vykdo šaukimą į privalomąją ir alternatyviąją karo tarnybą, pratybas ir mokymus;
- organizuoja karo prievolinių atranką į privalomąją karo tarnybą ir atrinktų karo prievolinių sveikatos patikrą;
- nustato jų tinkamumą privalomajai karo tarnybai ar **alternatyviajai krašto apsaugos tarnybai**;
- tinkamus karo prievolei asmenis skiria į privalomąją karo ar alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą ir siunčia į tarnybos atlikimo vietą;
- organizuoja aukštųjų mokyklų studentų ir absolventų atranką į Jaunesniųjų karininkų vadų mokymus;
- nagrinėja administracinių nusižengimų bylas ir skiria administracines nuobaudas;
- taip pat atlieka kitas funkcijas, būtinas minėtam tikslui pasiekti.

KLAUSIMAI IR UŽDUOTYS

1. Kokie pagrindiniai tikslai keliami Lietuvos kariuomenei taikos metu?
2. Kuris kariuomenei taikos metu keliamas tikslas tiesiogiai prisideda prie civilių asmenų gerovės, sveikatos ir saugumo? Paaiškinkite, kaip prisideda.
3. Paaiškinkite, kas yra priimančiosios šalies parama ir kodėl ji reikalinga.

Ginkluotųjų pajėgų struktūra ir funkcijos karo metu

Pagrindinė ginkluotųjų pajėgų paskirtis ginkluotos gynybos nuo agresijos (karo) metu – savarankiškai ir kartu su sąjungininkų ginkluotosiomis pajėgomis ginklu ginti Lietuvos valstybę bei kitas sąjungininkes. Ginkluotosioms pajėgoms vadovauja Lietuvos kariuomenės vadas, jis yra ir visų ginkluotųjų pajėgų vadas. Jis pavaldus vyriausiajam ginkluotųjų pajėgų vadui – Lietuvos Respublikos Prezidentui.

Ginkluoto valstybės užpuolimo atveju, kai kyla grėsmė valstybės suverenumui ar teritorijos vientisumui, Lietuvos Respublikos Prezidentas nedelsdamas priima sprendimą dėl gynybos nuo ginkluotos agresijos, įveda karo padėtį visoje valstybėje arba jos dalyje, skelbia

mobilizaciją. Šiuos sprendimus jis teikia tvirtinti Lietuvos Respublikos Seimui. Neatidėliotinais atvejais Lietuvos Respublikos Prezidentas taip pat priima sprendimus dėl Lietuvos dalyvavimo kolektyvinės gynybos bei kitose tarptautinėse karinėse operacijose ir šiuos sprendimus taip pat teikia tvirtinti Lietuvos Respublikos Seimui.

Jeigu sprendimas dėl gynybos nuo ginkluotos agresijos nepriimamas nedelsiant, valstybės gynybos civilinė ir karinė vadovybė (Lietuvos Respublikos Prezidentas, krašto apsaugos ministras, ginkluotųjų pajėgų (kariuomenės) vadas) įstatymų nustatyta tvarka duoda ginkluotosioms pajėgoms užduotis atlikti gynybos operacijas ir kitokius veiksmus. Ginkluotųjų pajėgų vienetų vadai nedelsdami veikia pagal iš anksto parengtus gynybos planus.

Jeigu dėl agresijos ar okupacijos negali veikti pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją sudarytos valstybės valdžios institucijos, valstybės gynybos civilinė ir karinė vadovybė bei jos paskirti pareigūnai, pasipriešinimui vadovauja besipriešinančios tautos atstovų sudaryta institucija – Tautos pasipriešinimo vadovybė ir jos įgaliota ginkluotųjų pajėgų vadovybė.

ĮVEDUS KARO PADĖTĮ AR GINKLUOTOS GYNYBOS NUO AGRESIJOS (KARO) METU GINKLUOTĄSIAS PAJĖGAS SUDARO:

- 1 Lietuvos kariuomenė;
- 2 Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos;
- 3 Viešojo saugumo tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos;
- 4 Lietuvos Respublikos vadovybės apsaugos tarnyba;
- 5 Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos;
- 6 Lietuvos šaulių sąjungos koviniai būriai;
- 7 Lietuvos Respublikos karo padėties įstatymo nustatyta tvarka ginkluotosioms pajėgoms priskirti koviniai asmenų ir jų organizacijų ginkluoto pasipriešinimo vienetai ir partizanų vienetai, veikiantys okupuotoje valstybės teritorijoje (žr. 4.6 pav.).

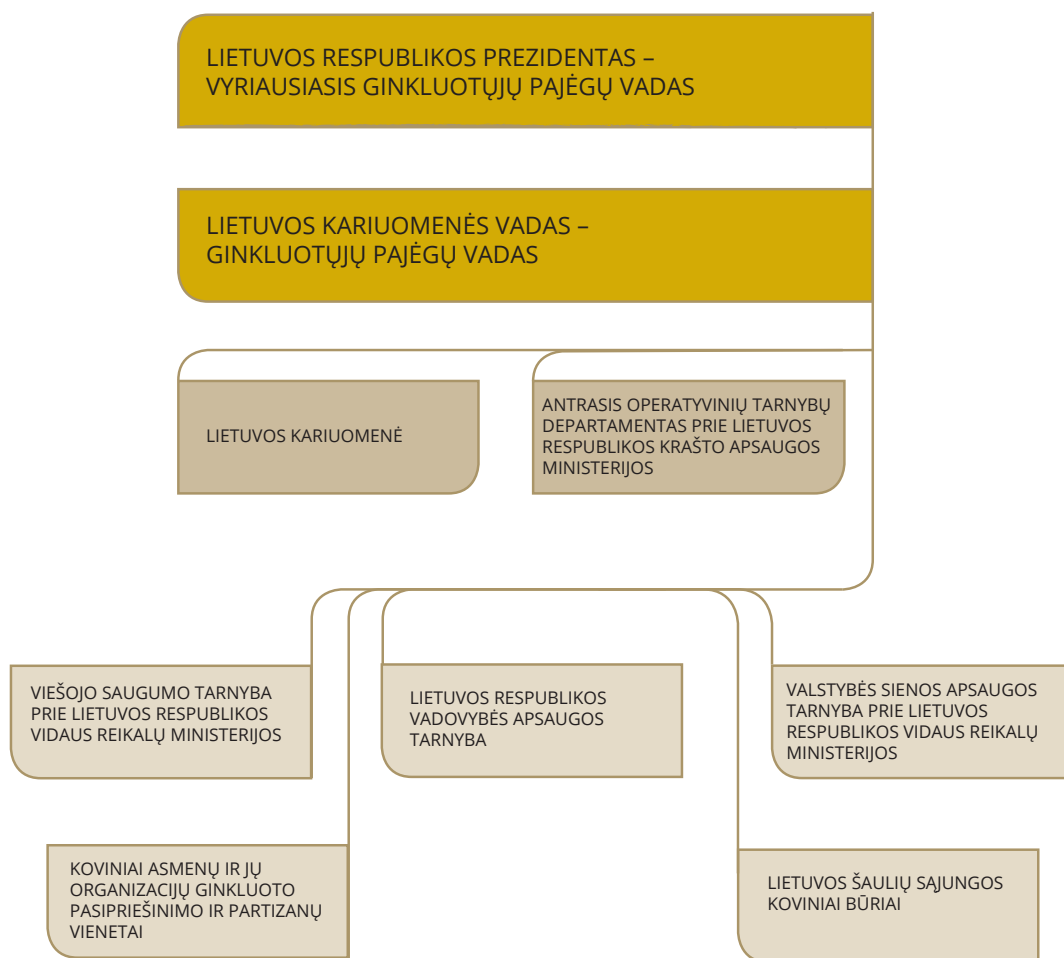
Įvedus karo padėtį ar paskelbus mobilizaciją, Valstybės sienos apsaugos tarnyba, Viešojo saugumo tarnyba, Vadovybės apsaugos tarnyba, Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas ir Lietuvos šaulių sąjungos koviniai būriai tampa pavaldūs ginkluotųjų pajėgų vadui.

Valstybės sienos apsaugos tarnyba, Viešojo saugumo tarnyba, Vadovybės apsaugos tarnyba, Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas ir Lietuvos šaulių sąjungos koviniai būriai tampa pavaldūs ginkluotųjų pajėgų vadui.

Koviniai asmenų bei jų organizacijų ginkluoto pasipriešinimo vienetai ir partizanų vienetai ginkluotosioms pajėgoms priskiriami ginkluotųjų pajėgų vado ar jo įgalioto asmens sprendimu.

Karo padėties metu ypatingą reikšmę turi karo komendantai. Juos skiria Lietuvos kariuomenės vadas. Karo komendantų paskirtis – užtikrinti sąveiką tarp ginkluotųjų pajėgų ir savivaldybės institucijų bei įstaigų. Lietuvos 60 savivaldybių jau taikos metu yra paskirti

karo komendantai, kurie pasirengę atlikti Lietuvos Respublikos karo padėties įstatymu jiems nustatytas konkrečias funkcijas: teikti savivaldybės administracijos direktoriui informaciją apie ginkluotųjų pajėgų aprūpinimo ar kitos paramos poreikius, spręsti dėl komendanto valandos įvedimo ir užtikrinti komendanto valandos metu taikomų reikalavimų įgyvendinimą, teikti savivaldybės administracijos direktoriui ginkluotųjų pajėgų turimą informaciją apie teritorijas, į kurias vykti nerekomenduojama dėl karinės jėgos naudojimo arba grėsmės, kad ji bus naudojama.

4.4 pav. | Ginkluotųjų pajėgų struktūra

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal Lietuvos Respublikos karo padėties įstatymą.

Ginkluotųjų pajėgų nariais laikomi tikrosios karo tarnybos kariai, įrašyti į ginkluotųjų pajėgų sudaromą ir tvarkomą Ginkluotųjų pajėgų narių sąrašą. Tai yra privalomosios karo tarnybos, profesinės karo tarnybos, savanoriškosios nenuolatinės karo tarnybos kariai ir **kariūnai** – Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos studentai, Valstybės sienos apsaugos tarnybos ir Viešojo saugumo tarnybos statutiniai valstybės tarnautojai, Vadovybės apsaugos tarnybos pareigūnai, Antrajame operatyvinių tarnybų departamente pagal Žvalgybos pareigūno tarnybos sutartį tarnaujantys žvalgybos pareigūnai, šauliai, tarnaujantys Lietuvos šaulių sąjungos koviniuose būriuose, ginkluoto pasipriešinimo vienetų nariai ir partizanų vienetų nariai.

Kokios yra pagrindinės ginkluotųjų pajėgų funkcijos karo metu? Ginkluotos gynybos nuo agresijos (karo) metu ginkluotosios pajėgos atlieka įvairius konkrečius gynybos planuose nustatytus uždavinius, kurie skirti esminiam uždaviniui – apginti valstybę nuo užsienio priešų ginkluotos agresijos – įgyvendinti.

Lietuvės Respublikos Vyriausybė 2022 m. sausio 5 d. nutarimu Nr. 23 patvirtino gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų, kurių neatliekant kiltų grėsmė valstybės ir visuomenės saugumui bei stabilumui, sąrašą:

- valstybės gynyba;
- valstybės valdymas ir savivaldybių institucijų veikla;
- ekonomikos ir civilinės infrastruktūros funkcionavimas;
- gyventojų būtinųjų poreikių tenkinimas;
- vidaus saugumas;
- tarptautinė veikla.

2023 m. lapkričio 6 d. Valstybės gynimo tarybos patvirtintame Valstybės gynybos plane nustatytas valstybės gynybos tikslas – sutelktomis ginkluotųjų pajėgų ir NATO, valstybės ir savivaldybių institucijų, ūkio subjektų, piliečių ir jų organizacijų pastangomis bei ištekliais apginti Lietuvos suverenitetą ir teritorinį vientisumą nuo ginkluoto užpuolimo.

Ginkluotos gynybos nuo agresijos (karo) metu ginkluotosios pajėgos kartu su NATO sąjungininkais vykdo gynybos veiksmus pagal iš anksto parengtus neviešo pobūdžio mobilizacijos ir gynybos planus, įskaitant NATO kolektyvinės gynybos planus. Ginkluotos agresijos (karo) atveju ginkluotųjų pajėgų dalinių vadai, vadovaudamiesi šiais planais ir nelaukdami atskiro politinio sprendimo, nedelsdami duoda įsakymą ginklu pasipriešinti agresoriui, ginti Lietuvos valstybę, jos laisvę ir nepriklausomybę bei teritorijos vientisumą.

Karinei valstybės gynybai naudojamos visos ginkluotosios pajėgos. Jos privalo gebėti greitai reaguoti, gerai tarpusavyje sąveikauti ir greitai persigrupuoti, taip pat efektyviai sąveikauti su NATO sąjungininkų pajėgomis.

1. Įsivaizduokite, kad Lietuva užpuolama ir patiria ginkluotą agresiją. Kas turi priimti sprendimą dėl priešinimosi ir ginkluotųjų pajėgų naudojimo?
2. Ar ginkluotosios pajėgos ir civiliai gyventojai galėtų priešintis ginkluotam šalies užpuolimui, jei nėra politinės valdžios įsakymų tai daryti? Atsakymą argumentuokite.
3. Kokios institucijos ar organizacijos įvedus karo padėtį ar ginkluotos gynybos nuo agresijos (karo) metu sudaro mūsų šalies ginkluotąsias pajėgas?
4. Kokios pagrindinės karo komendanto funkcijos? Kodėl reikalinga tokia pareigybė?

Pagrindinė Lietuvos kariuomenės ginkluotė ir technika

Be kariuomenės personalo profesionalumo, aukštos moralės ir pasiryžimo priešintis, kovoje su agresoriumi labai svarbi turima ginkluotė ir technika. Lietuvės kariuomenė siekia naudoti modernius ginklus. Toliau pateikiami pagrindiniai Lietuvės kariuomenėje naudojami ginklai ir technika.

4.7 pav. | Pistoletas HK SFP9 SF (Vokietija)
(kalibras – 9 mm, svoris – 710 g, dėtuvės talpa – 15, 17 arba 20 šovinių)

Šaltinis: kariuomene.lt

4.8 pav. | Pistoletas GLOCK 17 (Austrija)
(kalibras – 9 mm, svoris – 625 g, dėtuvės talpa – 17 šovinių)

Šaltinis: kariuomene.lt

AUTOMATINIAI ŠAUTUVAI

Automatinis šautuvas yra pagrindinis pėstininkų ginklas, užtaisomas 7,62x51 mm ir 5,56x45 mm šoviniais, šaudantis tiek serijomis, tiek pavieniais šūviais. Automatiniai šautuvai M-14, G-36 ir HK416 išsiskiria patikimumu, gali būti naudojami prieš gyvąjį jėgą, nešarvuotajai technikai ir kitiems taikiniams naikinti. Veiksmingo šaudymo nuotolis – 300–800 metrų.

4.9 pav. | Automatinis šautuvas M-14 (JAV) (kalibras – 7,62 mm, svoris – 3,5 kg, dėtuvės talpa – 20 šovinių)

Šaltinis: kariuomene.lt

4.10 pav. | Automatinis šautuvas G-36 (Vokietija) (kalibras – 5,56 mm, svoris – 3,6 arba 3,3 kg, dėtuvės talpa – 30 šovinių)

Šaltinis: kariuomene.lt

4.11 pav. | Automatinis šautuvas HK416 (Vokietija) (kalibras – 5,56 mm, svoris – 3,12 kg, dėtuvės talpa – 20 arba 30 šovinių)

Šaltinis: kariuomene.lt

TAIKLIOJO ŠAULIO ŠAUTUVAS

Taikliojo šaulio šautuvas gali būti naudojamas gyvąjį jėgą, nešarvuotajai technikai ir kitiems taikiniams naikinti didesniu nuotoliu. Veiksmingo šaudymo nuotolis – 300–600 metrų.

4.12 pav. | Taikliojo šaulio šautuvas FN SCAR-H PR (Belgija) (kalibras – 7,62 mm, svoris – 6,1 kg, dėtuvės talpa – 10 arba 20 šovinių)

Šaltinis: kariuomene.lt

SNAIPERINIAI ŠAUTUVAI

Snaiperiniai šautuvai gali būti naudojami gyvajai jėgai ir nešarvuotajai technikai naikinti, stovintiems orlaiviams gadinti, per saugų atstumą pavojingiems sprogmenims ir kitiems taikiniams naikinti tolimesniu nuotoliu, nei gali pasiekti taikliojo šaulio šautuvas. Veiksmingo šaudymo nuotolis – 500–1 500 metrų.

4.13 pav. | Snaiperinis šautuvas AXMC (Jungtinė Karalystė) (kalibras – 338 „Lapua Magnum“ arba 308 „Win“, svoris – 6,6 kg, dėtuvės talpa – 10 šovinių; išsiskiria galimybe greitai ir paprastai pakeisti šovinių kalibrą pagal mūšio sąlygas ir poreikį)

Šaltinis: kariuomene.lt

4.14 pav. | Snaiperinis šautuvas „BARRETT 82“ A-1 (JAV) (kalibras – 12,7 mm, svoris – 14 kg, dėtuvės talpa – 10 šovinių)

Šaltinis: kariuomene.lt

KULKOSVAIDŽIAI

Kulkosvaidis – tai grupinis automatinis paramos ginklas, užtaisomas šoviniais, kurių kalibras – iki 15 mm ir kurie dažniausiai tiekiami iš juostos užtikrinant aukštą ugnies galią. Kulkosvaidis naudojamas prieš gyvajai jėgai, nešarvuotajai ar lengvajai šarvuotajai technikai ir kitiems taikiniams naikinti. Veiksmingo šaudymo nuotolis – 1 000–1 800 metrų.

4.15 pav. | Kulkosvaidis FN MINIMI (Belgija) (kalibras – 7,62 mm, svoris – 8,2 kg)

Šaltinis: kariuomene.lt

4.16 pav. | Kulkosvaidis FN MAG (Belgija) (kalibras – 7,62 mm, svoris – 11,6 kg)

Šaltinis: kariuomene.lt

4.17 pav. | Kulkosvaidis M-2 „BROWNING“ (JAV) (kalibras – 12,7 mm, svoris – 42 kg)

Šaltinis: kariuomene.lt

GRANATSVaidžIAI IR PRIESTANKINIAI GINKLAI

Granatsvaidžiai ir prieštankiniai ginklai gali būti naudojami prieš gyvąjį jėgą, nesarvuotąjį ir sarvuotąjį techniką, įvairiems bunkeriams ar įtvirtinimams, statiniams naikinti. Valdomų raketų paleidimo sistema „Javelin“ gali būti naudojama prieš tankams, sraigtasparniams ir kitiems taikiniams naikinti.

4.18 pav. | Granatsvaidis AT-4 (Švedija) (kalibras – 84 mm, svoris – 6,7 arba 7,6 kg; maksimalus šūvio nuotolis – 2 100 metrų)

Šaltinis: kariuomene.lt

4.19 pav. | Granatsvaidis M72 LAW (JAV) (kalibras – 66 mm, svoris – 2,3 kg; maksimalus šūvio nuotolis – 300 metrų)

Šaltinis: kariuomene.lt

4.20 pav. | Granatsvaidis „CARL GUSTAF“ (Švedija) (kalibras – 84 mm, svoris – 14,2 arba 8,5 kg; šūvio nuotolis – 600–2 100 metrų)

Šaltinis: kariuomene.lt

4.21 pav. | Automatinis granatsvaidis H&K GMG (Vokietija) (kalibras – 40 mm, svoris – 60,6 kg; maksimalus šūvio nuotolis – 2 200 metrų)

Šaltinis: kariuomene.lt

4.22 pav. | Povamzdinis granatsvaidis AG-36 (Vokietija) (kalibras – 40 mm, svoris – 1,5 kg; maksimalus šūvio nuotolis – 400 metrų; šie granatsvaidžiai yra vienašūviai, tvirtinami prie automatinio šautuvo)

Šaltinis: kariuomene.lt

4.23 pav. | Povamzdinis granatsvaidis H&K269 (Vokietija) (parametrai kaip ir povamzdinio granatsvaidžio AG-36)

Šaltinis: kariuomene.lt

4.24 pav. | Raketų paleidimo sistema „JAVELIN“ (JAV) – vidutinio nuotolio prieštankinė raketų paleidimo sistema, skirta prieš tankams, šarvuotiems ir kitai kovos technikai naikinti, taip pat gali būti naudojama sraigtasparniams ir įtvirtinimams naikinti; šaudymo nuotolis – 65–2 500 metrų

Šaltinis: kariuomene.lt

MINOSVAIDŽIAI

Minosvaidžiai gali būti naudojami pėstininkų padaliniams remti netiesiogine ugnimi, prieš gyvąjį jėgą, įtvirtinimams bei statiniams ir kitiems taikiniams naikinti, prieš ugnies priemonės slopinti.

4.25 pav. | Lengvasis minosvaidis
(kalibras – 60 mm, svoris – 17,3–21,3 kg;
šūvio nuotolis – 100–3 130 metrų)

Šaltinis: kariuomene.lt

4.26 pav. | Sunkusis minosvaidis
(kalibras – 120 mm, svoris – 285 kg;
šūvio nuotolis – 460–7 200 metrų)

Šaltinis: kariuomene.lt

LAUKO ARTILERIJA

Haubicos „Caesar Mark“ bei „Panzerhaubitze 2000“ ir artilerijos raketų sistema „Himars“ gali būti naudojamos šarvuotajai technikai ir įvairiems kitiems prieš taikiniams naikinti.

4.27 pav. | Haubica „CAESER MARK II“ (kalibras – 155 mm, šūvio nuotolis – 38 500 metrų; haubica itin manevringa, ją nesudėtinga valdyti ir aptarnauti)

Šaltinis: kariuomene.lt

4.28 pav. | Haubica „PANZERHAUBITZE 2000“ (kalibras – 155 mm, šūvio nuotolis – 30 000–50 000 metrų; išsiskiria didele šaudymo sparta (10 šūvių per minutę) ir galimybe šaudyti išmaniaisiais sviediniais)

Šaltinis: kariuomene.lt

4.29 pav. | Artilerijos raketų sistema HIMARS – lengvasis daugkartinis raketų paleidimo įrenginys, skirtas šaudyti reaktyvinių šaudmenų salvėmis, itin tikslus ginklas (didžiausias galimas šaudymo nuotolis – 300 km, didžiausias greitis – 85 m/h)

Šaltinis: kariuomene.lt

ORO ERDVĖS GYNYBOS GINKLUOTĖ

4.30 pav. | Oro erdvės gynybos sistema NASAMS, naudojama nuotoliniu būdu valdomiems orlaiviams ir sparnuotosioms raketoms, sraigtasparniams, lėktuvams ir kitiems taikiniams naikinti

Šaltinis: kariuomene.lt

4.31 pav. | Raketinis oro erdvės gynybos kompleksas RBS-70, naudojamas nuotoliniu būdu valdomiems orlaiviams ir sparnuotosioms raketoms, sraigtasparniams ir kitiems taikiniams naikinti

Šaltinis: kariuomene.lt

4.32 pav. | Raketinis oro erdvės gynybos kompleksas GROM, naudojamas vizualiai matomiems ir infraraudonuosius spindulius skleidžiantiems oro taikiniams: nuotoliniu būdu valdomiems orlaiviams, sraigtasparniams, lėktuvams, naikintuvams ir kitiems taikiniams, naikinti

Šaltinis: kariuomene.lt

SAUSUMOS TRANSPORTO PRIEMONĖS

4.33 pav. | Šarvuotasis visureigis JLTV, naudojamas atliekant žvalgybos, artilerijos ir paramos oro atakų valdymo funkcijas operacijų metu

Šaltinis: kariuomene.lt

4.34 pav. | Visureigis HMMWV, naudojamas kariams ir kroviniams pervežti

Šaltinis: kariuomene.lt

4.35 pav. | Sunkvežimis UNIMOG, naudojamas kariams ir kroviniams pervežti

Šaltinis: kariuomene.lt

4.36 pav. | Daugiafunkcis sunkvežimis SISU E13TP, naudojamas atliekant įvairias tiekimo ir aprūpinimo užduotis; dėl didelio pravažumo ir didelės keliamosios galios sunkvežimis gali gabenti ratinę ar vikšrinę techniką ir kitus sunkius krovinius esant ekstremaliosioms sąlygoms

Šaltinis: kariuomene.lt

KOVOS MAŠINOS

4.37 pav. | Pėstininkų kovos mašina „BOXER“ („VILKAS“), naudojama prieš gyvąjį jėgą ir techniką naikinti

Šaltinis: kariuomene.lt

4.38 pav. | Šarvuotasis transporteris M113, naudojamas kariams ir kroviniams pervežti, taip pat atliekant vadavietės, ryšių centro, medicininės ir techninės evakuacijos funkcijas

Šaltinis: kariuomene.lt

LAIVAI

Laivai skirstomi į tam tikras klases. „Hunt“ klasės priešmininis laivas gali būti naudojamas minoms ieškoti, identifikuoti ir naikinti. „Flyvefisker“ (liet. „Žuvis skraiduolė“) klasės patrulinis laivas gali būti naudojamas patruliuoti, konvojavimo, paieškos, gelbėjimo ir kitoms operacijoms vykdyti, laivams pažeidėjams sulaikyti. Šios klasės laivas taip pat gali būti pritaikytas priešmininėms, antvandeninėms ar kitoms kovinėms funkcijoms atlikti. „Vidar“ klasės laivai gali būti naudojami kaip aprūpinimo ir štabo laivai.

4.39 pav. | Priešmininis laivas M53 „SKALVIS“ („Hunt“ klasės)

Šaltinis: kariuomene.lt

4.40 pav. | Patrulinis laivas P14 „AUKŠTAITIS“ („Flyvefisker“ klasės)

Šaltinis: kariuomene.lt

4.41 pav. | Patrulinis laivas P11
„ŽEMAITIS“ („Flyvefisken“ klasės)
Šaltinis: kariuomene.lt

4.42 pav. | Laivas N42
„JOTVINGIS“ („Vidar“ klasės)
Šaltinis: kariuomene.lt

ORLAIVIAI

4.43 pav. | Transportinis lėktuvas C-27J „SPARTAN“, naudojamas kariams ir kitiems asmenims, kroviniams transportuoti, desantavimo užduotims, medicininei evakuacijai atlikti ir kt.

Šaltinis: kariuomene.lt

4.44 pav. | Transportinis lėktuvas L-410 UVP „TURBOLET“, naudojamas kariams ir kitiems asmenims, kroviniams transportuoti, oro taikiniui tempti, desantavimo užduotims, jūros ekonominės zonos kontrolės ir oro erdvės stebėjimo bei kontrolės valdymo radarų apskraidinimo funkcijoms atlikti ir kt.

Šaltinis: kariuomene.lt

4.45 pav. | Sraigtasparnis A S365N3+ „DAUPHIN“, naudojamas paieškos ir gelbėjimo darbams, medicininei evakuacijai, donorų organams transplantacijos operacijoms gabenti ir kt.

Šaltinis: kariuomene.lt

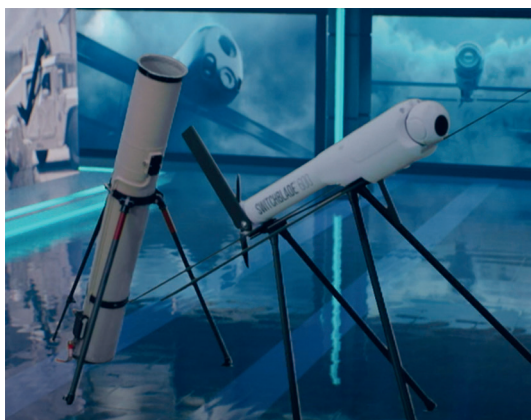
4.46 pav. | Sraigtasparnis UH-60M „BLACK HAWK“, naudojamas kariams ir kitiems asmenims transportuoti, desantavimo užduotims, medicininei evakuacijai, paieškos ir gelbėjimo užduotims kovos sąlygomis atlikti, gaisrams gesinti ir kt.

Šaltinis: kariuomene.lt

4.47 pav. | Sraigtasparnis MI-8, naudojamas kariams ir kitiems asmenims transportuoti, paieškos ir gelbėjimo darbams, medicininei evakuacijai atlikti, donorų organams transplantacijos operacijoms gabenti ir kt.

Šaltinis: kariuomene.lt

4.48 pav. | Kovinis dronas „SWITCHBLADE“, naudojamas prieš tankams ir kitai šarvuotajai technikai naikinti

Šaltinis: kariuomene.lt

RADIOLOKACINĖS PRIEMONĖS

Radiolokacinės priemonės naudojamos Lietuvos Respublikos ir jos prieigų oro erdvei stebėti ir kontroliuoti, radiolokacinei informacijai rinkti ir sisteminti, šiai informacijai perduoti Lietuvos oro erdvę saugančioms ir ginančioms institucijoms.

4.49 pav. | Vidutinio nuotolio taikinių aptikimo radiolokatorius TRML-3D/32

Šaltinis: kariuomene.lt

4.50 pav. | Ilgojo nuotolio radaras

Šaltinis: kariuomene.lt

Be minėtos ginkluotės ir technikos, kariuomenėje naudojamos ir įvairios kitos priemonės. Jų įsigijimą lemia naujausi karinio pasirengimo bei kovos poreikiai, turimos finansinės galimybės ir technologijų pažanga (rinkoje nuolat atsiranda naujesnių ir veiksmingesnių karinės paskirties produktų).

KLAUSIMAI IR UŽDUOTYS

1. Kaip manote, kodėl Lietuvos kariuomenėje naudojami ne vienos rūšies, o įvairūs pistoletai ir šautuvai?
2. Kodėl Lietuvos kariuomenė naudoja įvairias transporto priemones?
3. Kurio lauko artilerijos ginklo šūvio nuotolis yra didžiausias?

Apibendrinimas

NAGRINĖDAMI ŠIĄ TEMĄ, MES SUPRATOME:

1. Lietuvos kariuomenė yra neatsiejama nuo valstybės istorijos raidos. Ji ėmė formuotis dar XIII amžiuje, tuo pačiu metu, kaip ir Lietuvos valstybė.
2. Lietuvos kariuomenė yra valstybės ginkluotos gynybos institucija, kurios paskirtis – saugoti valstybės suverenitetą, jos teritorijos ir oro erdvės neįžeidiamybę, ginklu ginti valstybę nuo agresijos ar kitų karinio pobūdžio grėsmių, vykdyti karines užduotis pagal Lietuvos Respublikos tarptautinius įsipareigojimus.
3. Lietuvos kariuomenės struktūra nustatoma remiantis jai numatytais uždaviniais ir atsižvelgiant į karines grėsmes nacionaliniam saugumui, NATO kolektyvinės gynybos sąlygas, valstybės gynybos poreikius bei turimus finansinius ir kitus resursus.
4. Lietuvos kariuomenės padalinio išskirtinumą rodo simboliai, turintys ypatingą reikšmę. Daugumos Lietuvos kariuomenės padalinių pavadinimai susiję su Lietuvos karo istorija.

5. Didžiausią dalį Lietuvos kariuomenės personalo sudaro kariai, t. y. Lietuvos Respublikos piliečiai – Lietuvos valstybės gynėjai. Jie įstatymuose nustatytais sąlygomis atlieka karo tarnybą, kurios paskirtis – pasirengti ginti valstybę nuo ginkluoto užpuolimo ir užtikrinti jos gynybą. Lietuvos kariuomenėje yra ir civilių asmenų – valstybės tarnautojų ir pagal darbo sutartį dirbančių darbuotojų. Civiliai asmenys atlieka funkcijas, kurios tiesiogiai nėra susijusios su karo tarnybos specifika ir kurioms atlikti nereikalaujama turėti pagrindinio karinio parengtumo.
6. Krašto apsaugos sistemos karių tarpusavio santykiams reguliuoti, jų tarnybinei patirčiai ir kvalifikacijai žymėti nustatomi kario laipsniai. Kario laipsnius gali turėti tik krašto apsaugos sistemos tikrosios karo tarnybos ir krašto apsaugos sistemos įskaitoje esantys atsargos kariai.
7. Lietuvos kariuomenė taikos metu siekia šių pagrindinių tikslų: saugoti valstybės teritoriją, palaikyti kovinę parengtį, rengtis tarptautinėms operacijoms ir jose dalyvauti, organizuoti ir koordinuoti žmonių paieškos bei gelbėjimo, taršos incidentų likvidavimo darbus, jiems vadovauti ir juos vykdyti, teikti pagalbą kitoms valstybės bei savivaldybių institucijoms ir administruoti karo prievolę.
8. Pagrindinė ginkluotųjų pajėgų paskirtis ginkluotos gynybos nuo agresijos (karo) metu – savarankiškai ir kartu su sąjungininkų ginkluotosiomis pajėgomis ginklu ginti Lietuvos valstybę bei kitas valstybes sąjungininkes. Ginkluotosioms pajėgoms vadovauja Lietuvos kariuomenės vadas, kuris yra ir visų ginkluotųjų pajėgų vadas. Jis pavaldus vyriausiajam ginkluotųjų pajėgų vadui – Lietuvos Respublikos Prezidentui.
9. Lietuvos kariuomenė siekia naudoti moderniausią pasaulyje ginkluotę ir techniką pagal šiuolaikinį karinio pasirengimo ir kovos poreikį. Ginkluotė ir karinė technika nuolatos kinta ir tobulėja.

APIBENDRINAMIEJI KLAUSIMAI IR UŽDUOTYS

1. Paaiškinkite, kodėl valstybė ir jos piliečiai privalo būti pasirengę ginti nepriklausomybę, teritorinį vientisumą ir konstitucinę santvarką, jeigu kiltų grėsmė. Kodėl neužtenka tik gerai pasirengusios kariuomenės?
2. Kodėl Lietuvos kariuomenės funkcijos taikos ir karo metu skiriasi?
3. Kurios Lietuvos kariuomenės pajėgos šiuo metu yra gausiausios? Kaip manote, kokios priežastys tai lemia?
4. Kodėl ginkluoto šalies užpuolimo atveju arba įvedus karo padėtį, ne tik kariuomenės daliniai, bet ir, pavyzdžiui, Valstybės sienos apsaugos tarnyba ar Lietuvos šaulių sąjungos koviniai būriai tampa pavaldūs ginkluotųjų pajėgų vadui?
5. Pasidomėkite, ar Lietuvos kariuomenės ginkluotė ir technika skiriasi nuo artimiausių mūsų kaimynių – Latvijos ir Lenkijos – kariuomenių ginkluotės.

Piliečių įsitraukimas užtikrinant valstybės saugumą

DR. VIDA ČESNUITYTĖ

Temos reikšmingumas

- ➔ Priešškai nusiteikusios autoritarinės valstybės kelia įtampą ir net realią grėsmę demokratinių valstybių teritoriniam vientisumui bei nepriklausomybei. Todėl turime apie tai ne tik kalbėti, bet ir žinoti būdus, kaip galėtume didinti savo atsparumą ir prisidėti užtikrinant valstybės saugumą.
- ➔ NATO doktrinoje teigiama, kad šiuolaikiniai tarptautiniai konfliktai veikia ne tik kariuomenę, bet ir ekonominę, socialinę, technologinę, religinę, etninę, ideologinę aplinką, todėl krizių bei konfliktų sprendimas ir valdymas neišvengiamai įtraukia visus visuomenės narius. Civilinė visuomenė taip pat turėtų būti pasiruošusi ginti savo šalį, jeigu kiltų toks poreikis.

Piliečių įsitraukimo užtikrinant valstybės saugumą ir gynybą svarba

Lietuvą skirti vis didesnę dėmesį nacionalinio saugumo bei valstybės gynybos politikai skatina įvairios aplinkybės: nestabilumas regione ir pasaulyje, Rūsijos pasirengimas ir valia naudoti karinę jėgą, terorizmas, informacinės ir kibernetinės grėsmės, ekonomikos ir ūkio pažeidžiamumas, energetinė priklausomybė bei nesaugios branduolinės energetikos

plėtojimas ir kitos aplinkybės. Teritoriškai ir pagal gyventojų skaičių maža bei ekonomiškai santykinai silpna Lietuvos Respublika yra įsipareigojusi palaikyti NATO pastangas stiprinti Alijansui priklausančių valstybių saugumą ir stabilumą prisidedama prie NATO karinių ir civilinių pajėgumų mokymo bei stiprinimo. Visuotinės gynybos modeliui ir besąlygiškai gynybai įgyvendinti turėtų būti pasirengusios ne tik nacionalinės ir NATO sąjungininkų pajėgos, bet ir valstybės bei savivaldybių civilinės institucijos, privatus sektorius bei piliečiai. Be bendradarbiavimo su sąjungininkais ir partneriais priešiško jėgų atgrasymo ir valstybės gynimo srityse, tenka mažinti įtampą valstybės viduje. Atskirtis tarp piliečių ir valstybės bei įtampa tarp socialinių grupių tampa papildoma grėsme nacionaliniam saugumui, nes tai gali išnaudoti priešiškos išorės jėgos, siekiančios susilpninti šalį. Kaip sėkmingai pavyks įveikti šias grėsmes, priklauso ne vien nuo valstybės vykdomos įvairių sričių politikos: ekonomikos, teisėsaugos, sveikatos apsaugos, švietimo, socialinės politikos ir kt., bet ir nuo piliečių nuostatų bei valios: kokiomis vertybėmis piliečiai vadovaujasi, ar jie palaiko Seimo ir Vyriausybės sprendimus, kiek aktyviai dalyvauja veiklose, skirtose valstybei saugoti ir ginti, kiek yra informuoti, kaip gali tokiose veiklose dalyvauti.

Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo strategijoje teigiama, kad valstybingumo ir demokratijos plėtra bei stiprinimas turėtų būti ginami sutelktomis Lietuvos valstybės, piliečių, jų bendrijų ir organizacijų pastangomis. Tame pačiame dokumente yra įvardyti trys nacionalinio saugumo politikos įgyvendinimo ramsčiai: valstybės gynyba, valstybės bei piliečių atsparumas ir Lietuvos Respublikos interesus atitinkančios tarptautinės saugumo sistemos (žr. 4 lentelę).

4 lentelė | Nacionalinio saugumo politikos įgyvendinimas

NACIONALINIO SAUGUMO POLITIKOS ĮGYVENDINIMO RAMSČIAI		
Valstybės gynyba	Valstybės ir piliečių atsparumas	Lietuvos Respublikos interesus atitinkančios tarptautinės saugumo sistemos

Nacionalinio saugumo strategija. Galiojanti suvestinė redakcija, 2021.

Taigi, piliečiams yra numatytas aiškus vaidmuo įgyvendinant nacionalinio saugumo politiką, ypač demonstruojant atsparumą valstybei priešiškos jėgos. Piliečiai taip pat dalyvauja įgyvendinant kitus du nacionalinio saugumo politikos ramsčius, skiriasi tik jų atliekamos funkcijos – čia piliečiai svarbūs kaip vadovai, kariai, specialistai ir kt.

Tad kiekvienam turėtų kilti klausimas: kaip **aš**, Lietuvos pilietis (piliētē), gali prisidėti užtikrinant valstybės saugumą ir gynybą?

KLAUSIMAI IR UŽDUOTYS

1. Su kokiais nacionalinio saugumo ir valstybės gynybos iššūkiais susiduria Lietuvos Respublika?
2. Kaip Lietuvos Respublikos įsipareigojimai NATO susiję su piliečių į(si)traukimu užtikrinant nacionalinį saugumą ir šalies gynybą?
3. Paašškinkite, kodėl reikia, kad kiekvienas pilietis įsitrauktų užtikrinant valstybės saugumą taikos metu.

Piliečių įsitraukimo galimybės ir būdai užtikrinant valstybės saugumą ir gynybą

Civilių gyventojų įsitraukimas užtikrinant valstybės saugumą ir gynybą pirmiausia grindžiamas teoriniais pagrindais. Visuotinės gynybos koncepcija siejama su kolektyvine piliečių atsakomybe už valstybės saugumą ir gynybą: civiliai piliečiai yra neatsiejama bendrų gynybos pastangų dalis, todėl jie skatinami aktyviai prisidėti įvairiais būdais, tokiais kaip savanorystė, civilinės gynybos iniciatyvų rėmimas ir pasiruošimas ekstremaliosioms situacijoms. Pilietybės teorija pabrėžia atsakomybę ir įsipareigojimus: piliečiai turi pareigą prisidėti prie valstybės saugumo ir gerovės, o tai gali apimti tiek karines, tiek nekarines pastangas. Žmogaus saugumo požiūriu civiliai prisideda prie bendro valstybės saugumo padėdami įveikti tokius saugumo iššūkius, kaip skurdas, ligos ir pavojus aplinkai. Piliečių įgalinimo koncepcijoje, siekiant didesnio piliečių supratimo apie valstybės saugumo iššūkius ir įsitraukimo į gynybos procesus, pabrėžiamas jų įtraukimas per švietimo, mokymo ir informavimo programas.

Civilių įsitraukimo į nacionalinio saugumo ir valstybės gynybos procesus praktinis poreikis tapo itin aktualus dėl pakitusio šiuolaikinių karinių grėsmių ir saugumo užtikrinimo pobūdžio. Siekiant užtikrinti veiksmingas gynybos ir saugumo priemones, civilių įnašas įprastai yra koordinuojamas ir derinamas su kariuomenės, teisėsaugos agentūrų ir kitų saugumo institucijų pastangomis. Kaip civiliai gyventojai gali prisidėti ginant valstybę, apibrėžia nacionaliniai įstatymai, reglamentai ir gynybos strategijos.

1990 m. atkūrusi nepriklausomybę, Lietuvos Respublika perėmė vakarietišką krašto gynybos modelį, kuriam būdinga civilių ir karių bendradarbiavimo kultūra, grindžiama idėja civilizuoti kariuomenę ir militarizuoti civilius. 2004 m. įstojusi į NATO, Lietuvą įsipareigojo prisidėti stiprinant kolektyvinius karinius ir civilinius pajėgumus. Numatoma, kad piliečiai neginkluotais veiksmais prisidės vykdant gynybos užduotis ir užtikrinant ginkluotųjų pajėgų poreikius: vykdys mobilizaciją, atliks būtinuosius darbus, įsitrauks į neginkluotą pilietinį pasipriešinimą. Tikimasi, kad piliečiai bus pasiryžę ginti Lietuvos laisvę, saugos tautines vertybes, rengsis visuotiniam pilietiniam pasipriešinimui, plėtos draugijų bei susivienijimų veiklą.

„Tauta ir kiekvienas pilietis turi teisę priešintis bet kam, kas prievarta kėsiasi į Lietuvos valstybės nepriklausomybę, teritorijos vientisumą, konstitucinę santvarką.“ (3 straipsnis)

„Lietuvės valstybės gynimas nuo užsienio ginkluoto užpuolimo – kiekvieno Lietuvos Respublikos piliečio teisė ir pareiga.“ (139 straipsnis)

Lietuvės Respublikos Konstitucija, 1992.

Toliau aptarsime būdus, kaip piliečiai, įskaitant moksleivius, gali įsitraukti užtikrinant valstybės saugumą ir gynybą.

PILIETINIS PASIPRIEŠINIMAS. Vienas iš pagrindinių piliečių įsitraukimo į valstybės gynybą būdų yra **piliėtinis pasipriešinimas**. Tai yra svarbus Lietuvos visuotinės gynybos elementas, siejamas ir su individualiomis pastangomis, ir su piliečių bendrijomis bei organizacijomis. Siekiama, kad šalies gynybai būtų sutelktos visos įmanomos pastangos.

Piliėtinis pasipriešinimas – tai piliečių veikla, nukreipta priešintis agresijai ar okupacijai, kai ginkluota jėga panaudojama arba grasinama ją panaudoti prieš Lietuvos Respublikos suverenitetą, teritorijos vientisumą ar politinę nepriklausomybę.

Pagal Lietuvos Respublikos piliečių rengimo piliėtiniam pasipriešinimui strategiją, 2022.

Kiekvienas Lietuvos pilietis, nesvarbu, kokio amžiaus ar kur gyvena, turėtų būti pasiryžęs priešintis agresijai ir okupacijai. Tikimasi, kad piliečiai palaikys teisėtai sudarytas valdžios institucijas, valstybės teritorinį vientisumą, o prireikus teiks savanorišką pagalbą civilinėms valstybės ir savivaldybių institucijoms bei įstaigoms, dalyvaujančioms neutralizuojant grėsmę.

Piliėtinio pasipriešinimo jėgą lemia tautos valia bei apsisprendimas kovoti už laisvę ir kiekvieno piliečio pasiryžimas ginti šalį. Šalies gynybos principai ir kryptys numato įvairių gynybos priemonių bei būdų naudojimą, tinkamą Lietuvos kariuomenės profesinį pasirengimą ir apginklavimą, visų piliečių pasirengimą visuotiniam ginkluotam ir neginkluotam pasipriešinimui, kariuomenės ir civilių piliečių bendradarbiavimą, koordinuotą valstybės institucijų veiklą. Rengtis šalies gynybai kiekvienas Lietuvos pilietis privalo atsižvelgdamas į šiuolaikinį karybos mokslą, pokario partizaninės kovos su Sovietų Sąjungos kariuomene bei okupaciniu režimu patirtį, kitų šalių ginkluotos gynybos ir piliėtinio pasipriešinimo pavyzdžius.

Tam, kad piliėtinis pasipriešinimas būtų veiksmingas kilus grėsmei valstybės teritorijos vientisumui ar nepriklausomybei, reikėtų pradėti ruošti taikos metu. Tai svarbu dėl

to, kad net taikos metu priešiškos jėgos imasi veiksmų prieš valstybę bei visuomenę, pavyzdžiui: rengia informacines ir kibernetines atakas, vykdo žvalgybą, verbavimą ir kt. Piliečių užduotis – domėtis ir įgyti žinių bei įgūdžių, kaip atpažinti grėsmes, būti atspariems priešiškomis jėgoms ir gebėti atsispirti jų bandymams palaužti valią priešintis.

Įvedus karo padėtį arba mobilizacijos atveju **civilinio mobilizacinio personalo rezervui** priklausantys piliečiai ir ginkluotųjų pajėgų nariai yra įpareigoti vykdyti iš anksto jiems priskirtas pareigas valstybės gynybos srityje. Kiti piliečiai gali priešintis ginkluotu būdu arba dalyvauti neginkluoto pasipriešinimo veiksmuose. Piliečių ginkluotą pasipriešinimą organizuoja valstybės ginkluotos gynybos struktūros, o neginkluotą pasipriešinimą – savivaldybių institucijos ir įstaigos.

Pilietinis pasipriešinimas yra itin svarbus valstybės okupacijos atveju. Jis tampa vienu iš esminių būdų užtikrinti valstybingumo tęstinumą. Piliečiai gali priešintis ginkluotai, prisidedami prie partizaninių veiksmų, arba gali priešintis neginkluotu būdu dalyvaudami Tautos pasipriešinimo vadovybės veikloje, teikdami paramą partizanų vienetams, nebendradarbiaudami su okupaciniu režimu, protestuodami, tikslingai silpnindami okupantų politinius, administracinius ir karinius pajėgumus bei neleisdami okupantams įteisinti savo valdžios. Tokiais veiksmais piliečiai okupantams ir tarptautinei bendruomenei parodo nesvyruojantį pasiryžimą priešintis. Šiuo atveju pilietinis pasipriešinimas vadinamas **rezistencija**.

Tai įdomu!

Gegužės 14-ąją minima Pilietinio pasipriešinimo diena. Vienas iš pilietinio pasipriešinimo simbolių Lietuvoje yra Romas Kalanta. 1972 m. gegužės 14 d. jis pasirinko savižudybę, protestuodamas prieš tuometę sovietų santvarką.

Kaip matyti, išskiriamos dvi pilietinio pasipriešinimo rūšys: ginkluotas pasipriešinimas ir neginkluotas pasipriešinimas. **Ginkluotas piliėtinis pasipriešinimas** – tai piliečių dalyvavimas valstybės gynyboje naudojant karines priemones. **Neginkluotas piliėtinis pasipriešinimas** – tai piliečių dalyvavimas valstybės gynyboje naudojant nekarines, nesmurtines priemones (žr. 5 lentelę).

Svarbiausi pasirengimo pilietiniam pasipriešinimui elementai yra žinios ir įgūdžiai, piliečių atsparumas ir pilietinė valia priešintis. Šie elementai veiksmingai atgraso priešiškas jėgas ir užtikrina valstybės gynimą invazijos atveju (žr. 5.1 pav.).

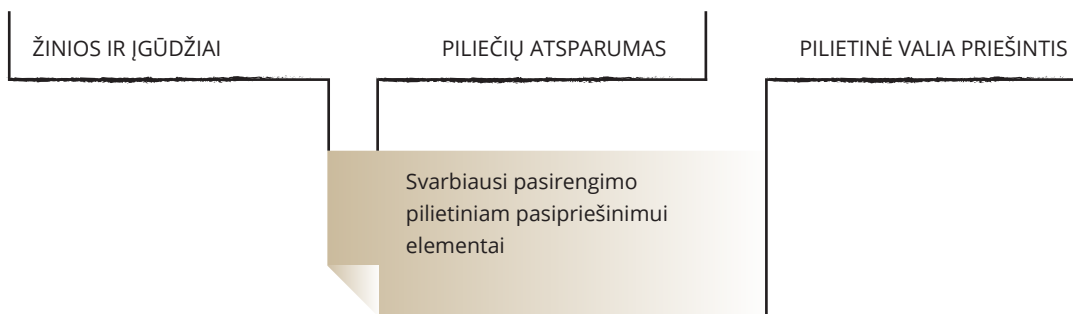
ŽINIOS IR ĮGŪDŽIAI užtikrina, kad piliečių dalyvavimas pilietiniame pasipriešinime taptų realia šalies gynybos galia. Tam reikalingos dvejopos žinios ir įgūdžiai: neginkluoto pilietinio pasipriešinimo ir karinio pasirengimo. Žinių apie valstybės gynybą ir pilietinį pasipriešinimą suteikia įvairūs šaltiniai – visuomenė nuolat informuojama ir šviečiama informacinių ir kibernetinių grėsmių, valstybės gynybos, pilietinio pasipriešinimo, civilinės saugos klausimais. Įgyvendinama valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų ryšių su visuomene

	PILIE TINIS PASIPRIEŠINIMAS	
	ginkluotas	neginkluotas
TAIKOS METU	—	Žinių bei įgūdžių įgijimas, kaip atpažinti grėsmes, būti atspariems priešišių jėgų veiksams, pasiruošimas atsispirti priešišių jėgų bandymams palaužti
KARO PADĖTIES IR MOBILIZACIJOS ATVEJU	Valstybės ginkluotų gynybos struktūrų organizuojami veiksmai	Pilietinės ir (arba) nepaklusnumo akcijos, trukdymas agresoriui įsitvirtinti šalyje
OKUPACIJOS METU	Valstybės ginkluotų gynybos struktūrų organizuojami veiksmai, partizaniniai veiksmai	Dalyvavimas Tautos pasipriešinimo vadovybės veikloje, parama partizanų vienetams, protestai, nebendradarbiavimas su okupaciniu režimu, tikslingas okupantų politinių administracinių ir karinių pajėgumų silpninimas, neleidimas okupantams legitimizuoti savo valdžios

stiprinimo veikla. Įgyti pilietinio pasipriešinimo ir valstybės gynybos įgūdžių piliečiai turi galimybę atlikdami savanorišką nenuolatinę karo tarnybą, privalomąją pradinę karo tarnybą, profesinę karo tarnybą, kariūno tarnybą, šaulio tarnybą.

PILIEČIŲ ATSPARUMAS susijęs su gebėjimu be didelių padarinių atlaikyti bet kokią priešpriešą valstybei arba visuomenei, o priešpriešai pasibaigus – kuo greičiau grįžti į pirminę būklę arba veiksmingai prisitaikyti prie įvykusių pokyčių. Piliečių atsparumas sumažina priešišių jėgų galimybes daryti neigiamą poveikį valstybei ir visuomenei, sukuria tvirtesnę valstybės vystymosi pagrindą. Atsparumas yra reikšminga tvirtos pilietinės valios priešintis kūrimo prielaida. Atsparumui ugdyti ir palaikyti itin svarbus kritinis mąstymas ir pasitikėjimas valstybe.

PILIE TINĖ VALIA PRIEŠINTIS – tai bet kokio amžiaus piliečių apsisprendimas bei pasiryžimas kovoti už šalies nepriklausomybę ir priešintis agresoriui būdais, kurių nedraudžia visuotinai pripažįstamos tarptautinės teisės normos. Pilietinė valia skatina piliečius pasirošti valstybės gynybai, o galimus agresorius priverčia atsisakyti invazinių ketinimų. Pilietinei valiai ugdyti yra svarbus piliečių suvokimas apie teisę ir pareigą prisidėti prie valstybės gynybos. Pilietinę valią stiprina tapatinimasis su valstybe, noras prisidėti prie jos kūrimo, šalies istorijos išmanymas, pasitikėjimas valstybės ir savivaldybių institucijomis bei įstaigomis, bendrapiliečiais, sąmoningas ir aktyvus dalyvavimas valstybės valdyme, visuomeniniame gyvenime ir savanoriškoje veikloje, antikorupcinis sąmoningumas.

5.1 pav. | Pasirengimas pilietiniam pasipriešinimui

Pilietinis pasipriešinimas gali apimti įvairius veiksmus: informacijos sklaidą, konkrečių akcijų rengimą, paramą nevyriausybinėms organizacijoms, politinių teisių raišką, viešų protestų, mitingų ar demonstracijų organizavimą. Informacijos sklaida susijusi su piliečių galimybe naudotis socialinėmis žiniasklaidos priemonėmis, internetu ar kitais informacijos sklaidos būdais siekiant informuoti kitus žmones apie išorinę grėsmę ir mobilizuoti juos dalyvauti pasipriešinimo veiksmuose. Rengiant konkrečias akcijas tiesiogiai veikiama prieš išorines grėsmes arba jas palaikančias jėgas – tai gali būti nebendradarbiavimas, peticijos, blokados, boikotai, masinis susirašinėjimas su institucijomis ir t. t. Piliečiai gali teikti paramą nevyriausybinėms organizacijoms, kurių veikla nukreipta prieš išorines grėsmes, dalyvauti šių nevyriausybinių organizacijų veikloje. Tai gali būti finansinė parama, savanoriškas darbas ar kitos formos parama. Piliečiai taip pat gali išnaudoti savo politines teises ir dalyvauti rinkimuose, remti politinius veikėjus bei partijas, kurie pasisako prieš išorinę grėsmę, gali siekti pokyčių valdžioje per demokratinius procesus. Piliečiai taip pat gali organizuoti viešus protestus, mitingus ar demonstracijas, kuriomis siekiama parodyti nepasitenkinimą arba pasipriešinti išorinei grėsmei arba priešiškų išorės jėgų veiksmams. Pilietinio pasipriešinimo veiksmai turėtų būti vykdomi taikiai ir laikantis teisės aktų. Piliečiai turėtų gerbti kitų teises, laikytis demokratinė normų, net jei jie siekia pasipriešinti išorinėms grėsmėms.

Piliečių dalyvavimas užtikrinant valstybės saugumą svarbus norint saugios ir stabilios visuomenės. Konkretūs būdai, kaip piliečiai gali prisidėti užtikrinant valstybės saugumą, įvairiose šalyse gali skirtis, tačiau apibendrinant galima įvardyti tokius būdus:

- pranešimas apie įtartiną veiklą,
- dalyvavimas policijos veikloje, teisėsaugos rėmimas,
- kibernetinio saugumo akcentavimas,
- pasirengimas ir atsparumas,
- krašto apsaugos pastangų rėmimas,
- dalyvavimas demokratinuose procesuose.

Iš piliečių tikimasi, kad jie bus budrūs ir praneš atitinkamoms institucijoms apie bet kokią įtartinę arba galimą žalingą veiklą. Todėl svarbu pažinti aplinką, atpažinti galimų grėsmių ženklus, skubiai apie juos pranešti teisėsaugos institucijoms. Piliečių dalyvavimas policijos iniciatyvose, pavyzdžiui, kaimynystės stebėjimo programose, gali padėti atgrasyti nuo nusikalstamos veikos ir užkirsti jai kelią. Glaudžiai bendradarbiaudami su teisėsaugos institucijomis, piliečiai gali padėti nustatyti saugumo problemas savo ir jas spręsti. Siekiant išlaikyti valstybę saugią, piliečiai skatinami gerbti teisėsaugos pareigūnus ir bendradarbiauti su jais. Įstatymų laikymasis, pranešimas apie nusikaltimus ir pritekusi pagalba teikimas gali padėti užkirsti kelią grėsmėms.

Skaitmeniniame amžiuje užtikrinant valstybės saugumą itin svarbus kibernetinis saugumas. Piliečiai gali imtis priemonių asmeninei informacijai apsaugoti, gali pranešti apie elektroninius nusikaltimus atitinkamoms institucijoms. Laikydami saugią interneto vartojimo įpročių ir būdami budrūs dėl galimų grėsmių, žmonės gali prisidėti kuriant saugią kibernetinę aplinką.

Piliečių rengimo pilietiniam pasipriešinimui strategijos įgyvendinimo tikslas – parengta atspari, stiprios pilietinės valios, turinti žinių ir įgūdžių pilietiniam pasipriešinimui visuomenė. Strategijos įgyvendinimo planu siekiama užtikrinti tinkamą visuomenės ir institucijų įsitraukimą – sustiprinti visuomenės pasiryžimą ginti valstybę, atsparumą šiuolaikinėms saugumo grėsmėms bei suteikti galimybę įgyti žinių ir praktinių gebėjimų, reikalingų pilietiniam pasipriešinimui įgyvendinti.

Nacionalinė darbotvarkė „Lietuvės Respublikos piliečių rengimo pilietiniam pasipriešinimui strategija“. Lietuvos Respublikos Seimas, 2022.

Pasirengimas ekstremaliosioms situacijoms yra svarbus užtikrinant valstybės saugumą. Piliečiai turėtų iš anksto mokytis reagavimo į nelaimės būdų, dalyvauti pratybose ir pasiruošti išvykimo krepšiui. Be to, prie bendro saugumo prisidėsime žinodami saugos viešosiose erdvėse ir transporte taisykles bei jų laikydami. Piliečiai gali aktyviai remti kariuomenės ir kitų gynybos institucijų darbą: imtis savanorystės, remti veteranus, pasisakyti dėl tinkamų išteklių ir finansavimo krašto apsaugai. Dalyvavimas demokratiniuose procesuose, pavyzdžiui, balsavimas rinkimuose ir nuolatinis informavimas apie politiką ir teisės aktus, susijusius su saugumu, leidžia piliečiams daryti įtaką formuojant šalies saugumo strategiją.

Piliečių dalyvavimas užtikrinant valstybės saugumą yra labai svarbus, tačiau būtina atkreipti dėmesį, kad jis vykdomas ne stichiškai, o bendradarbiaujant su teisėsaugos ir saugumo institucijomis. Norint išlaikyti pusiausvyrą tarp piliečių dalyvavimo ir profesinės saugumo specialistų patirties, svarbu laikytis teisinės sistemos nustatytų normų ir reikalavimų.

NUOLATINĖ PRIVALOMOJI PRADINĖ KARO TARNYBA. Vienas iš būdų, kaip piliečiai tiesiogiai gali dalyvauti šalies gynybos veikloje, yra **nuolatinė privilomoji pradinė karo tarnyba** (NPPKT). Tai galimybė įgyti pagrindinį karinį pasirengimą, išbandyti save, pradėti karjerą kariuomenėje, atlikti pareigą tėvynei.

Lietuvės Respublikoje galioja privalomojo šaukimo į kariuomenę sistema, pagal kurią piliečiai turi tam tikrą laiką tarnauti šalies ginkluotosiose pajėgose. Į NPPKT šaukiami 18–23 metų amžiaus vaikinai, kurie nėra įgiję pagrindinio karinio parengtumo, neatleisti nuo karo prievolės ir kuriems tarnyba nėra atidėta. 18–38 metų amžiaus vaikinai ir merginos taip pat turi galimybę atlikti pradinę karo tarnybą, tačiau ją gali pasirinkti savanoriškai, nes tarnyba nėra privaloma. Paskutinį dešimtmetį šia teise pasinaudoja vis daugiau merginų.

Šiuo metu NPPKT trukmė yra 9 mėnesiai. Pirmosiomis savaitėmis jaunuoliai mokomi bazinių karinių žinių ir įgūdžių. Tikslas – civilį asmenį parengti kaip Lietuvos karį. Bazinio kario kurso metu mokoma bazinių karybos dalykų: judėti mūšio lauke, komunikuoti mūšio aplinkoje, šaudyti ir kt. Taip pat mokoma rikiuotės, karinės taktikos, inžinerijos, topografijos, ryšių ir medicinos, supažindinama su ginklais ir ryšio priemonėmis. Baigus Bazinį kario kursą, pereinama prie karinės specialybės mokymų, pavyzdžiui: šaulio, kulkosvaidininko, granatsvaidininko ir kt. Likusį tarnybos laiką kariai mokosi veikti skyriaus, būrio, kuopos ar kito padalinio sudėtyje, tobulina įgūdžius veikti mūšio lauke pagal priskirtas karines specialybes bei pareigas. Vykdydami karo tarnybos įsipareigojimus, jaunuoliai prisideda stiprinant šalies gynybą. NPPKT atlikę kariai tampa mobilizacinio personalo rezervu. Kilus karinei grėsmei ir paskelbus visuotinę mobilizaciją, karo prievolinkai ir mobilizacinio personalo rezervas turi atvykti į teritorinį Karo prievolės ir komplektavimo skyrių, kur gauna nurodymus dėl tolesnių veiksmų.

NPPKT kariams pirmiausia tenka priprasti prie karinės disciplinos, tvarkos, vadų griežtumo ir reiklumo. Tarnybos metu ugdomos tokios kario savybės, kaip drąsa, patriotiškumas, pasiaukojimas, paklusnumas, savigarda ir kt. Kariai išmoksta susikonzentruoti, įveikti baimes, rūpintis šalia esančiais kovos draugais, išbando ribas. Kadangi daugelis jaunuolių susiduria su naujais dalykais, gali patirti sunkumų, didesnę fizinį ir psichologinį krūvį. Kai kuriems jaunuoliams karo tarnyba gali tapti rimčiausiu išbandymu ligšioliniame jų gyvenime, todėl patariama pradėti ruoštis iš anksto. Rekomenduojama sportuoti, didesnę dėmesį skirti bėgimui, atsispaudimams ir susilenkimams. Siekiant pasirengti morališkai, rekomenduojama iš anksto su artimaisiais ir draugais aptarti, kaip palaikysite ryšius – telefonu, paštu, internetu ar tiesiogiai. Dar namuose siūloma išmokti Lietuvos Respublikos himną, susipažinti su kario laipsniais. Tačiau svarbiausia – nusiteikti, kad sunkumai bus įveikti, o po jų tampama Lietuvos kariu (kare).

Jeigu pašauktas atlikti NPPKT jaunuolis negali tarnauti su ginklu dėl religinių arba **pacifistinių** įsitikinimų, turi galimybę rinktis **alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą**. Pagal jaunuolio pateiktą prašymą specialioji komisija išnagrinėja situaciją ir priima sprendimą. Komisiją įprastai sudaro asociacijų, tradicinių religinių bendruomenių ir religinių bendrijų, aukštųjų mokyklų atstovai. Jeigu nusprendžiama prašymą tenkinti, gali būti paskirta tarnyba atlikti valstybės arba savivaldybės institucijoje ar įstaigoje, pavyzdžiui: savivaldybės administracijoje, ligoninėje, slaugos įstaigoje. Alternatyvioji krašto apsaugos tarnyba atliekama paskirtoje įstaigoje dirbant visuomenei naudingą darbą. Tokią tarnybą atliekantys Lietuvos Respublikos karo prievolinkai skiriami neatlygintinai vykdyti funkcijas pagal turimą

5.2 pav. | Karo prievolininkų sąrašas sudaromas nepriklausomų stebėtojų akivaizdoje, naudojant specialią kompiuterio programą

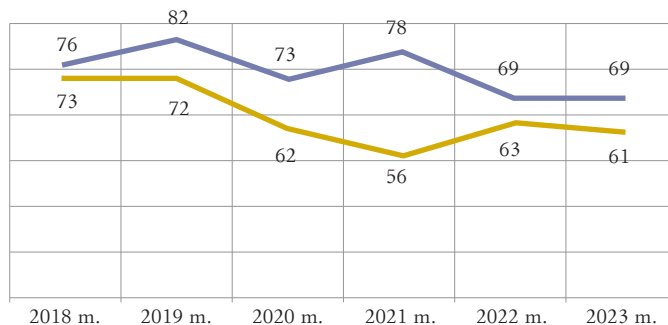
Krašto apsaugos ministerijos
(Karolio Kavolėlio) nuotrauka

specialybę arba, neatsiradus turimą specialybę atitinkančių pareigų, funkcijas, kurioms nereikia specialaus išsilavinimo. Karo prievolininkas, atliekantis alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą įstaigoje, vykdo tik priskirtas funkcijas ir tik nurodytu laiku. Alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos trukmė yra kiek ilgesnė nei NPPKT – ji trunka 10 mėnesių. Karo prievolininkams, baigusiems alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą, išduodami pažymėjimai.

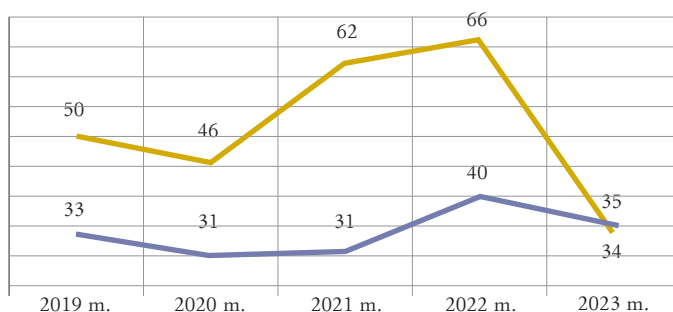
Lietuvoje tebevyksta diskusijos dėl NPPKT organizavimo formos. Keliami klausimai, ar reikėtų įvesti privalomą karą prievolę visiems be išimties vaikinams; kada jaunuoliai turėtų atlikti tarnybą – vos baigę mokyklą ar vėliau; ar reikėtų įvesti privalomąją pradinę karą tarnybą merginoms; kokia turėtų būti tarnybos trukmė ir kt. Paskutinių sociologinių tyrimų duomenimis, du trečdaliai jaunuolių (60 proc.), kurie apklausos metu patys atliko privalomąją pradinę karą tarnybą, pritarė visuotiniam vaikinių šaukimui į NPPKT vos baigus mokyklą, ir tik kiek daugiau nei trečdalis (34 proc.) pritarė visuotiniam merginų šaukimui (žr. 5.3 pav.). Apklausų rezultatai nuo 2018 m. rodo gana skirtingas vaikinių ir merginų nuomones šiais klausimais, ypač dėl merginų šaukimo į NPPKT. Iki Rusijos ir Ukrainos karą merginų šaukimui pritarė daugiau nei pusė apklausoje dalyvavusių merginų ir tik apie trečdalį vaikinių (žr. 5.4 pav.), bet prasidėjus karui nuomonės labai pakito.

— VAIKINAI
— MERGINOS

5.3 pav. | Vaikinių ir merginų, pritariančių, kad būtų įvestas visuotinis vaikinių šaukimas į NPPKT vos baigus mokyklą, skaičiaus dinamika (procentais)

— VAIKINAI
— MERGINOS

5.4 pav. | Vaikinų ir merginų, pritariančių, kad būtų įvestas visuotinis merginų šaukimas į NPPKT, skaičiaus dinamika (procentais)

Mokslo tiriamojo darbo „Sociologiniai Lietuvos kariuomenės raidos besikeičiančioje tarptautinio saugumo aplinkoje tyrimai 2019–2023 m.“, įgyvendinto Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijoje, rezultatai.

Kaip bebūtų, NPPKT sistema Lietuvoje po truputį kinta, todėl šiuo metu galiojantys reikalavimai nėra galutiniai. Be to, jeigu šaukimas į NPPKT išliktų toks, kad ne visi jaunuoliai būtų kviečiami, tai, kilus grėsmei, jie visuomet gali prisidėti prie šalies gynybos neginkluotais būdais, tik reikėtų pasirengti tam iš anksto.

JAUNESNIŲJŲ KARININKŲ VADŲ MOKYMAI. Studijuojantys aukštojoje mokykloje arba tokių įstaigų absolventai turi galimybę karo tarnybą atlikti Jaunesniųjų karininkų vadų mokymuose (JKVM). Mokymuose gali dalyvauti ir vaikinai, ir merginos, nusprendę studijas pajvairinti prasminga patirtimi. Amžiaus ribos – nuo 18 iki 32 metų.

Mokymų metu atliekama pareiga savo šaliai – privalomoji pradinė karo tarnyba. Kartu jaunuoliai įgyja karininko profesiją ir gauna atsargos leitenanto laipsnį. Jiems atsiveria galimybė įsiliesti į Lietuvos kariuomenės gretas ir siekti karininko karjeros. Kita vertus, jeigu JKVM baigęs asmuo nelieta kariuomenėje, įgytos žinios ir įgūdžiai praverčia civiliniame gyvenime, o įrašas apie baigtus mokymus suteikia pridėtinės vertės asmeniniam gyvenimo aprašymui, nes liudija apie įgytą atsakomybę, disciplinuotumą bei specifines žinias.

Mokymai vyksta trejus metus, vidutiniškai du savaitgalius per mėnesį. Pirmaisiais mokymų metais rengiami eiliniai kariai, antraisiais – skyriaus vadai (seržantai), trečiaisiais metais – būrio vadai (karininkai). Pagrindiniai JKVM užsiėmimai vyksta Vilniuje – Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijoje, Kaune – Divizijos generolo Stasio Raštikio Lietuvos kariuomenės mokykloje bei Daktaro Jono Basanavičiaus karo medicinos tarnyboje, ir Klaipėdoje – Lietuvos didžiojo kunigaikščio Butigeidžio dragūnų batalione bei Lietuvos aukštojoje jūreivystės mokykloje. Mokslo metų pabaigoje kariniuose poligonuose ir įvairiuose kariuomenės padaliniuose rengiami praktiniai užsiėmimai arba lauko pratybos. JKVM klausytojai įgyja naudingų pedagogikos, psichologijos bei karo inžinerijos žinių, išmoksta dirbti komandoje ir vadovauti jai, valdyti ginklą, orientuotis nepažįstamose vietovėse, suteikti pirmąją pagalbą. Taip pat mokosi taktikos, rikiuotės, dirbti su radijo stotimis, karinio vadovavimo, karo meno istorijos ir kitų karybos disciplinų. Praktinių užsiėmimų bei lauko pratybų metu yra galimybė sustiprėti ir patobulėti fiziškai. Visi klausytojai aprūpinami karine apranga ir

reikalinga amunicija, maistu (arba dalyviams mokama nustatyto dydžio maitinimosi išlaidų piniginė kompensacija bei numatytos išmokos buitiniams išlaidoms).

Šių mokymų organizatorių teigimu, sunkumai, su kuriais susiduria JKVM klausytojai, išgundo tikrą lyderį, o įgytas platesnis akiratis suteikia pranašumą siekiant bet kurios profesinės karjeros.

PROFESINĖ KARO TARNYBA (PKT) – tai rašytine sutartimi ir teisės aktų nustatytomis sąlygomis bei tvarka piliečio savanoriškai įsipareigota ir atliekama nuolatinė karo tarnyba. Į PKT priimami tik pagrindinį karinį parengtumą įgiję ir atlikę privalomąją pradinę karo tarnybą asmenys arba tam tikri specialistai, pavyzdžiui: informacinių technologijų specialistai, gydytojai ir kt. PKT atlieka asmenys, kurie karo tarnybą pasirinko kaip profesiją, daugeliui jų tarnyba kariuomenėje yra labiau pašaukimas, o ne darbas.

PKT sudaro galimybę tarnauti savo šaliai, prisidėti užtikrinant jos saugumą. Tai nuolatinis mokymasis ginti šalį. Tarnyba pilna išbandymų, bet kartu ir nuotykių. Išgyvenimo kursai, naktiniai žygiai, šuoliai su parašiotu, šaudymai yra kariuomenės ir kario kasdienybė. Vaizdžiai sakant, už pratybose išlietą prakaitą valstybė atsilygina konkurencingu atlygiu, socialinėmis garantijomis, sveikatos priežiūra. Tačiau didžiausias atlygis kariui yra brolybė, kuri užsimezga su tarnybos draugais, ir žinojimas, kad Lietuvos saugumas ir ateitis yra jo rankose.

Lietuvos Respublikoje PKT yra atliekama kariuomenėje, kitose krašto apsaugos sistemos institucijose arba tarptautinėse organizacijose. Pastebėtina, kad 2008–2015 m. Lietuvos kariuomenė buvo komplektuojama tik iš PKT karių. Nuo 2015 m. prisidėjo NPPKT kariai. Į PKT priimami tik pilnametystės sulaukę piliečiai, pagal išsilavinimą, fizinį pasirengimą, sveikatos būklę ir dorines savybes tinkami šiai tarnybai. Priimant į tarnybą, vadovaujamasi savanoriškumo ir atrankos principais. Visiems kariams taikomas teisės aktų nustatytas reikavimas mokėti valstybinę kalbą.

Dauguma karinių specialybių yra analogiškos civilinėms, pavyzdžiui: informacinių technologijų specialistai, medikai, teisininkai, mechanikai, laivavedžiai, vairuotojai, šaltkalviai. Kariuomenėje yra sudarytos sąlygos siekti karjeros. Vykdomas individualus karjeros planavimas pagal kiekvieno gebėjimus. Lietuvos kariai profesionalai turi galimybę tobulintis JAV, Vokietijos, Didžiosios Britanijos, Danijos, Kanados, Švedijos ir kitų NATO šalių karo mokyklose. Kariai taip pat turi galimybę dalyvauti misijose įvairiuose pasaulio kraštuose, prisidėti užtikrinant tarptautinį saugumą, pasisemti patirties bendrose operacijose su užsienio šalių partneriais.

TARNYBA KRAŠTO APSAUGOS SAVANORIŲ PAJĖGOSE. Lietuvos krašto apsaugos savanorių pajėgos (KASP) įkurtos dar Lietuvos Sąjūdžio laikais, kai organizuojamuose mitinguose tvarkai palaikyti buvo suburti saugos būriai. 1990 m. atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, Sąjūdžio miestų ir rajonų būstinėse prasidėjo savanorių registracija. Šiandien KASP – neatskiriama moderniai organizuojamos Lietuvos kariuomenės dalis, o nuo 2003 m. – Lietuvos sausumos pajėgų sudėtinė dalis. KASP veikia savarankiškai arba kartu su įvairiomis Lietuvos Respublikos ginkluotųjų pajėgų rūšimis. KASP sudaro štabas ir 6 rinktinės, apimančios visą šalies teritoriją (jų būstinės – Alytuje, Kaune, Klaipėdoje, Panevėžyje, Šiauliuose ir Vilniuje). Pagrindinė užduotis – pasiruošti teritorinei krašto gynybai.

Karys savanoris – tai įprastą civilinį gyvenimą gyvenantis žmogus, nuolatos pasirengęs stoti ginti savo krašto. Savanoriai derina tarnybą kariuomenėje ir civilinę veiklą – darbą arba studijas. Į karius savanorius priimami Lietuvos Respublikos piliečiai nuo 18 metų, kurie pagal išsilavinimą, fizinį pasirengimą, sveikatos būklę bei dorines savybes atitinka rikiuotės kario reikavimus. Jeigu

į KASP pretenduoja asmuo, neatlikęs NPPKT, bandomuoju laikotarpiu skiriami pradiniai kariniai mokymai. Dabartiniu metu KASP tarnauja kariai savanoriai, pagal kario savanorio sutartį savanoriškai įsipareigoję karo prievolinkai, atliekantys nenuolatinę karo tarnybą.

KASP turi atitikti visai kariuomenei keliamus reikalavimus. Jos yra integruotos į reguliariąsias pajėgas, didelio pajėgumo, plačiai panaudojamos, greitai perkeliamos, geba greitai reaguoti, yra lanksčios, gali išsilaikyti numatytą laiką per karinę operaciją. Jos sklandžiai bendradarbiauja su sąjungininkais įvairaus masto karinėse operacijose Lietuvoje ir už jos ribų, taip pat su panašiomis užsienio šalių: Dānijos, Didžiosios Britānijos, Ėstijos, JAV, Lātvijos, Norvėgijos, Švėdijos – karinėmis pajėgomis.

Savanoriška nenuolatinė karo tarnyba dažniausiai atliekama savaitgaliais. Kariai savanoriai mokosi su krašto gynyba susijusių dalykų. Kovinio rengimo pratybos kariams savanoriams vyksta apie 30 dienų per metus, dažniausiai savaitgaliais. Per pratybas kariai mokosi kovoti mažais koviniais vienetais jiems gerai pažįstamoje aplinkoje, rengti pasalas, greitus apšaudymus, sabotuoti ir pan. Jei šalyje pasirodytų priešiška nusiteikusi pajėga, kariai savanoriai užtikrintų, kad priešui nebūtų patrauklu likti šalyje. Kariai savanoriai gali rinktis nemokamas iššėstines bakalauro ir magistrantūros studijas Generolo Jono Žemaičio Lietuvės karo akademijoje.

Taikos metu KASP papildo Lietuvės reguliarių pajėgų dalinius ir padalinius, rengia ir siūnia karius specialistus bei karinius vienetus į tarptautines taikos rėmimo operacijas. Savanoriai vykdo ir kitas įstatymų numatytas užduotis: palaiko viešąją tvarką masinių susibūrimų vietose, padeda šalinti nelaimių padarinius, saugo strateginius objektus, administruoja ir rengia Lietuvės kariuomenės aktyvų rezervą. Nuo 2004 m., kai Lietuvą įstojo į NATO, KASP vykdo kolektyvinės gynybos organizacijos užduotis, pavyzdžiui, teikia primančiosios šalies paramą atvykstančioms NATO pajėgoms. Kilus karinei grėsmei, KASP daliniai atlieka jiems skirtas gynybos užduotis.

KASP ugdo visuomenės ir savo karių pilietiškumą bei tautinę savimonę: veikia KASP muziejus, orkestras, nuo 1991 m. leidžiamas laikraštis „Savanoris“, palaikomi ryšiai su visuomeninėmis organizacijomis, mokyklomis, organizuojami įvairūs renginiai, šventės, konkursai.

DALYVAVIMAS LIETUVĖS ŠAULIŲ SĄJUNGOS VEIKLOJE. Lietuvės šaulių sąjunga (LŠS) – tai valstybės remiama sukarinta visuomeninė organizacija, vienijanti valstybės gyvenimui ir gynybai neabejingus žmones. Nors LŠS vykdo kai kurias valstybės institucijų skiriamas užduotis, ji išlieka organizacija laisvų žmonių, savo laiką skiriančių tėvynės gynybai ir stiprinimui. Kiekvienas doras Lietuvės pilietis gali tapti LŠS nariu ir save realizuoti karybos, sporto bei kultūros srityse. LŠS pagrindinė idėja – civilių žmonių pagalba kariuomenei. LŠS rengia piliečius neginkluotam pilietiniam pasipriešinimui vadovaudamasi šūkiu „Mes tarnaujam Lietuvai!“. Visi LŠS nariai turi nario pažymėjimą, kuriame įrašyta 10 priesakų:

- 1 Gink Lietuvės nepriklausomybę ir lietuviškąją žemę.
- 2 Švieskis ir šviesk.
- 3 Stiprink valią ir kūną.
- 4 Būk drausmingas ir mandagus.
- 5 Gerbk ginklą.
- 6 Būk tiesus ir teisingas.

- 7 Tesėk žodį.
- 8 Būk budrus.
- 9 Saugok valstybės turtą.
- 10 Brangink šaulio vardą ir Lietuvės garbę.

LŠS įkurta 1919 m. birželio 27 d. Kaune, siekiant įtvirtinti šalies nepriklausomybę kovojant su bolševikais, bermontininkais ir lenkais. Veiklos pradžioje jos nariai buvo tik civiliai, vėliau įsiliejo kariai ir karininkai. 1919–1940 m. LŠS veikla buvo vykdoma trimis pagrindinėmis kryptimis: kultūros, sporto ir karybos. Tuo metu LŠS tapo viena populiariausių ir gausiausių organizacijų, kurioje aktyviai dalyvavo tiek vyrai, tiek moterys. 1989 m. rugsėjo 20 d. yra LŠS atkūrimo Lietuvoje diena, nes tuomet iniciatyvinės grupės nariai davė priesaiką Kėlmėje, prie LŠS įkūrėjo ir ideologo Vlodo Putvinskio kapo.

Šiandien šaulių idėjoms neabejingi daugiau kaip 14 tūkst. piliečių. LŠS nariai yra skirstomi į dvi kategorijas: jaunuosius šaulius (11–18 metų) ir šaulius (nuo 18 metų). Davė šaulio priesaiką ir Lietuvos Respublikai prisiekę šauliai nuo 18 metų rengiami ginkluotai ir neginkluotai valstybės gynybai. Tad stiprinamas visapusiškas LŠS įsitraukimas į valstybės gynybą, didinami šaulių rengimo pajėgumai.

Agresijos atveju LŠS remia Lietuvos ginkluotąsias pajėgas, padeda užtikrinti viešąją tvarką bei kritinės infrastruktūros objektų apsaugą, okupuotoje teritorijoje vykdo ginkluotą ir neginkluotą pilietinį pasipriešinimą, siekdama atgrasyti priešą, apginti Lietuvos Respublikos nepriklausomybę bei jos teritorijos vientisumą, ir užtikrina piliečių saugumą. Taikos metu LŠS rengia Lietuvos Respublikos piliečius ginkluotam ir neginkluotam pilietiniam pasipriešinimui, padeda užtikrinti viešąjį saugumą, gina Lietuvos Respublikos nepriklausomybę ir jos vientisumą.

Šaulių būreliai veikia daugelyje Lietuvos rajonų. Jaunieji šauliai įgyja teorinių ir praktinių Lietuvos istorijos, karybos, lyderystės žinių, o išlaikę gebėjimų egzaminą, gauna tai liudijantį pažymėjimą ir ženklą (antsiuvą). Šauliai yra mokomi mokyklose, Lietuvos kariuomenės daliniuose, vėliau jie dalyvauja bendruose su kariuomene mokymuose ir pratybose.

Nuo 2002 m. jaunieji šauliai aktyviai dalyvauja LŠS rengiamose stovyklose. Jaunieji šauliai taip pat aktyviai organizuoja įvairius visuomeninius renginius, akcijas, sporto varžybas. Veikia jų saviveiklos kolektyvai: ansambliai, chorai, kapelos. Kaune leidžiamas LŠS žurnalas „Trimitas“.

5.5 pav. | Jaunieji šauliai lauko pratybose

Tai įdomu!

Beveik 800 jaunuolių visoje Lietuvoje pasirinko moksleivių žiemos atostogas praleisti šauliškose stovyklose. Vaikiniai ir merginos nuo 11 iki 18 m. mokosi lyderystės, topografijos, teikti pirmąją pagalbą, nesusalti, užsikurti ugnį ir pasigaminti maisto, įsirengti vietą nakvynei bei kitų išgyvenimo įgūdžių, susipažįsta su savo krašto istorija, karybos pagrindais – bendrauja, draugauja ir net rengia patriotinių dainų konkursus. <...> Vyksta ne tik pakopinė, bet ir edukacinė kultūrinė programa „Pažink savo kraštą“ bei išgyvenimo stovyklos.

Žiemos atostogas moksleiviai leidžia jaunųjų šaulių stovyklose. Lietuvos šaulių sąjunga, 2024-02-21.

Pagrindinis jaunųjų šaulių veiklos tikslas yra ugdyti pilietišką, drausmingą, savarankišką, fiziškai aktyvų, sveiką gyvenseną propaguojantį, kūrybišką ir savimi pasitikintį jaunimą. Jaunieji šauliai yra svarbūs LŠS nariai, tradicijų puoselėtojai ir skleidėjai visuomenėje.

STUDIJOS GENEROLO JONO ŽEMAIČIO LIETUVŲ KARO AKADEMIJOJE. Viena iš pagrindinių Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos (LKA) veiklos kryptių yra universitetinės studijos, kurių metu parengiamas karininkas, turintis universitetinį išsilavinimą. Karininko kelias toli gražu nėra tinkamas kiekvienam, tačiau studijos LKA yra tiesiausias kelias tiems, kurie nusprendė siekti karininko profesijos.

LKA yra organizuojamos šiuolaikiškos kokybiškos universitetinės studijos kartu su kariniu rengimu. Ši aukštojo mokslo įstaiga siūlo studijų programas, kurių metu parengia specialistus, turinčius pagrindines kariuomenės karininkui reikalingas kompetencijas, išmanančius gynybos sektoriaus veiklos politinius, viešojo sektoriaus vadybos, ekonominius, socialinius ir istorinius aspektus bei gebančius veiksmingai naudoti sudėtingą kariuomenės techniką ir technologijas.

Studijuojantieji LKA vadinami kariūnais. Jie studijuoja ketverius metus. Pirmaisiais metais kariūnas rengiamas būti kariu, o visais kitais metais rengiamas būti vadu, gebančiu vykdyti užduotis atliekant patruliavimo, puolimo, gynybos, stabilizavimo ir paramos operacijas. Kariūnai mokosi taktikos, vadovavimo ir valdymo, ginklų, šaudybos ir kovos technikos, karo inžinerijos ir topografijos, ryšių, paviršinės oro gynybos, logistikos, medicinos ir kitų dalykų. Kariūnai taip pat dalyvauja valstybinių švenčių minėjimuose, pilietinėse ir patriotinėse akcijose, kituose renginiuose, tokiuose kaip bėgimas Sausio 13-osios aukoms atminti „Gyvybės ir mirties keliu“ ar susitikimas su Laisvės gynėjais Seime. Laisvalaikiu kariūnai lanko krepšinio, futbolo, virvės traukimo, sunkiosios atletikos, kovos menų treniruotes.

Tarptautinės patirties kariūnai semiasi išvykę į trumpalaikius bendrojo modulio kursus, organizuojamus aukštųjų karo mokyklų. Jie taip pat dalyvauja tarptautinių mainų programoje „Erasmus+“, turi galimybę išbandyti jėgas ir įgyti patirties dalyvaudami užsienio šalyse organizuojamuose kursuose, pavyzdžiui, „Džiunglių kursas“, „Kalnų kursas“ ir t. t. LKA yra populiari tarp užsienio šalių aukštųjų karo mokyklų. Pagal mainų programą čia atvyksta užsienio kariūnų iš Austrijos, Belgijos, Bulgarijos, Čekijos, Graikijos, Ispanijos, JAV, Ukrainos, Lenkijos ir kitų šalių.

5.4 pav. | Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijoje užtikrinamos ir universitetinės studijos, ir karinis rengimas

LKA (Eimanto Genio) nuotrauka

Be veiklų, susijusių su studijomis, LKA teikia ekspertinę ir kitą paramą krašto apsaugos sistemai ir visuomenei. Čia atliekami tarptautinius standartus atitinkantys nacionaliniam saugumui ir gynybai reikšmingi moksliniai tyrimai. Leidžiamos knygos ir periodiniai žurnalai karine tematika padeda šviesti visuomenę. Siekiant informuoti, nuolat publikuojami pranešimai socialiniuose tinkluose su nuorodomis į išsamų ir platesnį jų pristatymą LKA tinklalapyje. Be to, LKA leidžia periodinį žurnalą „Kariūnas“.

Ketverius metus trunkančios studijos LKA suteikia civilinį bei karinį išsilavinimą, parengia kompetentingus, motyvuotus, išsilavinusius Lietuvos karininkus lyderius, pasirengusius vadovauti šiandienos ir ateities mūšio lauke.

KLAUSIMAI IR UŽDUOTYS

1. Išskirkite tris esminius vakarietiško krašto gynybos modelio bruožus.
2. Palyginkite moksleivių galimybes įsitraukti į pilietinį pasipriešinimą, nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą, Jaunesniųjų karininkų vadų mokymus, profesinę karo tarnybą, Krašto apsaugos savanorių pajėgas, Lietuvos šaulių sąjungą, Lietuvos karo akademiją. Kuriose veiklose ir organizacijose moksleiviai jau gali dalyvauti, o kur dar ne? Aptarkite klasėje kiekvieną veiklą iš nacionalinio saugumo ir krašto gynybos perspektyvos.
3. Paaiškinkite, kuo narystė Lietuvos šaulių sąjungoje skiriasi nuo narystės Krašto apsaugos savanorių pajėgose.
4. Pasvarstykite, kuris nurodytas būdas piliečiams prisidėti užtikrinant valstybės saugumą yra patraukliausias, o kuris mažiausiai patrauklus. Pasirinkimą argumentuokite.
5. Pasitelkę viešus šaltinius, nustatykite, kaip moksleiviai galėtų prisidėti prie šalies gynybos, jeigu kiltų grėsmė. Ką asmeniškai jūs darytumėte?

Apibendrinimas

NAGRINĖDAMI ŠIĄ TEMĄ, MES SUPRATOME:

1. Poreikis, kad civiliai gyventojai įsitrauktų užtikrinant nacionalinį saugumą ir krašto gynybą, išaugo dėl karinių grėsmių bei saugumo užtikrinimo pokyčių. Priešškai nusiteikusios autoritarinės valstybės kelia įtampą ir realią grėsmę demokratinėms valstybėms teritoriniam vientisumui bei nepriklausomybei. Anot mokslininkų ir mąstytojų, šiuolaikiniame pasaulyje valstybės yra priverstos nacionalinį saugumą ir krašto gynybą organizuoti sunkiai prognozuojamomis sąlygomis, todėl kiekvienas pilietis net taikos sąlygomis privalo turėti bent bazinių žinių apie nacionalinį saugumą, jam kylančias grėsmes bei galimybes apsisaugoti pačiam ir prisidėti prie bendro valstybės saugumo. Piliečiai gali ir turėtų būti pasirengę priešintis įvairiomis priemonėmis, jeigu agresoriai įsibrautų į šalį. Reikalingų žinių ir įgūdžių kiekvienas pilietis, įskaitant ir moksleivius, gali gauti pilietinio pasipriešinimo mokymuose, dalyvaudamas Lietuvos krašto apsaugos savanorių pajėgų arba Lietuvos šaulių sąjungos veiklose. Vėliau piliečiai gali gilinti šias žinias ir įgūdžius atlikdami nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą arba dalyvaudami Jaunesniųjų karininkų vadų mokymuose. Tie, kurie norėtų karo tarnybą pasirinkti kaip profesiją, gali rinktis profesinę karo tarnybą bei studijas Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijoje.
2. 1990 m. atkūrusi nepriklausomybę, Lietuvos Respublika perėmė vakarietišką krašto gynybos modelį, kuriam būdinga civilių ir karių bendradarbiavimo kultūra, grindžiama idėja civilizuoti kariuomenę ir militarizuoti civilius.
3. Pilietis yra aktyvus asmuo, galintis prisidėti užtikrinant valstybės sienų vientisumą bei savo ir bendrapiliečių saugumą. Brandžiam ir sąmoningam pilietiškumui būdingas įsisavintas pareigos jausmas, sąmoningas įsipareigojimų vykdymas, domėjimasis politika, didžiavimasis valstybės pasiekimais, aktyvus įsitraukimas dėl bendro klestėjimo, gebėjimas įžvelgti valstybės trūkumus, bet kartu pastangos pažinti, suprasti ir pagal galimybes prisidėti įveikiant šiuos trūkumus.
4. Patriotizmui būdingas objektyvus požiūris, kad tėvynė yra verta meilės ir įsipareigojimo. Patriotiniai jausmai skatina norą stengtis dėl šalies gerovės ir jos išsaugojimo ateities kartoms, todėl sudaro tvirtą valstybės pamatą. Patriotizmas prisideda prie nacionalinio saugumo ir krašto gynybos tiek taikos metu, tiek kilus realiai grėsmei iš išorės.

-
-
5. Patriotiškų piliečių dalyvavimas valstybės saugumo ir gynybos užtikrinimo procesuose vykdomas ne stichiškai, o bendradarbiaujant su teisėsaugos ir saugumo institucijomis. Norint išlaikyti pusiausvyrą tarp piliečių dalyvavimo ir profesinės saugumo specialistų patirties, būtina laikytis teisinės sistemos nustatytų normų ir reikalavimų.
-
6. Nuolatinė privalomoji pradinė karo tarnyba – tai galimybė įgyti pradinį karinį pasirengimą, išbandyti save, pradėti karjerą kariuomenėje, atlikti pareigą tėvynei.
-
7. Profesinę karo tarnybą renkasi asmenys, kuriems tarnyba kariuomenėje yra labiau pašaukimas, o ne darbas. Tokia tarnyba sudaro galimybę tarnauti savo šaliai, prisidėti užtikrinant jos saugumą.
-
8. Lietuvos šaulių sąjunga – tai valstybės remiama sukurta visuomeninė organizacija, vienijanti valstybės gyvenimui ir gynybai neabejingus žmones. Pagrindinė idėja – civilių asmenų pagalba kariuomenei.
-
9. Pagalba kariuomenei gali būti įgyvendinta ir dalyvaujant Lietuvos krašto apsaugos savanorių pajėgų veikloje, kur įprastą civilinį gyvenimą gyvenantis žmogus yra nuolatos pasirengęs stoti ginti savo krašto.
-
10. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijoje ketverius metus trunkančios šiuolaikiškos kokybiškos universitetinės studijos suteikia civilinį ir karinį išsilavinimą, parengia kompetentingus, motyvuotus, išsilavinusius Lietuvos karininkus lyderius, pasirengusius vadovauti šiandienos ir ateities mūšio lauke.
-

APIBENDRINAMIEJI KLAUSIMAI IR UŽDUOTYS

1. Kaip manote, ar svarbus kiekvieno piliečio įsitraukimas užtikrinant valstybės saugumą? Argumentuokite.
2. Paaiškinkite, kas yra pilietinis pasipriešinimas.
3. Nurodykite ir apibūdinkite tris esminius dalykus, kuriuos turi žinoti piliečiai, norintys prisidėti užtikrinant valstybės saugumą.
4. Apibūdinkite ne mažiau kaip du neginkluoto pilietinio pasipriešinimo būdus.
5. Ką kiekvienas moksleivis turi žinoti norėdamas prisidėti užtikrinant Lietuvos nacionalinį saugumą ir krašto gynybą?
6. Kaip būtų galima vykdyti pilietinį pasipriešinimą jūsų gyvenamojoje vietoje, jeigu kiltų toks poreikis?
7. Kaip moksleiviai gali jau šiandien praktiškai prisidėti užtikrinant valstybės saugumą?
8. Kaip moksleiviai gali ruošti valstybės gynybai taikos sąlygomis?
9. Kokios būtų nepilnamečių galimybės ginti šalį, jeigu kiltų grėsmė iš išorės?
10. Ar pritariate visuotinei šaukimo į kariuomenę idėjai? Surenkite klasėje debatus šiuo klausimu. Raskite kuo daugiau argumentų, kurie leistų apginti savo nuomonę.

ALTERNATYVIOJI KRAŠTO APSAUGOS TARNYBA – privalomoji krašto apsaugos tarnyba tiems, kurie dėl tam tikrų įsitikinimų (religinių ar pacifistinių) negali tarnauti su ginklu.

CIVILINĖS SAUGOS PĖJĖGOS – tai institucijos ir struktūros, kurios atlieka gelbėjimo, paieškos ir kitus neatidėliotinus darbus, įvykiams, ekstremaliesiems įvykiams, krizėms ir ekstremaliosioms situacijoms likviduoti bei jų padariniams šalinti.

CIVILINIO MOBILIZACINIO PERSONALO REZEŽVAS – Lietuvos Respublikos piliečiai, kurių veikla būtina mobilizacijos planuose numatytų veiksmų ir priemonių vykdymui užtikrinti, t. y. jie užtikrina valstybei gyvybiškai svarbias funkcijas.

DIMISIJA – tikrosios karo tarnybos ar atsargos kario atleidimas nuo karo prievolės dėl amžiaus ar sveikatos būklės.

EKSTREMİZMAS – politinė ideologija; polinkis į kraštutines politines pažiūras ir priemones.

EUROATLANTINĖ BENDRIJĄ – šalys, priklausančios Europos Sąjungai ir NATO.

HERÁLDIKA – herbų kūrimo ir naudojimo taisyklių sistema.

INTERNÚOTI – sulaikyti karo padėtį paskelbusios valstybės teritorijoje gyvenančius priešais laikomus ar kitokius piliečius.

KARIŪNAS – Lietuvoje aukštesniosios ar aukštosios karo mokyklos auklėtinis, būsimasis karininkas.

KÁRO PADĖTIS – Konstitucijos ir įstatymų nustatyta ypatinga teisinė padėtis, įvedama prireikus ginti valstybę ginkluoto užpuolimo ar jo grėsmės valstybės suverenumui ir jos teritoriniam vientisumui atveju.

KÁRO PRÍEVLĖ – piliečių konstitucinė pareiga ginti ar pasiręgti ginti savo valstybę atliekant privalomąją karo tarnybą.

KOLABORÚOTI – bendradarbiauti su priešiškos, šalį okupavusios valdžios institucijomis.

KOLEKTÝVINĖ GYNÝBA – krašto gynyba, kai nacionalinės ginkluotosios pajėgos gina šalį kartu su NATO sąjungininkų pajėgomis.

KONTINEŅTINIS ŠĒLFAS – pakrantės jūros dugnas ir po juo esančios žemės gelmės povandeniniai rajonai, kurie yra už teritorinės jūros per visą jos sausumos teritorijos natūralų tęsinį iki žemyno povandeninio krašto išorinės ribos arba per 200 jūrmilių nuo bazinių linijų, nuo kurių matuojamas teritorinės jūros plotis.

KRĄŠTO APSAUGŲS SISTEMÀ – pagrindinė Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo sistemos dalis, jos paskirtis – saugoti ir ginti valstybės suverenitetą, jos teritorijos neliečiamybę ir vientisumą, teritorinę jūrą ir išimtinę ekonominę zoną Baltijos jūroje, vykdyti Lietuvos tarptautinius gynybos ir karinio bendradarbiavimo įsipareigojimus, kitas su krašto apsauga susijusias funkcijas.

MOBILIZÀCIJA – esminis valstybės persitvarkymas ir išteklių sutelkimas pasirengiant šalies gynybai ir vykdant gyvybiškai svarbias funkcijas ar tarptautinius įsipareigojimus.

NEPAPRASTŲJI PADËTIS – skelbiamas ypatingas teisinis režimas visoje valstybėje arba jos dalyje dėl nepaprastų vidaus ar išorės aplinkybių. Įvedus nepaprastąją padėtį, paprastai visiškai ar iš dalies sustabdomi veikiantys įstatymai, sustiprinama baudžiamoji atsakomybė už valstybinės ir visuomeninės tvarkos pažeidimus, apribojamos piliečių teisės ir laisvės.

PACIFIZMAS – tai požiūris ar ideologija, prieštaraujanti karui ir smurtui, remianti taiką ir konfliktų sprendimą taikiais būdais. Gali būti individuali ideologija arba organizuotas judėjimas.

PILIËTINIS PASIPRIËŠINIMAS – piliečių ir jų darinių teisėta veikla priešinantis agresijai ir okupacijai visomis prieinamomis ir visuotinai pripažintų tarptautinės teisės normų neuždraus-tomis formomis: karine gynyba, partizaniniais veiksmais, civilinių piliečių nepaklusnumu ir kitais būdais. Gali būti **ginkluotas piliëtinis pasipriešinimas** ir **neginkluotas piliëtinis pasipriešinimas**.

PLEBISCITAS – visos šalies ar regiono gyventojų, turinčių balso teisę, apklausa svarbiu visuomenės ir valstybės gyvenimo klausimu.

PRIIMANČIŲSIOS ŠALIËS PARAMÀ – darbai, prekės ir paslaugos, suteikiamos atvykstančioms pajėgoms.

PRIVÀLOMOJI PRADINË KÀRO TARNÝBA – nepertraukiama privalomoji pradinė karo tarnyba, kurią atlikdamas karo prievolinkas įgyja pagrindinį karinį parengtumą, pasirengia veikti kariniame vienetė.

PROFËSINË KÀRO TARNÝBA – piliečio savanoriškai rašytine sutartimi įsipareigota ir teisės aktų nustatytais sąlygomis bei tvarka atliekama nuolatinė karo tarnyba kariuomenėje, kitose krašto apsaugos sistemos institucijose arba tarptautinėse struktūrose.

REKVIZICIJA – priverstinis atlygintinas privataus turto nusavinimas valstybės reikams.

REZISTEŅCIJA – pasipriešinimo (paprastai okupantams) judėjimas.

SĄVEIKA – ginkluotųjų pajėgų (pajėgų rūšių, dalinių ir junginių) veiksmai, kurių tikslas, užduotys, vykdymo būdas, vieta ir laikas suderinti siekiant operacijos arba mūšio tikslų; vienas karo meno principų. Išskiriama ir civilių ir karių sąveika – komunikacija, planavimu ir koordinavimu paremta veikla, kurią vienos arba kartu su tarptautinėmis ar vietos nekari-
nėmis institucijomis NATO karinės institucijos vykdo tiek NATO operacijų metu, tiek joms ruošiantis ir tokiu būdu abipusiškai padidina reagavimo į krizes veiksmų efektyvumą.

SUVERENITĖTAS – valstybės teisė sa-
varankiškai nustatyti visuomeninę ir politinę santvarką, spręsti valstybės vidaus ir užsienio politikos klausimus.

TEISĖKŪRA – procesas, kai sukuriami, pakeičiami arba pripažįstami netekusiais galios teisės aktai; teisėkūra siekiama sukurti vientisą, darnią teisės sistemą.

TĖISINIS REŽĖMAS – įstatymais nustatyta tam tikra tvarka, tam tikros elgesio taisyklės.

VISŪOTINĖ GYNŲBA – tai krašto gynyba, kai pasitelkiami visi ištekliai ir panaudojamos visos priemonės.

NACIONALINIS SAUGUMAS IR KRAŠTO GYNYBA

Vadovėlis
IV gimnazijos klasei
1 dalis

Projekto vadovas
Atsakingasis redaktorius
Grafikos dizainerė
Iliustracijų autorius
Kalbos redaktorė

mjr. Darius Jakimavičius
dr. Mindaugas Nefas
Raimonda Namikaitė
Edvardas Rudvalis
dr. Nerija Jodelienė

TIRAŽAS

10 000 egz.

IŠLEIDO

Generolo Jono Žemaičio
Lietuvos karo akademija
Šilo g. 5A, LT-10322 Vilnius

SPAUSDINO

Uždaroji dizaino ir leidybos
akcinė bendrovė „Kopa“
Industrijos g. 12, Biruliškių k.,
LT-54469 Kauno r.